

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ
ΤΗΣ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ ΤΖΕΛΕΠΗ ΙΩΑΝΝΑΣ

Η «ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ» ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΣΤΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΑ:
ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΠΡΟΣΕΓΓΙΣΗ

ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ: ΣΑΚΚΗΣ Δ.

ΒΟΛΟΣ 2004

**ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»**

Αριθ. Εισ.: 4030/1
Ημερ. Εισ.: 19-10-2004
Δωρεά: Συγγραφέας
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ – ΠΠΕ
2004
ΤΖΕ

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Θα ήθελα να ευχαριστήσω θερμά τον καθηγητή μου και επόπτη της εργασίας μου αυτής, Σακκή Δημήτριο, που χωρίς την καθοδήγησή του και τις πολύτιμες συμβουλές του, δε θα μπορούσα να φέρω εις πέρας την πραγμάτωση της.

Ακόμη, θα ήθελα να ευχαριστήσω τον πατέρα μου Τζελέπη Δημήτριο, για την βοήθειά του στο τεχνικό μέρος της εργασίας μου και την υποστήριξή του για την ολοκλήρωσή της.

Επίσης, θα ήθελα να ευχαριστήσω τη μητέρα μου Φανή, την αδερφή μου Ευδοκία, το αγόρι μου Βαγγέλη και τον φίλο μου Τάσο για την ενεργή συμμετοχή τους στις βιντεοσκοπήσεις, που χωρίς τη βοήθειά τους δεν θα μπορούσα να τις πραγματοποιήσω.

Ευχαριστώ πάρα πολύ τις νηπιαγωγούς Τάνια Βοσνιάδου, Ελισάβετ Εξάρχου, Ιφιγένεια Μουντζέλη, Δέσποινα Καταρτζή και Αικατερίνη Κοπέλλου για την άδεια που μου δώσανε να διδάξω στις τάξεις τους.

Ακόμη, θα ήθελα να ευχαριστήσω την Lydie de Munter και την Ελένη που κατάγεται από την Αλβανία, για τις πληροφορίες που μου παρείχαν σχετικά με τα ήθη και τα έθιμα της χώρα που κατάγονται.

Τέλος θα ήθελα να ευχαριστήσω όλους όσους βρίσκονταν στο πλευρό μου και μου πρόσφεραν ηθική υποστήριξη όλο αυτό το διάστημα της διεξαγωγής της πτυχιακής μου εργασίας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	ΣΕΛ.
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5-6
Α. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ - ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ - ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΗ.....	7-13
Β. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ – ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ.....	13-17
Γ. Η ΓΛΩΣΣΑ ΩΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ.....	17-18
Δ. ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ – ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΑΓΩΓΗ.....	18-27
Ε. Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ.....	27-28
ΣΤ. ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΕ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΤΑΞΕΙΣ.....	28-30
Ζ. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ.....	30-35
Η. ΜΟΝΟΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	35-39
Θ. ΣΧΟΛΕΙΟ – ΦΟΡΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ.....	40-45
Ι. ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΩΝ.....	45-48
Ι.Α. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ.....	48-52
Ι.Β. ΤΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΙ Η ΠΛΟΤΙΚΗ ΜΑΘΗΣΗ.....	52-57
Ι.Γ. ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ.....	57-61
Ι.Δ. ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ.....	61-65
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	66-67
ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΑ....	68
1 ^η ΗΜΕΡΑ (<i>πρώτο νηπιαγωγείο</i>).....	69
ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΓΝΩΡΙΜΙΑΣ.....	70
Παιδική Λογοτεχνία.....	71-73

Μαθηματικά.....	74-75
Φυσικές Επιστήμες.....	76-77
2 ^η ΗΜΕΡΑ.....	78
Γλώσσα-Ανάγνωση.....	79-82
Φυσική Αγωγή.....	83-84
Εικαστικά.....	85-86
3 ^η ΗΜΕΡΑ.....	87
Γλώσσα-Προφορική Επικοινωνία.....	88-89
Γλώσσα-Γραφή.....	90-92
Μουσική.....	93-94
1 ^η ΗΜΕΡΑ (<i>δεύτερο νηπιαγωγείο</i>).....	95
ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΓΝΩΡΙΜΙΑΣ.....	96
Εικαστικά.....	97-98
Ιστορία.....	99-101
Γλώσσα-γραφή.....	102-103
2 ^η ΗΜΕΡΑ.....	104
Ιστορία.....	105-107
Εικαστικά.....	108-109
Φυσική Αγωγή.....	110-112
3 ^η ΗΜΕΡΑ.....	113
Γεωγραφία.....	114-115
Εικαστικά.....	116-117
Θεατρική Αγωγή.....	118-119
1 ^η ΗΜΕΡΑ (<i>τρίτο νηπιαγωγείο</i>).....	120
ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΓΝΩΡΙΜΙΑΣ.....	121
Γλώσσα-Προφορική Επικοινωνία.....	122-123
2 ^η ΗΜΕΡΑ.....	124
Ιστορία.....	125-127
Φυσική Αγωγή.....	128-129

3 ^η ΗΜΕΡΑ.....	130
Γλώσσα-Γραφή.....	131-133
ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ.....	134
Γλώσσα-Γραφή.....	135-136
Μαθηματικά.....	137-138
Κουκλοθέατρο.....	139-142
Γλώσσα-Προφορική Επικοινωνία.....	143-144
Θεατρική Αγωγή.....	145-147
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	148-150
ΣΧΕΔΙΑ ΠΑΙΔΙΩΝ.....	151
ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ.....	152

*«Δεν μπορεί να λέγεται άνθρωπος αυτός που θεωρεί τον
συνάνθρωπό του υπάνθρωπο...»*

Σαράντος Ι. Καργάκος

*«Αγωγή είναι η συνειδητή και κατά σχέδιο προς έναν ορισμένο σκοπό
κατευθυνόμενη επίδραση ενός ώριμου ανθρώπου σ' έναν
αναπτυσσόμενο άνθρωπο...»*

Herbart (1776-1841)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η εκπαίδευση σε μια σύγχρονη πολυπολιτισμική κοινωνία έχει αλλάξει προσανατολισμούς γιατί αποσκοπεί πλέον στην ανάπτυξη μιας συλλογικής συνείδησης η οποία ξεπερνά τα όρια των ομάδων, κρατών, φυλών, και απαιτεί την εξάλειψη των κοινωνικών αδικιών. Οι εκπαιδευτικοί δεν πρέπει μόνο να διδάσκουν, αλλά και να λειτουργούν ως πρότυπα για τα παιδιά.

Η εργασία μου αυτή, χωρίζεται σε δύο τμήματα. Το πρώτο, είναι η θεωρητική προσέγγιση. Σ' αυτήν, αρχικά εξετάζω τις έννοιες της μετανάστευσης, της μειονότητας, του πολιτισμού και της γλώσσας ως εργαλείου επικοινωνίας, καθώς και τα προβλήματα που προκύπτουν από το ρατσισμό και την προκατάληψη. Ακολουθεί, η παιδαγωγική προσέγγιση της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης και τα προτερήματά της έναντι της μονοπολιτισμικής στη σύγχρονη κοινωνία και η εκπαίδευση των μειονοτήτων γενικά και ειδικότερα στην Ελλάδα. Στη συνέχεια εξετάζονται οι ρόλοι του σχολείου και των φορέων κοινωνικοποίησης, του εκπαιδευτικού, του Αναλυτικού Προγράμματος και του μαθήματος της Ιστορίας ειδικότερα. Επίσης, αναλύεται η Προσχολική Αγωγή των μειονοτήτων και οι όροι διγλωσσία και δίγλωσση εκπαίδευση στο εκπαιδευτικό σύστημα καθώς και οι μαθησιακές δυσκολίες που προκύπτουν σε τάξεις με άτομα ειδικών ικανοτήτων. Το δεύτερο μέρος της εργασίας μου, περιλαμβάνει δραστηριότητες οι οποίες βασίζονται στο θεωρητικό τμήμα της. Αυτές πραγματοποιήθηκαν σε δύο πολυπολιτισμικά νηπιαγωγεία και σε ένα με μαθητές με ειδικές ικανότητες στην Θεσσαλονίκη. Επίσης, στο τέλος κάθε δραστηριότητας διατυπώνονται σχόλια με παρατηρήσεις και εντυπώσεις μου. Τέλος, προτείνω κάποιες δραστηριότητες που θα μπορούσαν να διεξαχθούν και αυτές σε πολυπολιτισμικά και μη νηπιαγωγεία.

Γενικά, με την εργασία μου αυτή, προσπάθησα στη θεωρία και στην πράξη να καλύψω το ευρύ φάσμα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, προκειμένου τα αποτελέσματα που διαμορφώθηκαν σε αυτήν να συνεισφέρουν στην εκπαιδευτική πραγματικότητα.

A. ΜΕΤΑΝΑΣΤΕΥΣΗ - ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΕΣ - ΡΑΤΣΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΠΡΟΚΑΤΑΛΗΨΗ

Η μετανάστευση των λαών αποτελεί επαναλαμβανόμενο ιστορικό φαινόμενο με δυσμενέστατες πολιτικοοικονομικές και πολιτιστικές επιπτώσεις. Στη σύγχρονη εποχή, από τις αρχές του εικοστού αιώνα εντάθηκε και ελέγχθηκε ταυτόχρονα η μετανάστευση προς την Αμερική και Αυστραλιανή ήπειρο.

Η ιστορία του εικοστού αιώνα, παρουσιάζει έναν μεγάλο αριθμό ανεξέλεγκτων εθνικών κρατών που αλληλοεξοντώνονται μεταξύ τους. Γι' αυτό το λόγο, η ευρωπαϊκή ενοποίηση στοχεύει στη συμφιλίωση της πολιτικής ενότητας με την εθνική πολλαπλότητα, χωρίς να θίγονται οι ελευθερίες αλλά και να αναπτυχθεί η αρχή της ισότητας, όχι μόνο ανάμεσα στους πολίτες αλλά και ανάμεσα στα μέλη κράτη.

Οι μετανάστες στην Ευρώπη είχαν αρχίσει να εμφανίζονται από τη δεκαετία του πενήντα (50) και θεωρούνταν εκείνη την εποχή ως προσωρινό φαινόμενο, το οποίο αντιμετωπιζόταν ως εργατικό δυναμικό. Από την έναρξη όμως της πρώτης δεκαετίας του ογδόντα (80), ο αριθμός των αλλοδαπών έχει αυξηθεί αισθητά κατά πολύ, με αποτέλεσμα να τίθεται το θέμα για μια διαπολιτισμική αγωγή.

Η μετανάστευση προς την Ελλάδα ξεκίνησε το 1970 με την είσοδο μεταναστών που έρχονταν από το Ιράκ και το Ιράν. Στη συνέχεια, ακολούθησαν μεταναστάτες από την Τουρκία, την Ινδία, την Παλαιστίνη και τις Φιλιππίνες. Μετά την κατάρρευση του υπαρκτού σοσιαλισμού το 1989, ήρθαν στην Ελλάδα πάρα πολλοί μετανάστες από την Πολωνία, τη Ρουμανία και τη Γιουγκοσλαβία. Το φθινόπωρο του 1990, άνοιξαν τα σύνορα και εισήλθαν στην Ελλάδα χιλιάδες Αλβανοί και Βορειοηπειρώτες. Οι μεταναστάτες στην Ελλάδα έχουν αρκετούς χαρακτηρισμούς, όρους, οι οποίοι χρησιμοποιούνται από τις διάφορες υπηρεσίες όπως για παράδειγμα "κανονικοί μεταναστάτες", "παράνομοι

μεταναστάτες”, “νόμιμοι μεταναστάτες”, “λαθρομεταναστάτες”, “πρόσφυγες”, “παλλινιστούντες”, “αλλοδαποί”. Τον Ιανουάριο του 1995 καταγράφηκαν στην Ελλάδα πάνω από 400.000 μεταναστάτες εκ των οποίων, υπολογίζεται ότι 200.000 από αυτούς ήταν Αλβανοί, 80.000 ήταν Πολωνοί, Αιγύπτιοι ήταν 50.000, Φιλιππινέζοι 30.000 και αρκετές άλλες φυλές σε χαμηλότερο ποσοστό. Σήμερα οι μετανάστες στη χώρα μας αριθμούν περίπου τα 2.000.000. «Συνεπώς η ταυτότητα, είναι μια έκφραση της κοινωνικής ζωής και του προσανατολισμού δράσης. Ανάλογα με το κοινωνικό πλαίσιο, ο άνθρωπος εξελίσσεται ή παραμένει σε στασιμότητα...»¹

Σχετικά με το νόμο 1975/91, για τους αλλοδαπούς στην Ελλάδα ορίζονται κάποιες νομοθεσίες. Αρχικά, ο αλλοδαπός για να εργαστεί στην Ελλάδα πρέπει να έχει άδεια εισόδου εργασίας, η οποία χορηγείται για λίγο χρονικό διάστημα. Επίσης, για παραμονή πάνω από πέντε χρόνια ενός αλλοδαπού στην Ελλάδα χρειάζεται η σύμφωνη κατάθεση του Υπουργού Δημόσιας Τάξης και του Υπουργού Εργασίας. Τέλος, σε περίπτωση παράνομης εργασίας δεν τιμωρείται μόνο ο αλλοδαπός, αλλά και ο εργοδότης του. Σύμφωνα όμως με το άρθρο της Ελευθεροτυπίας που δημοσίευσε στις 8.01.95, πρακτικά αυτό δεν συμβαίνει.

Στην Ελλάδα η πλειονότητα των αλλοδαπών ασχολείται επαγγελματικά σε εργασίες που είναι ανεπιθύμητες από τον ντόπιο, γιατί θεωρούνται είτε επικίνδυνες, ανθυγιεινές, και κακώς αμειβόμενες. Αναλυτικά, σε σχετικό άρθρο της η Ελευθεροτυπία, που δημοσιεύθηκε την 8.01.95, αναφέρει ότι το μεγαλύτερο ποσοστό αλλοδαπών ασχολείται στην συγκομιδή προϊόντων. Επίσης, ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό Πολωνών και Αλβανών απασχολούνται στις οικοδομές είτε ως τεχνίτες, είτε ως ανειδίκευτοι εργάτες. Ακόμη, αναφέρεται και

---

¹ Ζωγράφου Α., *Διαπολιτισμική Αγωγή στην Ευρώπη και την Ελλάδα*, Τυπωθήτω Δαρδανός Γ., Αθήνα 2003, σσ. 187-188.

ένα ποσοστό, κυρίως Βουλγάρων ως εποχιακοί εργάτες, δηλαδή έρχονται στην Ελλάδα την εποχή της συγκομιδής αγροτικών προϊόντων. Ένα ποσοστό Φιλιππινέζων εργάζονται οικιακοί βοηθοί και ένα μικρό ποσοστό εργάζεται σε ξενοδοχεία, εστιατόρια, χοιροστάσια κ.λ.π.. Ιδιαίτερη προτίμηση των εργοδοτών για την απασχόληση παράνομων εργατών (εξαιτίας της χαμηλής πληρωμής τους) οδηγεί συχνά σε συγκρούσεις με τους έλληνες εργαζόμενους.²

Η μειονότητα είναι μια κατηγορία ανθρώπων, μία ομάδα, η οποία είναι σε πληθυσμό πολύ μικρότερη από τον κυρίως πληθυσμό μιας κοινωνίας και φέρει διαφορετικά γνωρίσματα (γλώσσα, έθιμα, πολιτισμό, θρησκεία, φυλή). Ο όρος μειονότητα είναι γενικός και προσδοκεί ο πληθυσμός της να έχει το δικαίωμα να διατηρεί την διαφορετικότητά του, χωρίς να θίγει την κοινωνία στην οποία συμμετέχει ενεργά.

Ρατσισμός είναι η διάκριση και ο διαχωρισμός ανθρώπων, ομάδων ή φυλών και η μεροληπτική αντιμετώπισή τους. Η λέξη ρατσισμός προέρχεται από την ιταλική λέξη *ράτσα* και σημαίνει το σύνολο ανθρώπων ή ζώων που ανήκουν στην ίδια φυλή, έχουν τις ίδιες ρίζες καταγωγής.

Υπάρχουν πολλές μορφές ρατσισμού. Οι κυριότερες είναι ο φυλετικός ρατσισμός, όπου υποστηρίζει την ανωτερότητα μιας φυλής και αποβλέπει στη διατήρηση «της καθαρότητας» της και στην κυριαρχία της επί των άλλων. Ο κοινωνικός ρατσισμός, όπου είναι οι διακρίσεις που γίνονται στα άτομα (π.χ. άτομα με ειδικές ανάγκες) ή τις ομάδες ανάλογα με την πολιτική ιδεολογία, την πνευματική κατάσταση, το πολιτιστικό επίπεδο, την οικονομική κατάσταση. Ο θρησκευτικός

---

² Ζωγράφου Α., ό.π., σ. 214. Επίσης βλ. Ζωγράφου Αν., *Η κατάσταση των τριτοκοσμικών εργατών στην Ελλάδα, Κοινωνική Εργασία*, Αθήνα 1991, σ. 169.

ρατσισμός όπου αναφέρεται στις διαφορές που έχουν οι οπαδοί των διάφορων δογμάτων.³

Υπάρχουν πάρα πολλά αίτια που καλλιεργούν τον ρατσισμό ανάλογα με την εποχή που παρατηρούνται. Τα κυριότερα αίτια που έχουν καταγραφεί είναι οι οικονομικοί λόγοι, η έλλειψη μιας ουσιαστικής παιδείας. Ακόμη, οι κοινωνικοί και ηθικοί λόγοι, οι οποίοι οδηγούν στην αποξένωση του ανθρώπου από τον συνάνθρωπο εξαιτίας της ζωής στις μεγάλες πόλεις και εκμηδενίζουν τα ανθρωπιστικά αισθήματα δημιουργώντας έτσι, ρατσιστικές αντιλήψεις. Επίσης, οι πολιτικοί λόγοι, και τα εθνικιστικά αίτια, όπου μικροί λαοί φοβούνται την αφομοίωση τους από τα ισχυρότερα κράτη (ιδιαίτερα στην εποχή μας), δημιουργούν ρατσιστικές αντιλήψεις. Ένας ακόμη λόγος, είναι το αίσθημα της ξενοφοβίας και τέλος οι προκαταλήψεις, που δημιουργούνται από την οικογένεια, την παράδοση και το περιεχόμενο σπουδών του εκπαιδευτικού συστήματος. Το σχολείο παίζει πολύ σημαντικό ρόλο για την καλλιέργεια ρατσιστικών αντιλήψεων, κυρίως μέσα από τα μαθήματα της ιστορίας και των θρησκευτικών .

Την εποχή μας παρατηρούνται πάρα πολλά φαινόμενα ρατσισμού, όπως η μεροληπτική αντιμετώπιση των εγχρώμων από τους λευκούς, οι εθνικιστικές αντιλήψεις και η αντιμετώπιση μειονοτήτων. Για παράδειγμα η αντιμετώπιση Τσιγγάνων, Αλβανών ή και ατόμων από τον Τρίτο κόσμο στη χώρα μας ενέχει ρατσιστική χροιά. Το φαινόμενο του ρατσισμού εμφανίζεται και στην αναβίωση των ναζιστικών θεωριών σε πολλές χώρες της Ευρώπης και φέρουν τη μορφή διαμαρτυρίας εναντίον αλλοφύλων και αλλοεθνών για κοινωνικούς υποτίθεται λόγους. Επίσης, το φαινόμενο του ρατσισμού το συναντάμε και στην ρατσιστική πολλές φορές αντιμετώπιση των γυναικών. Τέλος, εμφανίζεται και σε πολλές

---

³ Σαλαγιάννη Π. Β., *Προσεγγίσεις Θεμάτων Σύγχρονου προβληματισμού*, Β' Μέρος, σ. 345.

κοινωνικές ομάδες με ειδικά χαρακτηριστικά (ναρκομανείς, άτομα με ειδικές ανάγκες και άλλα πολλά). «Ενώ ο εθνικισμός ενδιαφέρεται για την πολιτιστική καθαρότητα και την ομοιογένεια ενός λαού, αποκλείοντας τη διαφορετικότητα, ο πατριωτισμός ενδιαφέρεται για τις ελευθερίες όλων των πολιτών, σεβόμενος την ιδιαιτερότητα των πολιτών που αποτελούν το κράτος.»⁴

Οι συνέπειες του ρατσισμού παίζουν σημαντικό ρόλο και επηρεάζουν αρνητικά τόσο σε ατομικό επίπεδο, όσο και σε κοινωνικό. Οι σημαντικότερες συνέπειες του ρατσισμού είναι η οικονομική εκμετάλλευση ατόμων και λαών, η δημιουργία κοινωνικής δυσλειτουργίας, η επικράτηση του δικαίου του ισχυρότερου και όχι της κοινωνικής δικαιοσύνης, η παρατήρηση φαινομένων κοινωνικής παθογένειας (βίας και εγκληματικότητας), η περιθωριοποίηση και υιοθέτηση αντικοινωνικής συμπεριφοράς. Ακόμη, η παραβίαση ανθρώπινων δικαιωμάτων (π.χ. δικαίωμα εργασίας), η δημιουργία ψυχολογικών προβλημάτων σε άτομα που αντιμετωπίζονται ρατσιστικά, η χρεοκόπηση ηθικών αξιών και τέλος δυσχέρεια στην επικοινωνία μεταξύ των λαών στην επίλυση παγκόσμιων προβλημάτων.

Με την άρση των ποικιλόμορφων αιτιών είναι δυνατό να αντιμετωπιστούν τα ρατσιστικά φαινόμενα που μαστίζουν την εποχή μας. Μερικοί τρόποι αντιμετώπισης του ρατσισμού είναι η παιδεία στο λαό, ώστε να μάθει να συγκρίνει και να μη γίνεται θύμα προπαγάνδας. Ιδιαίτερα με την ανθρωπιστική παιδεία θα ευαισθητοποιηθούν τα άτομα απέναντι στα προβλήματα των συνανθρώπων τους. Ακόμη, η πολιτική ηγεσία κάθε χώρας όχι μόνο να μην ενθαρρύνει ρατσιστικές εκδηλώσεις, αλλά να προλαμβάνει παρόμοιες κινήσεις και να ασκεί υπεύθυνη πολιτική τόσο απέναντι στα άτομα με ειδικά χαρακτηριστικά,

---

⁴ Ζωγράφου Α., ό.π., σ. 204.

όσο και στις μειονότητες ή άτομα άλλων εθνών ή φυλών που διαμένουν στη χώρα αυτή. Επίσης, η ενίσχυση των δημοκρατικών θεσμών, ώστε να γίνονται σεβαστά τα ανθρώπινα δικαιώματα. Η διαμόρφωση εθνικής συνείδησης στη σωστή της διάσταση με βάση τη πολιτιστική του κληρονομιά και οριοθέτησης της εθνικής του ταυτότητας και τα μέσα μαζικής ενημέρωσης να μην καλλιεργούν ρατσιστικές αντιλήψεις. Πολιτιστικές ανταλλαγές μεταξύ των λαών για περιορισμό των ιστορικών προκαταλήψεων. Ακόμα, επαναπροσδιορισμό αξιών για περιορισμό της μονοδιάστατης αντίληψης της κερδοσκοπίας. Σημαντικό ρόλο μπορεί να παίξει και η οικογένεια που οφείλει να δώσει σωστή αγωγή στα νεαρά μέλη της. Τέλος, οι διεθνείς οργανισμοί να καταδικάζουν τα ρατσιστικά φαινόμενα και να προβαίνουν σε έμπρακτο συνετισμό αυτών που τα δημιουργούν.⁵

Τα παιδιά είναι έτοιμα να πιστέψουν όλα εκείνα που τους διδάσκουν οι μεγάλοι. Και ο ρατσισμός διδάσκεται όπως κάθε άλλο πράγμα. Οι γονείς, οι καθηγητές, τα ακατάλληλα σχολικά βιβλία, τα μεγαλύτερα παιδιά, είναι ικανά να μεταδώσουν στα μικρότερα το μίσος για μια άλλη ανθρώπινη ομάδα. Ο ρατσισμός είναι εύκολο να μεταδοθεί στα παιδιά. Οι μελέτες έχουν αποδείξει ότι κατ' αυτόν τον τρόπο, μπορούν να «κατασκευάσουν» παιδιά ρατσιστικά από την ηλικία των τεσσάρων χρόνων.⁶

Ως προκατάληψη ορίζονται τα δυσμενή συναισθήματα, οι γνώμες ή οι απόψεις που διαμορφώνονται εκ των προτέρων ή και χωρίς τη γνώση ή το λόγο. Οι άνθρωποι μπορούν να έχουν πολλούς λόγους για προκατάληψη, π.χ. προσωπικοί και πολιτιστικοί, εμπειρία και υπόβαθρα, κοινωνικοοικονομικοί παράγοντες, έλλειψη πληροφοριών ή έλλειψη

---

⁵ Σαλαγιάννη Π. Β., ό.π, σσ. 349-350.

⁶ Σαλαγιάννη Π. Β., ό.π., σ. 357.

εξακριβωμένων πληροφοριών και "διαφορετικές σχέσεις δύναμης μεταξύ των ανθρώπων και των ομάδων" (Lane, 1999). Η προκατάληψη είναι ένα διαπροσωπικό θέμα μεταξύ των ατόμων ή μεταξύ των ατόμων και των ομάδων. Η προκατάληψη δεν είναι περιορισμένη σε οποιαδήποτε συγκεκριμένη ομάδα, π.χ. οι λευκά άνθρωποι ή τα άτομα, καθένα μπορούν να προδιατεθούν.⁷

Τα παιδιά, για να προφυλαχτούν από τη δημιουργία κοινωνικών προκαταλήψεων, χρειάζεται να ασχοληθούν με τις διαφορές, δηλαδή, να ανακαλύψουν την ίση αξία των διαφορετικών χαρακτηριστικών ενός ανθρώπου και όχι απλώς να την αποδεχτούν ως αξίωμα, χωρίς; Να έχουν πειστεί γι' αυτήν.⁸

B. ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ – ΚΟΥΛΤΟΥΡΑ

Πως όμως οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται την έννοια του πολιτισμού; Σύμφωνα με την άποψη της Ε. Κανακίδου⁹ «...εντοπίζεται στην ίδια τη φύση και τη λειτουργία του πολιτισμού, αφού δεν αντιλαμβάνονται όλοι με τον ίδιο τρόπο τα ίδια πράγματα ως πολιτισμό και παρατηρείται μια διαφοροποίηση στην αντίληψη, τόσο από χώρα σε χώρα όσο και από εποχή σε εποχή...». Ο πολιτισμός αποκτά νόημα αλλά και περιεχόμενο πάντα σε σχέση με την ανθρώπινη εμπειρία και τα ανθρώπινα βιώματα και συνδέεται με την αξία και την ανάγκη του ανθρώπου να προσανατολίζεται στην εκάστοτε πραγματικότητα. Τα βασικότερα ερωτήματα προέρχονται από την αντικειμενική και υποκειμενική διάσταση του. Δηλαδή, ενώ ο πολιτισμός θεωρείται ως ένα

---

⁷ O' Hara L. and O' Hara M., *Teaching History 3-11 The Essential Guide*, s. Chapter 7, σ. 143.

⁸ Τσιάκαλος Γ., *Οδηγός Αντιρατσιστικής Εκπαίδευσης*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000, σ. 160.

⁹ Κανακίδου Ε.-Παπαγιάννη Β., *Διαπολιτισμική Αγωγή*, δ', έκδοση, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997, σ. 23.

υπερατομικό σύστημα αυτονόητων σημασιών, παράγεται από υποκείμενα και μεταβάλλεται από αυτό. Έτσι ενώ τα άτομα σκέφτονται, αντιλαμβάνονται και ενεργούν σύμφωνα με αυτό το υπερατομικό σύστημα μέσα από το οποίο έχουν κοινωνικοποιηθεί, κάποια στιγμή καλούνται να ενεργήσουν ως άτομα και να αντιληφθούν μεμονωμένες καταστάσεις για τις οποίες δεν υπάρχει κάποιο σημείο αναφοράς. Τι συμβαίνει όμως όταν διαφορετικοί πολιτισμοί έρχονται σε επαφή μεταξύ τους και οι άνθρωποι που τους αποτελούν δέχονται αλληλεπιδράσεις; Μια αντίληψη είναι ότι οι πολιτισμοί διαχωρίζονται σε οικείους και σε ξένους. Σ' αυτήν υπάρχουν ξένοι πολιτισμοί που δεν ισχύουν στο μυαλό των ανθρώπων ως πολιτισμοί, με αποτέλεσμα να χαρακτηρίζονται ως πρωτόγονοι, άγριοι, απολίτιστοι κ.λ.π.. Η Ε. Κανακίδου υποστηρίζει για τη σχετική αντίληψη ότι¹⁰ «...αυτή η αντίληψη επηρέασε το δουλεμπόριο και νομιμοποίησε την ανταλλαγή των ανθρώπων σαν αντικείμενα...». Μια άλλη αντίληψη υποστηρίζει ότι κάποιοι ξένοι πολιτισμοί θεωρούνται εμπόδιο για την ανάπτυξη, την εξέλιξη και την ομαλή επικοινωνία. Αυτή επικράτησε μέχρι το τέλος της δεκαετίας του 1970 με τη μορφή αφομοιωτικών μέτρων για τους μεταναστάτες και επηρέασε σε μεγάλο βαθμό τις πολιτικές των ανεπτυγμένων χωρών και βρίσκεται σε άμεσο συσχετισμό με τα εκπαιδευτικά μέτρα ορισμένων χωρών. Σύμφωνα με τους εθνοψυχολόγους, οι ξένοι πολιτισμοί πρέπει να διατηρούνται ως ένα μέσο νομιμοποίησης της προβολής επιθυμιών που δεν εκπληρώνονται στους οικείους πολιτισμούς. Μια προχωρημένη αντίληψη αξιολογεί τους πολιτισμούς σε 'καλούς' και 'κακούς' σύμφωνα με τους σκοπούς που εξυπηρετούν οι κοινωνίες όπως ισχύουν σήμερα. Όλες οι παραπάνω αντιλήψεις που σημειώθηκαν πραγματώνονται

---

¹⁰ Κανακίδου Ε.-Παπαγιάννη Β., ό.π., σ. 26.

ουσιαστικά σε είδη επικοινωνίας, αλλά και σε σχέσεις, όταν έρθουν σε εντατική επαφή οι διάφοροι πολιτισμοί μεταξύ τους.

Αρχικά θα πρέπει να εξετάσουμε τον όρο πολιτισμός και τη σημασία αυτού. Έτσι, πολιτισμός μπορούμε να ισχυριστούμε ότι είναι η κυρίαρχη κουλτούρα μιας κοινωνίας που αποτελείται από νομικούς, ηθικούς, πολιτικούς, οικονομικούς και εκπαιδευτικούς θεσμούς.

Υπάρχουν τουλάχιστον τριακόσιοι ορισμοί για την έννοια της κουλτούρα. Σύμφωνα με τον Α. Ζωγράφου ο γενικός όρος της κουλτούρας σημαίνει «καλλιέργεια, δραστηριότητες, ασχολίες ή και επαγγέλματα που σχετίζονται με τις τέχνες και τα γράμματα».¹¹ Σύμφωνα πάλι με τον Τσαούση η κουλτούρα αναφέρεται στην κληρονομιά του ανθρώπου και άλλοτε συγγενεύει με το περιεχόμενο του όρου 'πολιτισμός'. Σύμφωνα με την άποψη του Βέμπερ ο όρος κουλτούρα (Kultur) «δηλώνει τον μη υλικό ή πνευματικό πολιτισμό, σε αντίθεση με τον όρο 'πολιτισμός' (Civilization) που αναφέρεται στον υλικό πολιτισμό».¹² Γενικότερα ο όρος 'κουλτούρα' με τον όρο 'πολιτισμός' ταυτίζεται και ιδιαίτερα στην αμερικάνικη βιβλιογραφία. Κατά τον Μόρεν, μας αναφέρει ο Α. Ζωγράφου,¹³ «...η λέξη κουλτούρα είναι ένας εννοιολογικός χαμαιλέοντας, γιατί μπορεί κανείς εύκολα να περάσει από ένα νόημα αυτής της λέξης στο άλλο...». Εδώ ο Μόρεν στη λέξη "νόημα" δίνει τρεις έννοιες. Σε εκείνο που είναι ενάντια στη φύση και ορίζει όλα όσα έμαθε η ανθρωπότητα, σε μια εθνογραφική έννοια που αναφέρεται σε αυτό που χαρακτηρίζει έναν λαό και τρίτον στην καλλιέργεια του ανθρώπου, δηλαδή στη μόρφωση που έχει.

Ο πολιτισμός είναι μια διαδικασία, η οποία βρίσκεται σε μια συνεχόμενη κίνηση και εξέλιξη. Ο πολιτισμός είναι το αποτέλεσμα της

---

¹¹ Ζωγράφου Α., όπ, σ. 43.

¹² Ζωγράφου Α., όπ, σ. 43.

¹³ Ζωγράφου Α., ό.π., σσ. 43-44. Επίσης βλ. Μόρεν Ε., *Η Ευρώπη του πολιτισμού*, Ελευθεροτυπία, 12.6.93.

αντιπαράθεσης με τις συνθήκες διαβίωσης και τις παραδόσεις. Με τη μεταβολή των συνθηκών διαβίωσης και των παραδόσεων μεταβάλλεται και ο πολιτισμός. Από την αλληλεπίδραση ανάμεσα στο παλιό και το νέο, το ξένο και το δικό μας απορρέει ένας νέος πολιτισμός. Με αυτήν την έννοια ο πολιτισμός είναι ένας ζωντανός οργανισμός.¹⁴ Ακόμη, Πρέπει να τονίσουμε ότι ένας πολιτισμός δεν είναι αντικειμενικός, αφού γίνεται διαφορετικά αντιληπτός από τα άτομα που βιώνουν μέσα σ' αυτόν. Επίσης, αφού ο πολιτισμός είναι το αποτέλεσμα των εμπειριών, εξαιτίας της μίξης με την αύξηση κοινών εμπειριών από άλλους πολιτισμούς, ενδέχεται να εξαλειφθούν ή και να διαφοροποιηθούν.

Πολιτισμός είναι η υλική και πνευματική πρόοδος του ανθρώπου και η παράλληλη ηθική εξέλιξή του. Στην Ελληνική γλώσσα η λέξη "πολιτισμός" προέρχεται από το ουσιαστικό "πόλις", που έχει την έννοια της συλλογικής προσπάθειας.

Ο Γερμανός φιλόσοφος Fichte (1762-1814), ορίζει τον πολιτισμό ως¹⁵ «...άσκηση και καλλιέργεια όλων των ανθρώπινων δυνάμεων με σκοπό την κατάκτηση της ελευθερίας του...».

Ο ιστορικός Durant (1806-1882), τον ορίζει ως¹⁶ «...αρμονία και τάξη που οδηγεί την ανθρώπινη κοινωνία στην πνευματική καλλιέργεια και υλική πρόοδο...».

Σύμφωνα με την άποψη του D. Sperling κάποιοι αισθάνονται το πατριωτικό συναίσθημα σε σχέση με τη χώρα τους, ενώ κάποιοι άλλοι σε σχέση με το κοινωνικό οικογενειακό και πολιτισμικό περιβάλλον, όπως οι μετανάστες που μεταφέρουν την πατρίδα τους από χώρα σε χώρα. Το ότι η πατρίδα μπορεί να κερδισθεί και να δημιουργηθεί είναι ένα συμπέρασμα, το οποίο όμως δεν είναι δεδομένο. Η πατρίδα είναι

---

¹⁴ Ζωγράφου Α., ό.π., σσ. 45-46.

¹⁵ Διαμαντόπουλος Δ. Π., *Λεξικό βασικών εννοιών του υλικού-τεχνικού, πνευματικού και ηθικού πολιτισμού*, τριακοστή πρώτη έκδοση, Πατάκη, Αθήνα 1995, σ. 312.

¹⁶ Διαμαντόπουλος Δ. Π., ό.π., σ. 312.

πολιτικός όρος και υπάρχει μόνο όπου υπάρχει αλληλεγγύη και ειρήνη μεταξύ των ανθρώπων. Για να αισθανθούν όμως οι άνθρωποι πιο ασφαλείς,¹⁷ «...συνδέουν τον όρο πατρίδα με ανθρώπους που μιλούν την ίδια γλώσσα, έχουν τα ίδια αισθήματα και κοινό τρόπο σκέψης...»

Γ. Η ΓΛΩΣΣΑ ΩΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

Ο Μ. Τριανταφυλλίδης (1883-1959), τονίζει ότι¹⁸ «...Γλώσσα δεν είναι αράδιασμα από λέξεις, τύπους και κανόνες, παρά η έκφραση του εσωτερικού μας κόσμου, κύμα ζωής, άνοιγμα και επαφή ψυχών».

Είναι σημαντικό το γεγονός, ότι τη γλώσσα δεν μπορούμε να την διαχωρίσουμε από το περιβάλλον, γιατί εξαρτάται από αυτό και όπως αλλάζουν οι ρόλοι σε ένα έργο, έτσι μπορεί να αλλάξει και η γλώσσα. Μια απλή γλωσσολογική ή ψυχολογική προσέγγιση της επάρκειας σε δύο γλώσσες δεν αρκεί. Η επικοινωνία προϋποθέτει όχι μόνο τη δομή της γλώσσας αλλά και το ποιος, που και σε ποιες καταστάσεις κάποιος τη χρησιμοποιεί. Έτσι, ένα άτομο μπορεί να έχει περιορισμένες γλωσσικές δεξιότητες, αλλά να μπορεί να τις χρησιμοποιήσει σε ορισμένες περιστάσεις με επιτυχία. Ενώ κάποιο άλλο άτομο που μπορεί να έχει σχετικό έλεγχο της γλώσσας, εξαιτίας ανεπαρκώς ανεπτυγμένων δεξιοτήτων κοινωνικής επαφής, να μην μπορεί να επικοινωνήσει με επιτυχία.

Το πότε, που και με ποιον χρησιμοποιεί κάποιος καθεμία γλώσσα ποικίλει από πολιτισμό σε πολιτισμό. Η φύση και το φάσμα των κοινωνικών γεγονότων ποικίλουν από περιοχή σε περιοχή και από πολιτιστική μειονότητα σε πολιτιστική μειονότητα.¹⁹

¹⁷ Δ. Α. Σακκής, *Νεοσύστατο Ελληνικό Κράτος 1833-1848*, Τόμος Α', Τυπωθήτω-Γ. Δαρδανός, Αθήνα 2001, σσ. 51-52.

¹⁸ Διαμαντόπουλος Δ.Π., ό.π., σ. 122.

¹⁹ Baker C., *Εισαγωγή στη διγλωσσία και τη δίγλωσση εκπαίδευση*, Εισαγωγή-επιμέλεια και γλωσσάριο Μ. Δαμανάκης, Gutenberg, Αθήνα 2001, σ. 56.

Η Ελληνική ως ξένη γλώσσα είναι κάτι το διαφορετικό από την Ελληνική ως μητρική γλώσσα. Η συστηματική καλλιέργεια της γλώσσας και του πολιτισμού μιας μειονότητας στα πλαίσια του Μαθήματος Μητρικής γλώσσας είναι αναγκαία προϋπόθεση για την πραγματοποίηση της διαπολιτισμικής αγωγής, επειδή η διαπολιτισμική αγωγή προϋποθέτει την ύπαρξη τουλάχιστον δύο γλωσσών και δύο πολιτισμών. Η αφομοίωση του ενός πολιτισμού από τον άλλον, σημαίνει άρση της διαπολιτισμικής ιδέας.²⁰

Δ. ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΣ – ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΑΓΩΓΗ

Ο όρος ‘διαπολιτισμικός’ χρησιμοποιείται ως επιθετικός προσδιορισμός και με αυτόν τον τρόπο δίνει μια νέα διάσταση στην έννοια της αγωγής. Ο όρος στην Ελλάδα δεν είναι πολύ διαδεδομένος, με αποτέλεσμα να μην έχει επικρατήσει επίσημα ως προσδιορισμός της αγωγής. Αντίθετα σε άλλες χώρες χρησιμοποιείται και ως ουσιαστικό, δηλαδή, ‘διαπολιτισμός’ όπως για παράδειγμα στη Γαλλία (interculturalisme) και τη Μ. Βρετανία (interculturalism). Σ’ αυτό το σημείο πρέπει να τονίσουμε και τη διαφορά της ορολογίας ‘διαπολιτισμικός’, με ‘πολυπολιτισμικός’ που έχει διατυπωθεί από πολλούς επιστήμονες. Μερικοί θεωρούν ότι ‘πολυπολιτισμικός’ είναι ένας απλός χαρακτηρισμός της συνύπαρξης διαφορετικών πολιτισμών, ενώ με τον όρο ‘διαπολιτισμικός’ εκφράζουν τη σχέση και τους συσχετισμούς μεταξύ των πολιτισμών.

Η διαπολιτισμική αγωγή είναι μία έννοια²¹ «...πολυσήμαντη η οποία μπορεί να μεταβάλλεται ανάλογα με το χώρο και το χρόνο του πολιτισμού, που αποτελεί τη σημασιολογική της βάση...». Έτσι, παρά το

²⁰ Δαμανάκης Μ., *Μετανάστευση και εκπαίδευση*, Gutenberg, Αθήνα 1987, σ. 147.

²¹ Κανακίδου Ε.-Παπαγιάννη Β., *ό.π.*, κεφ. 1, σ. 11.

γεγονός ότι ο βασικός σκοπός και οι φιλοσοφικές της αρχές είναι κοινά αποδεκτά ερεθίσματα, χρησιμοποιείται για το χαρακτηρισμό διαφόρων συσχετισμών και διαφορετικών εκδοχών παιδαγωγικής πράξης. Στις μέρες μας συχνά ο όρος ‘Διαπολιτισμική Αγωγή’ ταυτίζεται με τον όρο ‘Πολυπολιτισμική Αγωγή’. Παρ’ όλα αυτά μερικοί επιστήμονες δίνουν ιδιαίτερη σημασία στην εννοιολογική και στη σημασιολογική διαφοροποίηση αυτών των δύο όρων και ασκούν κριτική στη σύγχυση αυτών των εννοιών.

Από μια άλλη σκοπιά, την διαπολιτισμική διάσταση, οι όροι Αγωγή, Παιδαγωγική και Εκπαιδευτική Πράξη επικεντρώνονται σε άλλους τομείς σχετικά με την εξέλιξη των κοινωνιών και τους τρόπους επικοινωνίας μεταξύ ανθρώπων διαφορετικών πολιτισμών. Έτσι, η αγωγή όσον αφορά τον διαπολιτισμικό της χαρακτήρα, επικεντρώνεται σε τέσσερις (4) άξονες οι οποίοι είναι συγχρόνως και οι στόχοι της. α) Στο να δημιουργηθούν θετικά κριτήρια για τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των πολιτισμών, β) στην αλληλεγγύη, γ) στο να υπάρχει σεβασμός και ισοτιμία απέναντι στους άλλους πολιτισμούς και δ) στην αγωγή στην ειρήνη. Αυτοί οι στόχοι επηρεάζουν αναγκαστικά και την παιδαγωγική προς μια διαπολιτισμική κατεύθυνση, όπου θα οδηγήσει στην καλύτερη επικοινωνία και σχέσεις μεταξύ των ανθρώπων και των ομάδων κατά την εκπαιδευτική πράξη. Μ’ αυτόν τον τρόπο αναφέρει η Ε. Κανακίδου ότι²² «...μπορεί να δοθεί η ευκαιρία στους μαθητές να χρησιμοποιούν διαφορετικά τα στοιχεία του πολιτισμού τους που φέρνουν στο σχολείο με τη μορφή βιωμάτων...».

Ο όρος “διαπολιτισμική αγωγή”, χρησιμοποιήθηκε μέσα από την αναζήτηση των επιστημόνων, που εργάζονταν σε διάφορα ερευνητικά προγράμματα, και θεωρήθηκε ως ο πιο κατάλληλος όρος σχετικά με τα

---

²² Κανακίδου Ε.-Παπαγιάννη Β., ό.π., κεφ. 1, σ. 46.

διάφορα παιδαγωγικά πρότυπα. Ο παιδαγωγικός στόχος της διαπολιτισμικής αγωγής είναι η ένταξη των αλλοδαπών και όχι η αφομοίωση τους. Ο Α. Ζωγράφου αναφέρει ότι²³ «Τα προβλήματα που δημιουργούνται από την συνύπαρξη των διαφόρων πολιτισμών πρέπει να αντιμετωπίζονται με ανεκτικότητα...»

Επίσης, όπως μας αναφέρει Pommerin (1984) η διαπολιτισμική αγωγή αποτελεί την²⁴ «...παιδαγωγική απάντηση στην πραγματικότητα της πολυπολιτισμικής κοινωνίας (...) επικεντρώνεται στη γειτονιά, προσανατολίζεται στη δράση και είναι ανοιχτή στις εμπειρίες...»

Ο όρος διαπολιτισμική αγωγή, χρησιμοποιείται από πολλούς επιστήμονες με διαφορετική σημασία. Έτσι, για τον Volker (1986) για παράδειγμα, αναφέρεται σε ένα 'διαπολιτισμικό εργαστήριο' στο οποίο παραβρίσκονται πολλοί άνθρωποι από διαφορετικά μέρη του κόσμου για να ανταλλάξουν απόψεις. Επίσης, αυτός ο όρος χρησιμοποιείται και σε σχέση με νέες και νέους, ομάδες γυναικών, στην παιδαγωγική εργασία, στις γειτονιές.²⁵

Η διαπολιτισμική αγωγή πρέπει να επεκτείνεται και στον κοινωνικό περίγυρο και όχι να περιορίζεται στους παιδαγωγικούς θεσμούς, γιατί με αυτόν τον τρόπο επιτυγχάνονται οι σχέσεις ισοτιμίας.

Υπάρχουν διάφορα μοντέλα διαπολιτισμικής αγωγής που προτείνονται για την αντιμετώπιση της πολυπολιτισμικότητας. Αρχικά, το μοντέλο της αφομοίωσης κυριάρχησε μέχρι και τα μέσα της δεκαετίας του εξήντα (60). Στις σύγχρονες κοινωνίες η ύπαρξη άλλων εθνοτήτων ήταν μια παθολογική κατάσταση. Ο ρόλος της εκπαίδευσης πρέπει να είναι η προσφορά ίσων ευκαιριών σε όλα τα άτομα ανεξαρτήτως της εθνικότητας και του πολιτισμού τους, έτσι ώστε, να συμμετέχουν ισότιμα

---

²³ Ζωγράφου Α., ό.π., σ. 34.

²⁴ Ζωγράφου Α., ό.π., σ. 34. Επίσης βλ. G. Auernheimer, *Einführung in die interkulturelle Erziehung*, Darmstadt, 1996, σ.σ. 166-167.

²⁵ Ζωγράφου Α., ό.π., σ. 39.

στην διαμόρφωση της κοινωνίας και να "γέυονται" τα αγαθά που παρέχει αυτήν. Το σχολείο στο μοντέλο αυτό πρέπει, έτσι, να είναι μονογλωσσικό και μονοπολιτισμικό και αυτό μπορεί να επιτευχθεί με τη γρήγορη εκμάθηση της επίσημης γλώσσας στα παιδιά, έτσι ώστε, να αφομοιωθούν από τη χώρα υποδοχής. Ένα άλλο μοντέλο της διαπολιτισμικής αγωγής είναι η ενσωμάτωση, η οποία θεωρεί την παράδοσή μιας εθνικής ομάδας συστατικό στοιχείο της νέας ταυτότητας σε αντίθεση με το μοντέλο της αφομοίωσης, το οποίο αποκόπτει το άτομο εντελώς από το παρελθόν. Οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες του ατόμου ή της ομάδας αποδέχονται από το κοινωνικό σύνολο μόνο μέχρι το σημείο που δεν δημιουργούν προβλήματα στην ένταξή του κυρίαρχου πολιτισμού. Μ' αυτόν τον τρόπο, διευκολύνεται η κοινωνική ενσωμάτωση των μεταναστευτικών ομάδων. Σχετικά με την εκπαίδευση στο μοντέλο της ενσωμάτωσης στα παιδιά των διαφορετικών εθνοτήτων (μεταναστάτες) εκτός από την εκμάθηση της επίσημης γλώσσας πρέπει να γίνονται και ειδικά προγράμματα που θα τα διευκολύνουν να ενταχθούν στις χώρες υποδοχής. Αυτός ο στόχος, θα επιτευχθεί μέσα από τη γνώση της ιστορίας των διαφορετικών πολιτισμών, το σεβασμό αυτών και την αποδοχή των ιδιαιτεροτήτων τους από την κοινωνία. Σχετικά με αυτό το μοντέλο, ο Α. Ζωγράφου υποστηρίζει ότι²⁶ «...ίσες ευκαιρίες για τα παιδιά των εθνικών και μεταναστευτικών ομάδων σημαίνει προσαρμογή αυτών των παιδιών στις απαιτήσεις ενός σχολείου που έχει διαμορφωθεί για να καλύψει τις ανάγκες της κυρίαρχης ομάδας, χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις ιδιαίτερες ανάγκες αυτών των ομάδων...». Τέλος, διακρίνουμε το πολυπολιτισμικό μοντέλο, το οποίο εμφανίστηκε στις ΗΠΑ τη δεκαετία του εβδομήντα (70) και αργότερα στην Ευρώπη και σε άλλες χώρες. Το μοντέλο αυτό αναγνωρίστηκε μετά από τους αγώνες

---

²⁶ Ζωγράφου Α., ό.π., σ. 62.

κυρίως των μαύρων και άλλων εθνικών μεταναστευτικών ομάδων. Σε αυτό το μοντέλο τα παιδιά μαθαίνουν να σέβονται όλους τους πολιτισμούς, γιατί η συνύπαρξη όλων των πολιτισμών εγγυάται και τη συνοχή του κοινωνικού συνόλου, «...οι υποστηρικτές της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης θεωρούν ότι η κοινωνική συνοχή προωθείται με την αναγνώριση των πολιτισμικών ιδιαιτεροτήτων των εθνικών-μεταναστευτικών ομάδων και τη διαμόρφωση ενός κοινωνικού πλαισίου, μέσα στο οποίο θα μπορούν να συνυπάρχουν και να αναπτύσσονται όλοι οι πολιτισμοί...»²⁷ Οι στόχοι του πολυπολιτισμικού μοντέλου, σύμφωνα με τους υποστηρικτές του, είναι αρχικά η αλλαγή του σχολείου, έτσι ώστε, να δίνονται ίσες ευκαιρίες σε όλους τους μαθητές, η ενίσχυση της αντίληψης των εθνικών-μεταναστευτικών ομάδων και η καλυτέρευση της σχολικής επίδοσης, η καλλιέργεια του σεβασμού και της ανεκτικότητας απέναντι σε άτομα με διαφορετικό πολιτισμό, φυλή, θρησκεία, εθνικότητα, και τέλος η ανάπτυξη της ικανότητας των μαθητών να ερευνούν, να εξετάζουν τα γεγονότα μέσα από την οπτική γωνιά των διαφόρων πολιτισμών.

Έτσι, μπορούμε να πούμε ότι η διαπολιτισμική αγωγή, είναι η απάντηση σε μια πολυπολιτισμική κοινωνία, ότι έχει ως στόχο της την ειρήνη και τη λύση των συγκρούσεων που υπάρχουν μεταξύ των πολιτισμών-κοινωνιών. Ακόμη, η διαπολιτισμική αγωγή βλέπει κριτικά την κοινωνική πραγματικότητα και έτσι εννοείται ως πολιτική μάθηση. Επίσης, απαιτεί κοινωνικοπαιδαγωγική δράση τόσο μέσα στο σχολείο όσο και εξωσχολικά για την κοινωνικοποίηση των μαθητών και τέλος, απαιτεί νέο πρόγραμμα σπουδών και την αναθεώρηση κάποιων παιδαγωγικών θεωριών.

---

²⁷ Ζωγράφου Α., ό.π., σσ. 63-64.

Τα διάφορα παιδαγωγικά μοντέλα της διαπολιτισμικής αγωγής, περιστρέφονται κυρίως γύρω από τους όρους «αλληλεγγύη με τους αδικημένους, ανοχή, ισοτιμία πολιτισμών, αμοιβαίος εμπλουτισμός, ενσυναίσθηση, ισότιμος διάλογος και ίση μεταχείριση». Παρ' όλα αυτά, η παιδαγωγική χρειάζεται ένα μεγάλο ποσοστό ιδεαλισμού και ουτοπίες για να είναι δυνατός ένας σωστός προσανατολισμός, για ένα καλύτερο μέλλον. Εξάλλου, τα διάφορα μοντέλα παρέχουν πολύτιμο υλικό για θεωρητική εμβάθυνση.²⁸ Κατά τον Auernheimer οι στόχοι της διαπολιτισμικής αγωγής είναι, η κοινωνική μάθηση που στοχεύει στην ενσυναίσθηση, την ανοχή, την αλληλεγγύη και την ικανότητα συνεργασίας. Για την επίτευξη αυτών των στόχων προϋπόθεση είναι το κλίμα ενός ευνοϊκού σχολείου. Άλλος ένας στόχος της διαπολιτισμικής αγωγής είναι η αντιμετώπιση της πολυπολιτισμικής διαφοράς, που στοχεύει στην αντιμετώπιση των πολιτισμικών διαφορών και η θεωρία που πρέπει να κατανοούν τα παιδιά είναι ότι ο ατομικός πολιτισμός είναι ένας μεταξύ πολλών άλλων. Επίσης, στόχος της διαπολιτισμικής αγωγής είναι και η πολυδιάστατη γενική μόρφωση που έχει ως στόχο της την αναθεώρηση του προγράμματος διδασκαλίας του σχολείου και η εξάλειψη της μονοπολιτισμικής εκπαίδευσης. Ένας άλλος στόχος της διαπολιτισμικής αγωγής είναι η πολιτική αγωγή και η αντιρατσιστική αγωγή, αφού αυτή σε μεγάλο βαθμό είναι πολιτική αγωγή. Εδώ ο συγγραφέας υποστηρίζει ότι²⁹ «Η διαπολιτισμική αγωγή με επίκεντρο την κοινωνική αγωγή, την ευαισθητοποίηση των παιδιών για τις θέσεις των περιθωριακών, την προαγωγή της ενσυναίσθησης, την ικανότητα σύγκρουσης και αλληλεγγύης στον κοινωνικό περίγυρο, πρέπει να αποτελεί κύριο καθήκον της προσχολικής και δημοτικής εκπαίδευσης». Σύμφωνα με την παραπάνω θέση του Auernheimer, οι πολιτισμοί αλλά

²⁸ Ζωγράφου Α., ό.π., σσ. 67-68.

²⁹ Ζωγράφου Α., ό.π., σ. 72.

και οι γλώσσες των παιδιών άλλων εθνικοτήτων πρέπει να καλλιεργούνται γενικότερα στα νηπιαγωγεία και στο σχολείο για να αποδείξουν στα παιδιά αυτά ότι οι πολιτισμοί τους είναι άξιοι για αντικείμενο διδασκαλίας. Ο τελευταίος στόχος της διαπολιτισμικής αγωγής είναι η διπολιτισμική εκπαίδευση, το πρόγραμμά της οποίας προωθήθηκε κυρίως από το Ινστιτούτο Προσχολικής Αγωγής του Μονάχου. Οι εκπρόσωποι αυτής της εκπαίδευσης απαιτούν δίγλωσσους παιδικούς σταθμούς, ή ομάδες παιδικών σταθμών και διδασκαλία σε δύο γλώσσες, με τη μητρική γλώσσα των αλλοδαπών ως κανονικό μάθημα.

Ο σκοπός της διαπολιτισμικής αγωγή υποστηρίζει ο Μ. Δαμανάκης είναι³⁰ «...να αποκαλύψει τις προϋποθέσεις της ειρηνικής συμβίωσης σε μια πολυεθνική-πολυπολιτισμική κοινωνία».

Κατά τον Hohmann, η ιδέα της διαπολιτισμικής αγωγής αποτελεί «μια έκκληση προς το σχολείο της χώρας υποδοχής να αναγνωρίσει τη γλώσσα και τον πολιτισμό των χωρών προέλευσης, καθώς και τους ζωντανούς πολιτισμούς των μεταναστών στη χώρα υποδοχής, να τους απαλλάξει από το στίγμα μιας μειονοτικής υποκουλτούρας και να τους συμπεριλάβει στο κανονικό μάθημα».³¹

Η διαπολιτισμική αγωγή είναι ένα αξίωμα, μια παιδαγωγική-διδακτική αρχή, η οποία πρέπει να διέπει όλα τα μαθήματα του σχολείου. Αυτό είναι πολύ σημαντικό, αφού το διαπολιτισμικό μάθημα, που γίνεται συχνά λόγος στην ευρωπαϊκή βιβλιογραφία, γιατί δεν υπάρχει ως αυτόνομο μάθημα, αλλά λειτουργεί ως διδακτική αρχή. Επίσης είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι η διαπολιτισμική αγωγή απευθύνεται τόσο στους αλλοδαπούς μαθητές, όσο και στους ντόπιους και τους ζητά έναν

---

³⁰ Δαμανάκης Μ., *Μετανάστευση και εκπαίδευση*, Gutenberg, Αθήνα 1987, σ. 145.

³¹ Δαμανάκης Μ., ό.π., σ. 145. Επίσης βλ. Μ. Hofmann, *Schule als Ort der Intergration: Nationale und internationale Erfahrungen*, Möglichkeiten, Grenzen, in J. Ruhloff 1982, s. 175.

τέτοιο επαναπροσανατολισμό, που να ανταποκρίνεται στην πολυπολιτισμική κατάσταση, η οποία δημιουργήθηκε με την μετανάστευση. Αν και αυτό είναι δύσκολο, όπως αποδεικνύεται, δεν είναι και ακατόρθωτο.

Αγωγή είναι ένα φαινόμενο, ένα σύστημα ηθικών αρχών που στοχεύει στην επικοινωνία και την κοινωνικοποίηση αυτών.

Όσον αφορά την διαπολιτισμική αγωγή στο σχολείο κατά την εκπαιδευτική πράξη, υπάρχουν συγκεκριμένοι μέθοδοι διδασκαλίας, αλλά και αναλυτικά προγράμματα για τους δασκάλους. Αρχικά, οι διδάσκοντες θα πρέπει να γνωρίζουν το περιβάλλον, αλλά και το επίπεδο μάθησης κάθε μαθητή. Ακόμη, θα πρέπει να προτρέπουν τους μαθητές να ανταλλάσσουν εμπειρίες μεταξύ τους, έτσι ώστε, να διευρύνουν τις γνώσεις τους. Επίσης, να αναβαθμίζουν τους πολιτισμούς και τις γλώσσες γιατί με αυτόν τον τρόπο καταπολεμάνε κάθε είδος ρατσισμού. Οι διδάσκοντες να μην κάνουν διακρίσεις ανάμεσα στους μαθητές τους, αλλά να τους αντιμετωπίζουν όλους το ίδιο, παρά τις πολιτισμικές διαφορές τους. Τέλος, να καλλιεργούν την ανθρώπινη ευαισθησία, την συνεργασία και την αλληλεγγύη στα παιδιά.

Το διαπολιτισμικό μάθημα σε αρκετά σχολεία προσανατολίζεται προς τη γλώσσα, αφού οι ξένοι μαθητές έχουν, κατά κανόνα, το δικό τους ιδίωμα. Γι' αυτό το λόγο, δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στην εκμάθηση της γλώσσας που χρησιμοποιείται στο ευρύτερο κοινό της κοινωνίας, που στοχεύει στην καλύτερη και ευκολότερη επικοινωνία των μαθητών. Αυτή, όμως, η κατάσταση, μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα, αφού όταν τα παιδιά βρεθούν σε ένα διαφορετικό περιβάλλον θα βρουν δυσκολίες προσαρμογής που μπορούν να επιφέρουν μέχρι και την αυτοαπομόνωση. Βέβαια, σε καμία περίπτωση το διαπολιτισμικό μάθημα δεν πρέπει να θεωρηθεί ως ένα ξεχωριστό γνωστικό αντικείμενο που αναφέρεται και αναλύει, μόνο, τους

πολιτισμούς. Γιατί, σε αυτήν την περίπτωση υπάρχει πιθανότητα κινδύνου να μετατραπεί η διαπολιτισμική αγωγή σε λαογραφία. Το διαπολιτιστικό μάθημα πρέπει να είναι η βάση πάνω στην οποία θα προσαρμόζονται τα περιεχόμενα και η διδασκαλία των γνωστικών αντικειμένων. Έτσι, ώστε, οι μαθητές να συνειδητοποιήσουν ότι κάθε πολιτισμός έχει τη δική του εξελικτική πορεία, τα ήθη και τα έθιμά του, τις συνήθειές του, την κουλτούρα του και ότι δεν υπάρχουν διαφορές μεταξύ των ανθρώπων αλλά των πολιτισμών.

Σχετικά με τη διαπολιτισμική μάθηση, η ομάδα εργασίας "SOS ρατσισμός/σχολείο χωρίς ρατσισμό NRW" προτείνει κάποιες διαμέτρους. Αρχικά, την κατανόηση άλλων πολιτισμών και την διαφοροποίηση των προσωπικών αντιλήψεων. Επίσης, την ανοχή που πρέπει να υπάρχει απέναντι στους άλλους πολιτισμούς και αποδοχή τους ως ισότιμων. Τέλος, προτείνει ότι κάποια στοιχεία άλλων πολιτισμών μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να εμπλουτίσουν τον ήδη υπάρχοντα πολιτισμό.³²

Κατά τον Essinger, η διαπολιτισμική μάθηση έχει ως στόχο της να προετοιμάσει την οδό για μια πολυπολιτισμική κοινωνία, στην οποία άνθρωποι διαφορετικής πολιτισμικής και εθνικής προέλευσης ζούνε μαζί και μαθαίνουν ο ένας από τον άλλον. Έτσι, ο Essinger, θεωρεί ότι είναι προτιμότερο να χρησιμοποιείται αυτός ο όρος της διαπολιτισμικής μάθησης, από ότι ο όρος διαπολιτισμική αγωγή, καθώς ο όρος αγωγή έχει τη μορφή ενός μονόδρομου από τον διδάσκοντα στον διδασκόμενο, ενώ ο όρος μάθηση αναφέρεται στην αμοιβαιότητα του ενός από του άλλου (δηλαδή ο ένας μαθαίνει από τον άλλον). Σύμφωνα με την άποψή του στη διαπολιτισμική μάθηση σταθερή σχέση μεταξύ δασκάλου και μαθητή δεν υπάρχει, γιατί, ο δάσκαλος μετατρέπεται σε μαθητή και ο μαθητής σε δάσκαλο.

---

³² Ζωγράφου Α., ό.π., σσ. 58-59. Επίσης βλ. H. Essinger, *Interkulturelle Erziehung – Eine Standortbestimmung*, in: Essinger / Ucar 1993, S. 91.

Ε. Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗ ΚΑΙ Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ

Η παιδαγωγική ως επιστήμη και η εκπαιδευτική πρακτική είναι δύο όροι διαφορετικής σημασίας που, όμως, αλληλοσυνδέονται μεταξύ τους, αφού η Παιδαγωγική ως επιστήμη καθοδηγεί την εκπαιδευτική πρακτική και αντλεί θέματα από αυτήν. Έτσι, η Παιδαγωγική ως επιστήμη, εμφανίζεται σε ένα πλαίσιο θεωρητικής σκέψης και κριτικής ανάλυσης, ενώ η εκπαίδευση έχει να κάνει με θέματα που αφορούν τη σχέση δύο κοινωνικών ρόλων, του διδάσκοντος και του διδασκόμενου που αποσκοπεί στην ανάπτυξη και τον εμπλουτισμό των προσωπικών ικανοτήτων και της προσωπικότητας των εταίρων της εκπαιδευτικής Πράξης. «...σε επίπεδο εκπαιδευτικής πράξης κυρίαρχο ρόλο παίζει η διγλωσσία και έμμεσα η διπολιτισμικότητα...»³³

Ο Auernheimer καταλήγει σε κάποιες θέσεις αναφορικά με την παιδαγωγική πρακτική στο σχολείο. Πρώτον, η διεύθυνση του σχολείου και το εκπαιδευτικό προσωπικό, πρέπει να επανεξετάσουν τη "φιλοσοφία" του σχολείου αναφορικά με την αντιμετώπιση της πολιτισμικής διαφοράς. Δεύτερον, το σύνολο του εκπαιδευτικού προσωπικού, πρέπει να διαθέτει συγκεκριμένη στάση απέναντι σε θέματα ρατσισμού, τα οποία θα πρέπει να αποτελούν αντικείμενο διδασκαλίας. Τρίτον, το μάθημα της μητρικής γλώσσας, δεν πρέπει να γίνεται αντικείμενο αποξένωσης των αλλοδαπών μαθητών. Τέταρτον, η οργάνωση του μαθήματος, θα πρέπει να γίνεται με τέτοιο τρόπο, ώστε η διδασκαλία να ανταποκρίνεται στις εμπειρίες, τις ανάγκες και την πολιτισμική προέλευση των μαθητών. Πέμπτον, το σχολείο, πρέπει να

---

³³ Μ. Δαμανάκης, *Η Εκπαίδευση των Παλλινιστούντων και Αλλοδαπών Μαθητών στην Ελλάδα*, Gutengerg, Αθήνα 1997, σ. 108.

αποτελεί χώρο πολιτισμικών δραστηριοτήτων που θα προωθούν τη διαπολιτισμική μάθηση. Βασικό σ' αυτό το σημείο είναι η δημιουργία ολοήμερων σχολείων.

Για την επίτευξη όλων των παραπάνω θέσεων σημαντικό ρόλο παίζει και ο ρόλος των γονέων μέσα από την ένταξη τους σε σχολικές δραστηριότητες βοηθώντας, με αυτόν τον τρόπο, να επιτύχει ο στόχος του σχολείου.

ΣΤ. ΔΙΑΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΣΕ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΕΣ ΤΑΞΕΙΣ

Το διαπολιτισμικό μάθημα σε αρκετά σχολεία προσανατολίζεται προς τη γλώσσα, αφού οι ξένοι μαθητές, έχουν κατά κανόνα, το δικό τους ιδίωμα. Γι' αυτό το λόγο, δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στην εκμάθηση της γλώσσας που χρησιμοποιείται στο ευρύτερο κοινό της κοινωνίας που στοχεύει στην καλύτερη και ευκολότερη επικοινωνία των μαθητών. Αυτή, όμως η κατάσταση, μπορεί να δημιουργήσει προβλήματα, αφού όταν τα παιδιά βρεθούν σε ένα διαφορετικό περιβάλλον, θα βρουν δυσκολίες προσαρμογής, που μπορούν να επιφέρουν μέχρι και την αυτοαπομόνωση. Βέβαια, σε καμία περίπτωση το διαπολιτισμικό μάθημα δεν πρέπει να θεωρηθεί ως ένα ξεχωριστό γνωστικό αντικείμενο που αναφέρεται και αναλύει μόνο τους πολιτισμούς. Γιατί, σε αυτήν την περίπτωση υπάρχει πιθανότητα κινδύνου να μετατραπεί η διαπολιτισμική αγωγή σε λαογραφία. Το διαπολιτισμικό μάθημα πρέπει να είναι η βάση πάνω στην οποία θα προσαρμόζονται τα περιεχόμενα και η διδασκαλία των γνωστικών αντικειμένων. Έτσι, ώστε, οι μαθητές να συνειδητοποιήσουν ότι κάθε πολιτισμός έχει τη δική του εξελικτική πορεία, τα ήθη και τα έθιμά του, τις συνήθειές του, την κουλτούρα του και ότι δεν υπάρχουν διαφορές μεταξύ των ανθρώπων, αλλά των πολιτισμών.

Σχετικά με το διαπολιτισμικό μάθημα οι γνώσεις, αλλά και τα βιώματα του μαθητή διαφορετικών πολιτισμών-κοινωνιών, μπορούν να τοποθετηθούν στη διδακτέα ύλη από το δάσκαλο, ο οποίος θα τα χρησιμοποιήσει για εμπλουτισμό. Μ' αυτόν τον τρόπο, δίνεται η αφορμή στα παιδιά να συνειδητοποιήσουν ότι η γνώμη τους είναι σημαντική και ότι τα αντικείμενα συζήτησης δεν είναι μονοδιάστατα. Για να καταφέρουν οι εκπαιδευτικοί να εργαστούν αποτελεσματικότερα σε πολυπολιτισμικές τάξεις, θα πρέπει να κατανοήσουν την πολιτισμική διαφορετικότητα των άλλων, διερευνώντας και κατανοώντας τις δικές τους πολιτισμικές εμπειρίες. Στη συνέχεια, θα πρέπει να αποκτήσουν εμπειρίες σχετικά με τις στάσεις και τις αξίες των άλλων πολιτισμών, στοχεύοντας στη διαφοροποίηση ορισμένων δικών τους αντιλήψεων.

Σύμφωνα με τον Boos-Nunning, οι διάφορες δραστηριότητες, τα μοντέλα και τα προγράμματα μπορούν να θεωρηθούν ως διαπολιτισμικά όταν, απευθύνονται τόσο στους ντόπιους, όσο και στους μετανάστες. Επίσης, όταν δεν ξεκινούν από την αντίληψη ότι οι μεταναστάτες στις χώρες μετανάστευσης πρέπει οπωσδήποτε να θεωρούνται ως πρόβλημα. Ακόμη, όταν οι ντόπιοι δεν απαιτούν την προσαρμογή των μεταναστατών στον πολιτισμό της κυρίαρχης κοινωνίας, αλλά επιτρέπουν μια διαπραγμάτευση. Τέλος, όταν στη διαδικασία εκπαίδευσης και κοινωνικοποίησης των αλλοδαπών δεν περιέχουν τους πολιτισμούς των χωρών προέλευσης, αλλά τους πολιτισμούς των μεταναστών.³⁴

Επίκεντρο της εκπαίδευσης πρέπει να είναι γενικά το άτομο ως άτομο και όχι είτε ως ντόπιος ή είτε ως αλλοδαπός, το οποίο θα πρέπει να καλλιεργήσει την ικανότητα της αυτόνομης σκέψης και δράσης. Ακόμη,

---

³⁴ Ζωγράφου Α., ό.π., 2003, σσ. 66-67. Επίσης βλ. U. Boos-Nunning, *Offene theoretische Probleme des interkulturellen*, in: RICKERT, FOLKERT/GOTTWALD, ECKART (Hrsg.), *Verständigung in religiöser Vielfalt*, Duisburg 1997 S. 19.

πρέπει να κυριαρχήσει η ισοτιμία όλων των πολιτισμών και να εξαλειφθούν οι πολιτισμικές διακρίσεις με τη λήψη των κατάλληλων παιδαγωγικών και πολιτικών μέτρων. Επίσης, η διαπολιτισμική εκπαίδευση πρέπει, σε περιπτώσεις συγκρούσεων, να βοηθήσει στην προώθηση της δημοκρατίας και του σεβασμού.

Η συγγραφέας Haller διαπιστώνει περαιτέρω ότι οι στόχοι για όλους τους μαθητές είναι, η κατανόηση όλων των πολιτισμών, (γνωριμία και κατανόηση αυτών), η γνώση προσδιορισμού των προβλημάτων του χώρου διαμονής από τη σκοπιά των μειονοτήτων, η επεξεργασία της μη ταύτισης της αυτοεικόνας (Selbstbild) με την εικόνα του εαυτού μας από τη σκοπιά των άλλων (Fremdbild), η αντίληψη πολιτισμικά διαζόντων προτύπων επικοινωνίας και ικανότητας επικοινωνίας μεταξύ των πολιτών, και τέλος η επανεξέταση των σχεδίων αναφορικά με τον τόπο και τα ενδιαφέροντα.³⁵

Οι στόχοι που αφορούν τους μειονοτικούς μαθητές είναι οι εξής:

1. Η διαμόρφωση της προσωπικής και πολιτισμικής ταυτότητας, μέσα από την υποστήριξη αυτών των μαθητών .
2. Η διγλωσσία που αποτελεί την ικανότητα επικοινωνίας με τους μειονοτικούς πολιτισμούς.
3. Η αντιμετώπιση της κοινωνικής διάκρισης.

Z. ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΤΩΝ ΑΛΛΟΔΑΠΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Είναι ενδεικτικό ότι υπάρχουν ακόμη σχολεία, που οι τάξεις χωρίζονται σε τμήματα Ελλήνων και μεταναστών και στα οποία οι εκπαιδευτικοί δεν απευθύνουν το λόγο σε παιδιά που “δεν καταλαβαίνουν”, γιατί δεν ξέρουν Ελληνικά. Από την άλλη πλευρά υπάρχουν σχολεία που λειτουργούν υποδειγματικά και εκπαιδευτικοί που

---

³⁵ Ζωγράφου Α., ό.π., σ. 108. Επίσης βλ. I. Haller, *Anmerkungen zum Konzept Interkulturelles Lernen, und Multikulturelle Gesellschaft*, Dortmund 1989.

το επιδιώκουν να διδάξουν σε πολυπολιτισμικές τάξεις ή συγκροτούν φροντιστηριακά τμήματα αμισθί.³⁶

Ο Α. Ζωγράφου, αναφέρει σχετικά με την παιδεία των αλλοδαπών στην Ελλάδα ότι³⁷ «Το επίπεδο εκπαίδευσης των μεταναστών δεν είναι χαμηλό. Η συντριπτική πλειονότητα των αλλοδαπών (55,52%), έχει ολοκληρώσει την δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ενώ ένα ποσοστό 12,35% δηλώνει ότι αποφοίτησε από ανώτερη ή ανώτατη σχολή. Τη στοιχειώδη εκπαίδευση έχει ολοκληρώσει το 26,25%, ενώ μόλις το 2,98% είναι αναλφάβητοι».

Σύμφωνα με το Υπουργείο Παιδείας, το Σεπτέμβριο του 1994, είχαν εγγραφεί στα σχολεία της πρωτοβάθμιας και της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης 20.670 μαθητές Πόντιοι, Αλβανοί και Βορειοηπειρώτες. Οι τάξεις υποδοχής που είχαν δημιουργηθεί για αυτά τα παιδιά πειραματικά το 1982 και νομιμοποιήθηκαν το 1990, δυστυχώς υπολειτουργούν, εξαιτίας της έλλειψης πόρων και αιθουσών διδασκαλίας (29 συνολικά το 1994-95), αλλά και εξαιτίας του ακατάλληλου εκπαιδευτικού προσωπικού και της έλλειψης αναλυτικών προγραμμάτων και κατάλληλου διδακτικού υλικού. Τότε εμφανίστηκαν και τα πρώτα "διαπολιτισμικά προγράμματα" στην Ελλάδα.

Τη σχολική χρονιά 2002-2003, σύμφωνα με την τελευταία στατιστική, οι μικροί μετανάστες αποτελούσαν το 6,7% του μαθητικού πληθυσμού της χώρας. Τέσσερα στα δέκα σχολεία είχαν αλλοδαπούς μαθητές μέχρι 10%. Το 14,8% αυτών είχαν 10-20% αλλοδαπούς μαθητές, ενώ σε όλη την επικράτεια υπήρχαν 400 σχολεία, που χρειάστηκε να τροποποιηθεί το διδακτικό πρόγραμμα επειδή, το ποσοστό ήταν ως και 70%.³⁸

---

³⁶ Α. Μπουμπούκα, άρθρο, *Όλες οι φυλές στα θρανία*, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 12-9-2004, σ.46.

³⁷ Ζωγράφου Α., *ό.π.*, σ. 217.

Γεγονός είναι ότι ο αριθμός των αλλοδαπών και των παλιννοστούντων αυξάνει συνεχώς, όμως, παρ' όλα αυτά το Υπουργείο Παιδείας δεν κάνει κάτι εποικοδομητικό για την εκπαίδευση αυτών των παιδιών. Για παράδειγμα, την εκμάθηση και τη διατήρηση της μητρικής γλώσσας των αλλοδαπών παιδιών με την συμπαράσταση του ελληνικού κράτους, όπως συμβαίνει και με τα υπόλοιπα κράτη της Δυτικής Ευρώπης που διαμένουν αλλοδαποί εργάτες, το Υπουργείο Παιδείας δεν έχει λάβει κανένα μέτρο ως τώρα. Ακόμη και τα μέτρα που πάρθηκαν για τη σχολική ένταξη των παιδιών των παλιννοστούντων είναι πρόχειρα και στις λιγοστές τάξεις υποδοχής που υπάρχουν οι μαθητές δεν έχουν σχεδόν καμία επαφή με τους άλλους συμμαθητές τους και τα περιεχόμενα διδασκαλίας είναι ίδια με τα περιεχόμενα των ελληνικών σχολείων. Οι δε δάσκαλοι, όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, δεν είναι κατάλληλα προετοιμασμένοι για να μπορέσουν να διδάξουν αυτά τα παιδιά.

Για την κατάλληλη διαπολιτισμική εκπαίδευση στην Ελλάδα, υπάρχουν κάποιες προϋποθέσεις που είναι απαραίτητες. Αυτές είναι οι εξής:

1. Κατοχύρωση της διαμονής των αλλοδαπών στην Ελλάδα από νομικής πλευράς.
2. Εξίσωση των αλλοδαπών στο χώρο της εργασίας με τους Έλληνες εργαζόμενους.
3. Τη δημιουργία ειδικών μέτρων για τη πολιτική και κοινωνική ένταξη των αλλοδαπών στην Ελληνική κοινωνία, διατηρώντας την πολιτισμική τους ταυτότητα.
4. Αναπροσαρμογή του Ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος (εισαγωγή του αντικειμένου της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στα

---

³⁸ Α. Μπουμπούκα, ό.π., σ. 46

παιδαγωγικά τμήματα των πανεπιστημίων, επιμόρφωση των εκπαιδευτικών, αναμόρφωση των αναλυτικών προγραμμάτων, συγγραφή νέων βιβλίων και εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης σε όλα τα σχολεία και όχι μόνο στα πολυπολιτισμικά).

Έτσι, το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα θέλοντας να διαφύλαξη το μύθο της ιστορικής συνέχειας απαρνείται συνεχώς τη σημασία της αλλαγής, με αποτέλεσμα να μην εκσυγχρονίζεται η ελληνική κοινωνία. Αυτό εξάλλου φαίνεται και στη λέξη "άλλοι" που χρησιμοποιούν τα σχολικά βιβλία για να αναφερθούν σε κάποια άτομα διαφορετικής εθνικότητας. Ο Α. Ζωγράφου διατυπώνει την εξής πρόταση, που πρακτικά ισχύει στη σημερινή ζωή και που υποστηρίζουν οι εκπαιδευτικοί³⁹ «οι Ευρωπαίοι εκπροσωπούν καθαρά το στερεότυπο του "ανώτερου άλλου". Εντούτοις, ως Ευρωπαίοι δεν θεωρούνται όλοι οι Ευρωπαίοι. Ως πιο Ευρωπαίοι, θεωρούνται οι Γερμανοί και λίγο Ευρωπαίοι οι Πολωνοί. Οι Τούρκοι και οι Αλβανοί δεν είναι "καθόλου" Ευρωπαίοι». Αυτή η άποψη των εκπαιδευτικών είναι πραγματικά απογοητευτική αν σκεφτούμε ότι είναι φορείς κοινωνικοποίησης των παιδιών.

Η Rolandi υποστηρίζει ότι, για την εισαγωγή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στα σχολεία μιας χώρας, με τη μεγαλύτερη δυνατή αποτελεσματικότητα, πρέπει να ισχύουν τρεις βασικές προϋποθέσεις, οι οποίες θα μπορούν να τροποποιούνται ανάλογα. Πρώτον, η διαπολιτισμική εκπαίδευση πρέπει να είναι μέρος της επίσημης εκπαίδευσης. Δεύτερον, πρέπει να εισαχθούν κάποια διδακτικά προγράμματα και υλικά που να έχουν σχεδιαστεί με τέτοιο τρόπο ώστε να μπορεί να τα χρησιμοποιήσει και να τα αναπτύξει ο δάσκαλος. Τέλος, οι δάσκαλοι πρέπει να είναι πολύ καλά προετοιμασμένοι, έτσι ώστε, να

μπορούν αν ανταποκριθούν στη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Αν για κάποιο λόγο δεν εκπληρωθεί κάποια από τις παραπάνω προϋποθέσεις, είναι αδύνατον ο στόχος να επιτευχθεί.⁴⁰

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση καλό θα ήταν να εφαρμόζεται σε όλους τους εκπαιδευτικούς, γιατί, σε οποιαδήποτε στιγμή μπορεί να αλλάξει η σύνθεση των μαθητών του σχολείου και να μην είναι δυνατό να προσδιοριστεί ποιο σχολείο θα είναι αμιγές και ποιο πολυπολιτισμικό. Επίσης, θα ωφελήσει όλα τα παιδιά, γιατί, με αυτόν τον τρόπο θα μειωθεί η κοινωνική ανισότητα και ο ρατσισμός. Τέλος, η διαπολιτισμική εκπαίδευση δεν πρέπει να περιορίζεται στην αναφορά μόνο των άλλων πολιτισμών-κοινωνιών, αλλά να εφαρμόζεται και η διερεύνηση των αιτιογόνων παραγόντων δημιουργίας και διατήρησης των προκαταλήψεων. Φυσικά οι αναμενόμενες συγκρούσεις θα πρέπει να ξεπερνιούνται μέσα από τον δημιουργικό διάλογο, αφού αυτές αποτελούν και το αντικείμενο της εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών.

Το 1967 το Συμβούλιο για την εκπαίδευση, στην Αγγλία όπως αναφέρει ο Sylvester βασίστηκε στις θεωρίες εκμάθησης του Piaget ότι δηλ. τα παιδιά σκέπτονται διαφορετικά από τους ενήλικες και τους παλαιότερους εφήβους. Συνεπώς, η ανάπτυξη του μυαλού τους προχωράει διαμέσου των σπουδών τους μέχρι τα 11 έτη τους. Έτσι, θεωρήθηκε ότι μερικοί μαθητές είχαν περιορισμένη δυνατότητα να καταλάβουν τις συνθετότερες και αφηρημένες πτυχές της ιστορίας. Ο ρόλος του δασκάλου περιορίστηκε στο να μαθαίνουν οι μαθητές ένα τμήμα γνώσης για το παρελθόν. Ο εκπαιδευτικός νόμος της ίδιας χώρας του 1944 ταξινομούσε τους μαθητές σύμφωνα με την ανικανότητά τους στις μαθησιακές, αισθητήριες και φυσικές τους δυσκολίες. Δηλ.

---

³⁹ Ζωγράφου Α, ό.π., σ. 196.

⁴⁰ Ζωγράφου Α., ό.π., σσ. 116-117. Επίσης βλ. Ricci Rolandi, «*Training Teachers for Intercultural Education: The work of the Council of Europe*», Dragonas et al. 1996 pp. 65-66.

εστιάζονταν στην ανεπάρκειά τους . Η ποιότητα της διδασκαλίας δεν εκλήφθηκε σαν αιτία δυσκολίας. Αλλά, από το 1975 πολλά από αυτά συνδέθηκαν με τον τύπο του περιεχομένου που διδάσκεται και το απομνημονευτικό ύφος της διδασκαλίας και της εκμάθησης. Το 1972 το SCHP υποστήριζε ότι οι μαθητές πρέπει να λαμβάνουν τη γνώση όπως οι ιστορικοί, δηλ. με κάποια διανοητικώς τίμια μορφή. Το ίδιο υποστήριζε και ο Bruner το 1960. Εξέτασε μερικούς μαθητές ανίκανους και κατέδειξε ότι μπορούσαν να κατανοήσουν τις αφηρημένες έννοιες, όπως, της ανεξαρτησίας, της κατάκτησης, της αποικιοκρατίας και της κεφαλαιοκρατίας. Δηλ. με διαφορετική διδασκαλία σημείωσαν πρόοδο. Η έρευνα αυτή απέδειξε ότι απαιτείται, για τη μελέτη της ιστορίας κατάλληλη στρατηγική διδασκαλίας και ότι η αποτυχία αφορούσε την αναγνώριση των προκλήσεων από τους δασκάλους, παρά τις μιμήσεις της σκέψης των μαθητών. Έτσι, τέθηκε το ερώτημα «όχι αν διδάσκουμε την ιστορία» αλλά το «πώς θα διδάξουμε την ιστορία».

Ο βασικός στόχος του εκπαιδευτικού συστήματος είναι να καλλιεργεί και να μεταδίδει την κυρίαρχη κουλτούρα της κοινωνίας του στους νέους και να τη διατηρεί από γενιά σε γενιά. Έτσι, η δομή, το ήθος, η οργάνωση, οι παιδαγωγικές τεχνικές, αλλά και ότι αξίζει να διδάσκεται πηγάζουν από την κυρίαρχη κουλτούρα. Αυτήν, όμως, η κατάσταση οδηγεί το εκπαιδευτικό σύστημα σε μια μονοπολιτισμική εκπαίδευση και κατά συνέπεια δημιουργεί εύφορο έδαφος για το ρατσισμό.

Η. ΜΟΝΟΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΚΑΙ ΠΟΛΥΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Ας προχωρήσουμε, όμως, σε μια ανάλυση. Πώς λειτουργεί η μονοπολιτισμική εκπαίδευση και ποια είναι τα αποτελέσματα αυτής σε μια κοινωνία, αλλά και στο ίδιο το παιδί; Ένα πρώτο στοιχείο μονοπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι το αναλυτικό πρόγραμμα στα

θρησκευτικά μαθήματα, όπου επικεντρώνεται κατά βάση στον Χριστιανισμό και είτε αγνοεί παντελώς κάποιες άλλες θρησκείες, είτε τις αναφέρει ελάχιστα. Έτσι, παρουσιάζει τον Χριστιανισμό ως τη μοναδική αληθινή θρησκεία, απαλείφοντας όλες τις άλλες θρησκείες από το μυαλό του και τη ζωή του. «...Ένα παιδί που δεν είναι εκτεθειμένο σε καμιά άλλη θρησκεία αλλά μόνο στη δική του, μεγαλώνει κάνοντας μόνο εκείνες τις ερωτήσεις που η θρησκεία το ενθαρρύνει να κάνει. Και μια που κάνει μόνο εκείνες τις ερωτήσεις που η θρησκεία του απαντά, βρίσκει τις απαντήσεις ικανοποιητικές. Με άλλα λόγια, δεν βγαίνει ποτέ έξω από το πλαίσιο της θρησκείας του και δε νιώθει ποτέ ενοχλημένο ή μπερδεμένο αρκετά, για να διερευνήσει άλλες θρησκείες...»⁴¹

Ακόμη, η μονοπολιτισμική εκπαίδευση είναι αδύνατον να καλλιεργήσει την φαντασία του παιδιού και απαλείφει την αντίληψη των εναλλακτικών λύσεων, αφού δεν διδάσκει τον τρόπο ζωής άλλων κοινωνιών και άλλων πολιτισμών. Ούτε διδάσκει ότι μια δραστηριότητα μπορεί να γίνει με διαφορετικούς τρόπους και όλα αυτά, γιατί, διδάσκει τα όρια του κόσμου και ότι ο μόνος τρόπος να διεξάγει κάποια πράγματα είναι ο φυσικός τρόπος. Σε αυτό το σημείο σημαντικά είναι τα λόγια που είπε ο Parekh, καθηγητής του Πανεπιστημίου της Hull, ότι⁴² «...Η φαντασία δεν αναπτύσσεται μέσα σε κενό. Μόνο όταν κάποιος εκτίθεται σε διαφορετικές κοινωνίες και πολιτισμούς η φαντασία του διεγείρεται...».

Επίσης, η μονοπολιτισμική εκπαίδευση εμποδίζει την ανάπτυξη της κριτικής ικανότητας του παιδιού. Όταν ένα παιδί έχει διδαχτεί να αντιλαμβάνεται τον κόσμο μόνο μέσα από την δικιά του κουλτούρα είναι

---

⁴¹ Parekh B., *Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση Προβληματισμοί-Προοπτικές*, β' έκδοση, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997, Κεφ. 2, σ. 50.

⁴² Parekh B., *ό.π.*, σ. 51.

φυσικό να απορρίπτει οτιδήποτε διαφέρει ή είναι ενάντια της δικής του κουλτούρας. Έτσι, κρίνει τους άλλους πολιτισμούς και τις κοινωνίες με βάση τη δική του, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να υιοθετήσει μια αυθεντική στάση απέναντι τους και να τοποθετεί τους πολιτισμούς και τις κοινωνίες σε ένα βάθρο, σύμφωνα με το βαθμό προσέγγισης της δικιάς του κουλτούρας κάνοντας διακρίσεις. Αυτό, όμως, οδηγεί το παιδί στο ρατσισμό, αφού ανάγει τον εαυτό του σε απόλυτο, στο μόνο ισχυρό σημείο αναφοράς παγκοσμίως, εξαιτίας της άγνοιάς του για τις άλλες κοινωνίες και τους πολιτισμούς, τους οποίους αξιολογεί σύμφωνα με το πόσο μοιάζουν σε αυτόν. Δηλαδή, όσο περισσότερο του μοιάζουν, τόσο πιο πολύ είναι αναπτυγμένοι και όσο περισσότερο αποκλίνουν από αυτόν, τόσο πιο πολύ τους θεωρεί απολίτιστους.

Η παραπάνω, όμως, κατάσταση δημιουργεί ένα παιδί αναισθητο και αλαζονικό, για το οποίο ευθύνεται η μονοπολιτισμική εκπαίδευση. Και αυτό, γιατί, όταν ένα παιδί δεν ενθαρρύνεται να μελετήσει, να μάθει άλλους πολιτισμούς και κοινωνίες, δεν μπορεί και να τους σεβαστεί. Δεν μπορεί να κατανοήσει και να εκτιμήσει τις διαφορετικότητές τους, γιατί, το ίδιο είναι φυλακισμένο στο 'μοναδικό', δικό του πολιτισμό. Φυσικά, στον κόσμο που του έχουν επιβάλλει να ζει απεχθάνεται την πολυμορφία και του δημιουργείται το συναίσθημα της απειλής από αυτήν, το οποίο δεν γνωρίζει πώς να αντιμετωπίσει, με αποτέλεσμα να αισθάνεται εχθρικά για όλους τους άλλους πολιτισμούς και κοινωνίες. Το συναίσθημα της ανωτερότητας που έχει κατακτήσει το παιδί αυτό, το οδηγεί στην απόλυτη αδιαφορία στο να μάθει τη γλώσσα άλλων πολιτισμών και τον τρόπο ζωής τους.

Γενικότερα, όπως αναφέρει και ο Parekh, προσεγγίζει τον κόσμο με τους δικούς του όρους, περιμένοντας να προσαρμοστεί εκείνος σ'

αυτόν και δεν βλέπει κανέναν λόγο γιατί θα έπρεπε το ίδιο να προσαρμοστεί σε εκείνον.⁴³

«Οι συνέπειες της μονοπολιτισμικής εκπαίδευσης όπως βλέπουμε από τις παραπάνω στάσεις, είναι ολέθριες(...) Είναι μια απλώς όχι καλή εκπαίδευση, αφού μπορεί να προκαλεί σοβαρή ψυχολογική και ηθική ζημιά στο παιδί της εθνικής μειονότητας.»⁴⁴

Ένα παιδί μεγαλωμένο με τα πρότυπα της μονοπολιτισμικής εκπαίδευσης και συγχρόνως παγιδευμένο μέσα σε αυτά, πώς είναι δυνατόν να προσδοκούμε ότι θα διαμορφώσει μια ευνοϊκή εικόνα και θα σεβαστεί τους άλλους πολιτισμούς και τις άλλες κοινωνίες; Ποιες θα είναι οι σχέσεις του με τους άλλους ανθρώπους που φέρνουν διαφορετικά γνωρίσματα; Η πορεία αυτού του παιδιού είναι δυστυχώς προδιαγραμμένη.

Σε αυτό το σημείο έρχεται η πολυπολιτισμική εκπαίδευση να το αποδεσμεύσει από την μονοπολιτισμική εκπαίδευση, να το απελευθερώσει από τα δεσμά της και να διευρύνει τις γνώσεις του για όλους τους πολιτισμούς, χωρίς να θέτει όρια και φραγμούς. Η πολυπολιτισμική εκπαίδευση προετοιμάζει το παιδί να καλοδεχτεί την πολυμορφία, να σεβαστεί τις κουλτούρες και τις θρησκείες του κάθε πολιτισμού και να μάθει τον τρόπο ζωής αυτών. Ο βασικός στόχος της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι να βοηθήσει το παιδί να δει με άλλο μάτι τον κόσμο, να τοποθετηθεί στη θέση των άλλων ανθρώπων και να συνειδητοποιήσει ότι οτιδήποτε μπορεί να ερμηνευτεί με αρκετούς διαφορετικούς τρόπους. Και αυτό προσπαθεί να περάσει στο παιδί ότι γίνεται μέσα από το φιλικό και ειρηνικό διάλογο με τους άλλους.

«...Έτσι, η πολυπολιτισμική εκπαίδευση, σε τελική ανάλυση, είναι βασικά μια προσπάθεια να αποδεσμεύσει ένα παιδί από τα όρια του

---

⁴³ Parekh B., ό.π., σ. 52.

⁴⁴ Parekh B., ό.π., σ. 60.

εθνοκεντρικού «ζουρλομανδύα» και να το αφυπνίσει σχετικά με την ύπαρξη άλλων πολιτισμών, κοινωνιών και τρόπων ζωής και σκέψης...»⁴⁵ Αυτό επιτυγχάνεται και με την είσοδο της εθνογραφίας στην εκπαίδευση μέσα από μελέτες μαθητών και εκπαιδευτικών, θεσμών κοινοτήτων και της εκπαίδευσής τους, αφού εθνογραφία είναι η μελέτη ενός λαού στο σύνολό του.

Ο Σεβ. Μητροπολίτης Ναυπάκτου θεωρεί το θέμα της πολυπολιτισμικότητας πάρα πολύ σοβαρό, γιατί ζούμε σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες. Θα πρέπει κατ' αρχάς, σύμφωνα με την άποψή του, να οριστεί τι είναι πολυπολιτισμική κοινωνία. Ο όρος πολυπολιτισμικός αναφέρεται σε μια κοινωνία στην οποία συνυπάρχουν κοινότητες με διαφορετικούς πολιτισμούς και πολιτισμικές παραδόσεις. Σ' αυτές, Δημιουργούνται διάφορες καταστάσεις, όπως φανατική προσκόλληση στον ιδιαίτερο πολιτισμό, επίδραση και κυριαρχία ενός πολιτισμού πάνω στον άνθρωπο και αφομοίωση ενός πολιτισμού από κάποιον άλλον πολιτισμό. Αυτό εξαρτάται από την δύναμη κάθε πολιτισμού.⁴⁶

Αναφέρει, επίσης, ότι ζούμε σε μια κοινωνία, στην οποία γίνεται λόγος για παγκοσμιοποίηση και πολυπολιτισμικότητα. Η ποιμαντική σε μία τέτοια κοινωνία δεν μπορεί να είναι διαφορετική από την ποιμαντική που εξασκούσαν οι Απόστολοι και οι Πατέρες. Θα πρέπει να εξασκείται με αγάπη, τρυφερότητα, ειλικρίνεια, δηλαδή, να διακρίνεται από το συνδυασμό αγάπης και καταφατικότητας.

---

⁴⁵ Parekh B., ό.π., σ. 56.

⁴⁶ Περίληψη εισήγησης στην Ακαδημία Θεολογικών Σπουδών, http://www.imd.gr/html/grsection02/akadimia/03_04/poimantiki.htm, 20-03-2004.

Θ. ΣΧΟΛΕΙΟ – ΦΟΡΕΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΙΗΣΗΣ

Το σχολείο είναι ένας μικρός αυτόνομος κόσμος που αποτελεί, όμως και την προέκταση του κόσμου των ενηλίκων. Η άποψη του Hall, σχετικά με την οργάνωση του σχολείου, βασίζεται στο ότι δεν χρειάζεται κάποιο ξεχωριστό μοντέλο για τους αλλοδαπούς, αλλά έναν προσανατολισμό, γιατί, το σχολείο είναι βασισμένο σήμερα στη μεσαία τάξη.⁴⁷

Αν ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι το σχολείο δεν παρέχει ίσες ευκαιρίες στα παιδιά των κατώτερων κοινωνικών στρωμάτων και ότι αναπαράγει τις κοινωνικές ανισότητες, τότε η ικανοποίηση του αιτήματος για ίσες ευκαιρίες για τα παιδιά των μειονεκτούντων ομάδων πλησιάζει τα όρια της ουτοπίας.⁴⁸

Γι' αυτό το λόγο, η οργάνωση και οι παιδαγωγικοί μέθοδοι του σχολείου καλό θα ήταν να προσηλωθούν και στον τομέα της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης, έτσι ώστε, με αυτόν τον τρόπο να επιτύχουν την ευαισθητοποίηση του παιδιού στην κληρονομένη πολλαπλότητα του κόσμου. Σχετικά με τη δομή του σχολείου θα μπορούσε να είναι τόσο διευρυμένη, ώστε, να καλύπτει τις διαφορετικές κουλτούρες των μαθητών του. Ακόμη, το σχολείο θα μπορούσε να προσαρμόσει σ' αυτό διάφορα χαρακτηριστικά των άλλων πολιτισμών και κοινωνιών της καθημερινής τους ζωής. Για παράδειγμα, θα μπορούσε να γιορτάζει μαζί με τους μαθητές του, μεγάλες γιορτές των άλλων πολιτισμών και κοινωνιών. Τέλος, θα ήταν εποικοδομητικό αν το σχολείο πρότρεπε τους μαθητές του να μιλάνε και τη γλώσσα τους, αλλά και για τον τρόπο ζωής και τα έθιμά τους. Επίσης, να τους επιτρέπεται να παίζουν τη μουσική τους και να διακοσμούν τις αίθουσες με τον τρόπο που θέλουν συγκεκριμένες μέρες και για συγκεκριμένους λόγους.

⁴⁷ Ζωγράφου Α., ό.π., σσ. 31-32.

⁴⁸ Ζωγράφου Α., ό.π., σ. 55.

Στο χώρο του σχολείου, είναι σημαντικό ο μαθητής να μην αισθάνεται ότι δεν είναι αποδεκτός εξαιτίας της κοινωνικής του προέλευσης και της πολιτισμικής του ταυτότητας, γιατί, αυτή η κατάσταση οδηγεί το μαθητή στη μείωση της αυτό-εκτίμησης του που φέρνει, ως αποτέλεσμα, την πεισματική του άρνηση για μάθηση. Δυστυχώς, η κατάσταση που επικρατεί στα σχολεία δεν είναι και πολύ κολακευτική. «Ένα σχολείο, το οποίο δεν μπορεί να ανταποκριθεί στις ανάγκες όλων των μαθητών της ίδιας εθνότητας, είναι ασφαλώς τελείως ακατάλληλο για μαθητές διαφορετικής προέλευσης. Συνεπώς, η προσαρμογή των περιεχομένων και των αξιών του σχολείου στην κοινωνική πραγματικότητα όλων των μαθητών (...) θα συμβάλει στην αλληλοκατανόηση, στον αλληλοσεβασμό και συνεπώς και στην εξέλιξη όλων των μαθητών.»⁴⁹

Όσον αφορά, τώρα, την σχολική τάξη να είναι μ' αυτόν τον τρόπο οργανωμένη, ώστε, να λειτουργεί ως προέκταση στον κόσμο των ενηλίκων, να εξασφαλίζει την επικοινωνία με το περιβάλλον και να διαμορφώνει υγιείς βάσεις για απώτερες σχέσεις στο μέλλον των μαθητών. Επίσης, να λειτουργεί ως χώρος που ενθαρρύνει στην διαμόρφωση της ταυτότητας των ατόμων και να ενισχύει την αυτοπεποίθηση αυτών. Τέλος, το σχολείο θα πρέπει να συνεργάζεται και με άλλους φορείς και ιδιαίτερα με τους γονείς, έτσι, ώστε, να οδηγεί στη ενίσχυση της οικογένειας με την κοινότητα, για να υπάρχει συναισθηματική ισορροπία μεταξύ των νέων ατόμων της κοινωνίας.

Το σχολείο μαζί με την οικογένεια θεωρούνται ότι είναι από τους σημαντικότερους φορείς κοινωνικοποίησης των μαθητών. Ο ρόλος του σχολείου είναι η ψυχοκοινωνική ανάπτυξη του παιδιού και η παροχή γνώσεων, που συμβάλλουν στην κοινωνικοοικονομική του ένταξη στην

---

⁴⁹ Ζωγράφου Α., ό.π., σ. 132.

κοινωνία. «...είναι προφανές ότι η ποιότητα συνεργασίας των πολιτών αυτών στην αυριανή κοινωνία εξαρτάται από το σημερινό τρόπο συνεργασίας τους στα μαθητικά θρανία...»).⁵⁰ Στόχος της, δηλαδή, είναι να δημιουργήσουν στο μέλλον πολίτες που θα έχουν κριτική σκέψη, κοινωνικότητα, θα παρέχουν το πνεύμα αλληλεγγύης και θα διεκδικούν τα δικαιώματά τους. Έτσι, οι μαθητές δεν πρέπει να μάθουν να είναι παθητικοί, αλλά αντιθέτως να αναζητούν τον κριτικό διάλογο και να αντιστέκονται ενάντια στον αυταρχισμό και τον πειθαναγκασμό. Δυστυχώς, όμως, με έρευνες που έχουν γίνει στο χώρο του σχολείου, έχει διαπιστωθεί ότι το σχολείο δεν μπορεί να εκπληρώσει τους στόχους του, με αποτέλεσμα να αναπαράγει τις κοινωνικές ανισότητες.

Το περιβάλλον, που είναι η σημερινή κοινωνία και η οικογένεια, είναι οι εξωσχολικοί παράγοντες και κατέχουν σημαντικό ρόλο, στην κοινωνικοποίηση του παιδιού. Η σημερινή όμως κοινωνία (περιβάλλον), λειτουργεί αρνητικά απέναντι στο παιδί, εξαιτίας της βίας που υπάρχει στον κόσμο των ενηλίκων, της φτώχειας, της πτώσης των παραδοσιακών δομών, της απώλειας των αξιών και της καταναλωτικής έκστασης. Αλλά και η οικογένεια, δεν μπορεί ούτε αυτή να εκπληρώσει τον ρόλο της, που είναι και η κοινωνικοποίηση του παιδιού και ιδιαίτερα οι κατώτερες κοινωνικές τάξεις, εξαιτίας των άσχημων συνθηκών διαβίωσης, της έλλειψης επικοινωνίας με τα παιδιά, των συγκρούσεων μεταξύ των γονέων, της άσχημης οικονομικής κατάστασης και το συχνό φαινόμενο αλλαγής τόπου διαμονής, εξαιτίας της εργασίας των γονέων. Αλλά και οι οικογένειες των ανώτερων κοινωνικών στρωμάτων αντιμετωπίζουν το φαινόμενο των ψυχοκοινωνικών προβλημάτων στα παιδιά τους. Όπως ισχυρίζεται ο Χ. Μαυρίδης,⁵¹ «...η ύπαρξη ρατσισμού έξω από το

---

⁵⁰ Πυργιωτάκης Ι. Ε., *εκπαίδευση και κοινωνία στην Ελλάδα*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2001, σ. 234.

⁵¹ Τσιάκαλος Γ., *ό.π.*, σ. 106.

σχολείο προφανώς μας αφορά (...) όμως η καταπολέμησή του αποτελεί μόνο έμμεσα υπόθεση του σχολείου...»

Από την άλλη πλευρά, οι σχολικοί παράγοντες δεν βαθμολογούν τη συλλογική προβολή των δικαιωμάτων, ούτε την κοινωνικότητα και την αλληλεγγύη που είναι από τους βασικούς στόχους του σχολείου, με αποτέλεσμα να μην μπορούν να αναπτυχθούν αυτές κάτω από τις συνθήκες λειτουργίας του σχολείου. Ακόμη, το σχολείο μετατρέπεται σε ένα "διδασκαλείο", αφού η σχολική μάθηση περιορίζεται στην αξιολόγηση της επίδοσης του μαθητή, ο οποίος μαθαίνει να αποστηθίζει τα βιβλία και όχι να συλλέγει γνώσεις, εξαιτίας των περιεχομένων που έχουν ελάχιστη σχέση με την παρούσα, αλλά και την μελλοντική ζωή τους. Τέλος, οι γνώσεις που παρέχονται στους μαθητές είναι εντελώς άχρηστες και αντί να λειτουργήσουν ως αντισταθμιστικά για την εξάλειψη των ελλείψεων κοινωνικοποίησης των μαθητών, οξύνουν τα υφιστάμενα ή δημιουργούν νέα προβλήματα σ' αυτούς. «Το σχολείο λειτουργεί ως φορέας επιλογής και συνεπώς αναπαραγωγής των κοινωνικών ανισοτήτων (...) Ο δάσκαλος, λόγω του υπερβολικού όγκου της διδακτέας ύλης, δεν έχει τη δυνατότητα παιδαγωγικής αντιμετώπισης των μαθητών...»⁵²

Όσον αφορά, τώρα, τους στόχους του κινήματος των Ευρωπαϊκών σχολείων είναι αρχικά να καλλιεργήσουν στους μαθητές στην πίστη στη δική τους ταυτότητα, να τους προσφέρουν μια σωστή εκπαίδευση, που θα ξεκινάει από το Νηπιαγωγείο μέχρι και το Πανεπιστήμιο και να αναπτύξουν υψηλά πρότυπα στον γραπτό και τον προφορικό λόγο, τόσο στη μητρική τους γλώσσα όσο και σε δύο ή και περισσότερες ξένες γλώσσες. Επίσης, να αναπτύξουν δεξιότητες στα μαθηματικά και τις φυσικές επιστήμες σε όλη τη διάρκεια της εκπαίδευσής τους, να

---

⁵² Ζωγράφου Α., ό.π., σ. 148.

ενθαρρύνουν μια ευρωπαϊκή και σφαιρική θεώρηση της ιστορίας και της γεωγραφίας, στις εικαστικές τέχνες και τη μουσική και να μάθουν να εκτιμούν την καλλιτεχνική τους κληρονομιά συγχρόνως. Ακόμη, να αναπτύξουν οι μαθητές σωματικές δεξιότητες, να προσφέρουν στους μαθητές αυτούς επαγγελματική καθοδήγηση και να καλλιεργήσουν τη συνεργασία, την επικοινωνία με τους άλλους. Τέλος, να προσλάβουν έμπειρο προσωπικό από τα Υπουργεία Παιδείας των αντίστοιχων χωρών.

Όταν το παιδί μπαίνει στο νηπιαγωγείο ή στο δημοτικό, η ανάπτυξη της πρώτης του γλώσσας χρειάζεται συστηματική αντιμετώπιση, άσχετα αν το παιδί έχει ή δεν έχει την κατάλληλη για την ηλικία του ικανότητα στη γλώσσα της οικογένειας. Ενώ η ανάπτυξη της πρώτης γλώσσας κατά τη διάρκεια της εκπαίδευσης είναι πολύ σημαντική για τα παιδιά της γλωσσικής πλειονότητας και μειονότητας, το μειονοτικό περιβάλλον προσθέτει και άλλους λόγους για την επιμελή καλλιέργεια της μειονοτικής γλώσσας.

Η επιτυχία των μαθητών των γλωσσικών μειονοτήτων στηρίζεται σε κάποιους παράγοντες. Πρώτον, δίνοντας αξία και κύρος στη γλώσσα και την κουλτούρα των μαθητών των γλωσσικών μειονοτήτων. Δεύτερον, επικρατώντας υψηλές προσδοκίες από τους μαθητές των γλωσσικών μειονοτήτων. Τρίτον, δίνοντας οι διευθυντές μια σχετική προτεραιότητα στην εκπαίδευση των μαθητών από τις γλωσσικές μειονότητες. Τέταρτον, βοηθώντας τα στελέχη αποτελεσματικά τα παιδιά των γλωσσικών μειονοτήτων. Πέμπτον, προσφέροντας διάφορα τμήματα για τους μαθητές των γλωσσικών μειονοτήτων. Έκτον, προσφέροντας συμβουλευτικά προγράμματα. Έβδομον, ενθαρρύνοντας τους γονείς των παιδιών των γλωσσικών μειονοτήτων να συμμετάσχουν ενεργά στην εκπαίδευση των παιδιών τους. Τέλος, ενδυναμώνοντας με την βοήθεια

του προσωπικού του σχολείου τους μαθητές των γλωσσικών μειονοτήτων μέσω της εκπαίδευσης.⁵³

I. ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗ ΑΓΩΓΗ ΜΕΙΟΝΟΤΗΤΩΝ

Όσον αφορά τον τομέα της Προσχολικής αγωγής, η εμφάνιση των αλλοδαπών μαθητών στα νηπιαγωγεία οδηγεί τις /τους νηπιαγωγούς στην εφαρμογή κάποιων από τα μοντέλα. Αυτά που κυριαρχούν είναι το εθνικό μοντέλο, το μοντέλο προσαρμογής, το πολυπολιτισμικό μοντέλο και το διπολιτισμικό μοντέλο. Στο πρώτο, καθίσταται η ίδρυση παιδικών σταθμών, το οποίο, όμως, απορρίπτουν οι φορείς των παιδικών σταθμών, ισχυριζόμενοι ότι εμποδίζει την ένταξη των παιδιών στην κυρίαρχη κοινωνία, αν και το ζητούν πολλές οργανώσεις αλλοδαπών. Στο δεύτερο μοντέλο, οι αλλοδαποί μαθητές προσαρμόζονται στον κυρίαρχο πολιτισμό. Σ' αυτό δεν λαμβάνονται ιδιαίτερα μέτρα για την καλλιέργεια και τη διατήρηση της πολιτισμικής ταυτότητας των παιδιών. Στο τρίτο μοντέλο, οι αλλοδαποί μαθητές διδάσκονται μαζί με τους υπόλοιπους μαθητές και συγχρόνως διατηρούν την πολιτισμική τους ταυτότητα. Στο τελευταίο μοντέλο, οι αλλοδαποί μαθητές προάγουν την εθνικότητά τους μαζί με τα παιδιά του κυρίαρχου πολιτισμού, έχοντας ως στόχο τόσο τη διατήρηση της πολιτισμικής τους ταυτότητας, όσο και την καλλιέργεια της κυρίαρχης πολιτισμικής ταυτότητας, έτσι, ώστε, να μπορέσουν στο μέλλον να επιλέξουν σε πιο τομέα πολιτισμού και γλώσσας ανήκουν.

Τα παιδιά των γλωσσικών μειονοτήτων που βρίσκονται στην ηλικία τέσσερα ως πέντε ετών (4-5), περίπου θα πρέπει να μπορούν σύμφωνα με τους στόχους του αναλυτικού προγράμματος, να συμμετέχουν ως ακροατές κα ομιλητές σε ομαδικές δραστηριότητες και δημιουργικά παιχνίδια. Επίσης, να μπορούν να ακούν προσεκτικά και να

---

⁵³ Baker C., ό.π., σσ. 340-341.

ανταποκρίνονται σε ιστορίες και ποιήματα με το να ξαναδιηγηθούν την ιστορία να μάθουν και να διαδραματίσουν το ποίημα και πολλά άλλα. Τέλος, να μπορούν να ακολουθούν σωστά τις απλές οδηγίες που δίνει ο δάσκαλος.

Σχετικά με την ανάγνωση οι μαθητές των γλωσσικών μειονοτήτων που έχουν την ηλικία των τεσσάρων ως πέντε χρόνων πρέπει να μπορούν να κατανοήσουν ότι τα τυπωμένα γράμματα αντιστοιχούν σε κάποια σημασία. Επίσης, να αρχίσουν να αντιλαμβάνονται το αλφάβητο και κάποιες λέξεις και όταν παίρνουν στο χέρι τους ένα βιβλίο να το απολαμβάνουν κοιτώντας τις εικόνες, κάνοντας πως διαβάζουν από σελίδα σε σελίδα.

Σχετικά με τη γραφή οι μαθητές των γλωσσικών μειονοτήτων ηλικίας τέσσερα ως πέντε ετών (4-5), θα πρέπει να αρχίσουν να διαχωρίζουν τις εικόνες από ένα γραπτό κείμενο και τους αριθμούς από τα γράμματα. Ακόμη να συνδέουν τα γράμματα με τους ήχους και να μπορούν να γράφουν το όνομά τους και κάποιες λέξεις.

Τα παιδιά των γλωσσικών μειονοτήτων, ηλικίας περίπου έξι με επτά ετών (6-7), θα πρέπει να μπορούν να συμμετάσχουν ως ομιλητές ή ακροατές σε μια ομάδα που έχει αναλάβει κάποια εργασία, π.χ. τη σύνθεση μιας ιστορίας. Ακόμη, να είναι σε θέση να καταγράψουν στο δάσκαλό τους ή σε ένα συμμαθητή τους ένα πραγματικό ή φανταστικό γεγονός. Επίσης, να μπορούν να ακούνε προσεκτικά ιστορίες και ποιήματα και στη συνέχεια να τα σχολιάζουν. Να μπορούν ακόμη, να συζητούν με το δάσκαλό τους, να απαντάνε σε ερωτήσεις του και να μπορούν και τα ίδια να υποβάλλουν ερωτήματα. Τέλος, να μπορούν να ακολουθούν σωστά τις σύνθετες οδηγίες του δασκάλου τους και να δίνουν απλές οδηγίες.

Σχετικά με την ανάγνωση τα παιδιά των γλωσσικών μειονοτήτων ηλικίας έξι ως επτά (6-7), θα πρέπει να αναπτύξουν τις δεξιότητες της

μηχανικής ανάγνωσης αρχικά με τη χρήση εικόνων, για να διευκολύνουν την κατανόηση και την πρόβλεψη. Επίσης, να αρχίσουν να διαβάζουν από μόνα τους και να μπορούν να διακρίνουν ίδιες λέξεις σε διαφορετικό κείμενο. Τέλος να μπορούν να μιλούν για ιστορίες και ποιήματα που έχουν διαβάσει, δείχνοντας με αυτόν τον τρόπο ότι τα έχουν κατανοήσει.

Σχετικά με την γραφή τα παιδιά της ηλικίας έξι ως επτά (6-7) χρόνων γλωσσικών μειονοτήτων, θα πρέπει να είναι σε θέση να γράφουν σύντομα κείμενα με θέμα προσωπικές τους εμπειρίες. Ακόμη θα πρέπει να αρχίζουν να συγκροτούν προτάσεις και το γραπτό τους λεξιλόγιο θα πρέπει να αναπτύσσεται παράλληλα με την ορθογραφία και την στίξη.

Το ήθος και η φιλοσοφία του βρεφικού σταθμού και των αρχικών τοποθετήσεων ρυθμίζονται από το νόμο, μεταρρύθμισης εκπαίδευσης Στο πλαίσιο του νόμου, "όλα τα παιδιά έχουν το δικαίωμα να αναμείνουν ότι οι δάσκαλοί τους θα παράσχουν σε αυτά κάθε ευκαιρία να επιτευχθεί η δυνατότητα αφθονίας τους ανεξάρτητα από το φύλο, τη φυλή, τη δυνατότητα ή την κατηγορία τους του 1988. Έχουν δικαίωμα σε μια εκπαίδευση που θα τους επιτρέψει να συμμετέχουν πλήρως στην κοινωνία, μια εκπαίδευση που τους προετοιμάζει για τις ευκαιρίες, τις ευθύνες, τις επιλογές και την εμπειρία της ενήλικης ζωής (NCC, 1990).

Για το νηπιαγωγείο, πρέπει να τονιστεί, ότι χρειάζεται να κατέχει καλά τις γενικές ανάγκες των νηπίων και τις ειδικές καθενός ξεχωριστά και να δημιουργεί τις κατάλληλες προϋποθέσεις και ευκαιρίες, ώστε να μπορεί να βοηθήσει αποτελεσματικά στο ξεπέραςμα, την ικανοποίηση και τη θεραπεία αυτών των αναγκών.⁵⁴

Η θέση του διδάσκοντα πρέπει να είναι πολύ προσεκτική απέναντι στους διδασκόμενους, σε θέματα που αφορούν πολιτισμούς, θρησκείες, κοινωνίες και ηθική. Πρέπει να αναφέρεται σε αυτούς με σεβασμό και

---

⁵⁴ Γ. Δ. Κιτσαράς, *Εισαγωγή στη Προσχολική Παιδαγωγική*, Β' Έκδοση, Εκδόσεις Παπαζήση, Αθήνα 1991, σ. 174.

ευαισθησία και να αποσκοπείς στην πληρέστερη περιγραφή αυτών. Προσιτό και επιτυχές θα ήταν να ενθαρρύνει τους μαθητές του να αναπτύσσουν διάλογους μεταξύ τους που να αφορούν τις κοινωνίες τους αποσκοπώντας έτσι σε μια ακριβή περιγραφή αυτών, φτάνοντας με αυτών τον τρόπο στην προσωπική κρίση του κάθε μαθητή.

ΙΑ. Ο ΡΟΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΥ

Ο κάθε δάσκαλος έχει ευθύνη για τον τρόπο που διδάσκει, το πώς, όμως, εξωτερικεύει αυτό το αίσθημα της ευθύνης εξαρτάται από τις εκπαιδευτικές, πολιτικές και ιδεολογικές συναρτήσεις, οι οποίες παίζουν ακόμη σημαντικότερο ρόλο όσον αφορά τη διαπολιτισμική αγωγή.

Μεγάλη σημασία έχει και η διαμονή του δασκάλου σε μια χώρα προέλευσης των αλλοδαπών μαθητών του, καθ' ότι η εκπαίδευση στο διαπολιτισμικό περιβάλλον δίνει στον δάσκαλο εμπειρίες και βιώματα που δεν είναι δυνατόν να αποκτηθούν σε ένα μονοπολιτισμικό περιβάλλον.⁵⁵

Έτσι, με την υποστήριξη του δασκάλου, διατηρείται η αυτοεκτίμηση των παιδιών στην τάξη και ενισχύεται η εκτίμηση προς τους συμμαθητές τους.⁵⁶ Η Επιτροπή Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης το Σεπτέμβριο του 1984 αποφάσισε ότι οι δάσκαλοι για να θεωρούνται ικανοί να διδάξουν διαπολιτισμικά, πρέπει, η εκπαίδευσή τους να τους καθιστά γνώστες των διάφορων μορφών πολιτισμικής έκφρασης, που υπάρχουν στο οικείο εθνικό πολιτισμό και σε κοινότητες μεταναστών. Ακόμη, πρέπει, να δίνεται η δυνατότητα να αναγνωρίζουν τις εθνοκεντρικές πράξεις και τη διαμόρφωση στερεοτύπων που μπορούν να βλάψουν τα άτομα. Επίσης, πρέπει, να τους δοθεί η ευκαιρία να

⁵⁵ Ζωγράφου Α., ό.π., σ. 117.

⁵⁶ Κανακίδου Ε.-Παπαγιάννη Β., ό.π., κεφ. 2, σ. 72.

αντιληφθούν, ότι αυτοί μπορούν να αποτελέσουν τους καταλύτες ανταλλαγής και εξέλιξης.⁵⁷

Τα προσόντα των εκπαιδευτικών πρέπει να αυξηθούν με επιπρόσθετη εκπαίδευση, που θα τους προσφέρει τόσο την απόκτηση θεωρητικών γνώσεων, όσο και διδακτικών δεξιοτήτων. Δύο στόχοι αλληλένδετοι, που σημαίνουν την εναλλαγή πράξης και θεωρίας. Όταν αυτά τα προσόντα αποκτηθούν από τους εκπαιδευτικούς, τότε θα μπορέσουν να ανταποκριθούν στις ανάγκες μιας πολυπολιτισμικής κοινωνίας. Κατά βάση, οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να αποκτήσουν διαπολιτισμική θεωρητική κατάρτιση και για να γίνουν φορείς «...αλλαγής και χειραφέτησης τότε πρέπει να αντιληφθούν τους τρόπους με τους οποίους συχνά χρησιμοποιείται η γνώση, για να διατηρεί την καταπίεση και την περιθωριοποίηση των αδύναμων εθνοπολιτικών ομάδων...»⁵⁸ Επίσης, θα πρέπει να αποκτήσουν διαπολιτισμική ικανότητα δράσης και για να το επιτύχουν αυτό πρέπει να αποκτήσουν διάφορες ικανότητες (ικανότητα αυτό-αντίληψης, κριτικής εμβάθυνσης, στερεότυπων εικόνων του άλλου, ανάλυσης προοπτικής, διαπολιτισμική ικανότητα σύγκρουσης, διαλογικού ελέγχου των απαιτήσεων ισχύος των αξιών, ικανότητα ανάπτυξης δεξιοτήτων για την υλοποίηση της πολυπολιτισμικής γνώσης σε προγράμματα, διαμόρφωσης εκπαιδευτικών στόχων και τέλος, κριτική στάση τόσο στο ατομικό σύστημα αξιών, όσο και στα πολιτισμικά πρότυπα). Τέλος, οι εκπαιδευτικές αρχές διαπολιτισμικής εκπαίδευσης να καταρτίσουν προγράμματα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης που θα πρέπει αν αφορούν όλα τα παιδιά και όχι μόνο τους αλλοδαπούς μαθητές, έτσι, ώστε, να μαθαίνουν και τα υπόλοιπα παιδιά τον τρόπο ζωής των διαφορετικών πολιτισμών-κοινωνιών.

---

⁵⁷ Κανακίδου Ε.-Παπαγιάννη Β., ό.π., κεφ. 2, σ.σ. 73-74.

⁵⁸ Ζωγράφου Α., ό.π., σ. 120.

Γι' αυτό το λόγο, οι εκπαιδευτικοί δεν πρέπει να υποδύονται κάποιους ρόλους. Δεν πρέπει να είναι ο μεταφραστής του άλλου πολιτισμού, αλλά να παροτρύνει τους αλλοδαπούς μαθητές του να παρουσιάζουν τον πολιτισμό τους, αφού κανένας δεν μπορεί να τον γνωρίζει καλύτερα από τους ίδιους. Επίσης, δεν πρέπει να αποσιωπά τη διαφορά, ούτε να μένει άπραγος όσον αφορά τα παραδοσιακά στερεότυπα. Τέλος, δεν πρέπει να αδιαφορεί σε περιπτώσεις που καταπιέζεται η ελεύθερη έκφραση των μαθητών από διαφορετικούς πολιτισμούς.

Η παράδοση του μαθήματος θα πρέπει να αντικατασταθεί από τη συζήτηση μέσα από τη δημιουργία μικρών ομάδων για να είναι ευκολότερη η πραγμάτωση της. «Για την ενεργητική συμμετοχή των μαθητών στη διαδικασία της μάθησης ενδείκνυται η υπόδηση ρόλων, οι δημιουργικές δραματοποιήσεις και οι προσομοιώσεις».⁵⁹

Η τέχνη του δασκάλου έγκειται στο να λειτουργεί ως συντονιστής ενός διαπολιτισμικού διαλόγου αλληλοκατανόησης. Ο δάσκαλος, πρέπει να δείχνει ενδιαφέρον για τα εξωσχολικά ενδιαφέροντα και προβλήματα των μαθητών γιατί, όλοι οι μαθητές ανεξάρτητα από την πολιτισμική τους προέλευση, πρέπει να αισθάνονται ότι γίνονται αποδεκτοί.⁶⁰

Σχετικά με την αντιμετώπιση του ρατσισμού, που είναι ιδιαίτερα εκδηλούμενος στην καθημερινή μας ζωή, ο εκπαιδευτικός δε θα πρέπει να έχει αμυντική στάση, αλλά αντιθέτως με τη συμπεριφορά του να δηλώνει ότι είναι απόλυτα ενάντιος σε αυτόν. Ακόμη, αν συμβεί κάποιο δυσάρεστο επεισόδιο με την αφόρμηση αυτού θα μπορούσε να γίνει συζήτηση σχετικά με τις προκαταλήψεις του κάθε μαθητή ξεχωριστά.

Υπάρχουν διάφορες προσεγγίσεις που μπορεί να χρησιμοποιήσει ο εκπαιδευτικός για την καλύτερη διεξαγωγή των μαθημάτων που

---

⁵⁹ Ζωγράφου Α., ό.π., σσ. 123-124. Επίσης βλ. Γ. Π. Μάρκου, *Προσεγγίσεις της πολυπολιτισμικότητας και η διαπολιτισμική εκπαίδευση-Επιμόρφωση των εκπαιδευτικών*, Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης, Αθήνα 1996, σ. 66.

⁶⁰ Ζωγράφου Α., ό.π., σ. 124.

σχετίζονται με τη διαπολιτισμική αγωγή. Η βιογραφική προσέγγιση, κατά την οποία όλοι οι μαθητές καλούνται να συγκρίνουν καθημερινά γεγονότα ή οικογενειακές καταστάσεις μέσα από το σχέδιο (ζωγραφική, κολάζ). Ακόμη, μπορούν να φέρουν φωτογραφίες από το σπίτι τους και την οικογένειά τους και να συζητήσουν πάνω σε αυτές και επίσης να πάρουν συνεντεύξεις μεταξύ τους. Η λογοτεχνική προσέγγιση, κατά την οποία χρησιμοποιούνται κείμενα από τη λογοτεχνία των μεταναστών. Η επικοινωνιακή προσέγγιση, κατά την οποία γίνεται διερεύνηση του πολυπολιτισμικού περιγυρου, μέσα από τον οποίο προκύπτουν ερωτήσεις, συγκρίσεις και γίνεται, έτσι, αφόρμηση για συζήτηση. Ακόμη, τα αποτελέσματα αυτών των διερευνήσεων μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενα για έκθεση στον σχολικό χώρο. Η υπόδηση ρόλων, κατά τον οποίο οι μαθητές υποδύονται διάφορους ρόλους που πηγάζουν από την κοινωνία και με αυτόν τον τρόπο, επιτυγχάνεται η ενσυναίσθηση, η συνειδητοποίηση των μαθητών. Τέλος, τα σχεδιασμένα παιχνίδια, που στοχεύουν στην ταύτιση του μαθητή με τον ρόλο ενός μέλους του παιχνιδιού.

Το Μάθημα Μητρικής Γλώσσας ρυθμίστηκε νομικά για πρώτη φορά τον Ιούλιο του 1977 στα πλαίσια της Ευρωπαϊκής Κοινής Αγοράς. Το συμβούλιο της ΕΟΚ καθόρισε με την απόφασή του της 25.07.77, ότι τα μέλη οφείλουν να λάβουν κατάλληλα μέτρα για τη διδασκαλία του Μαθήματος Μητρικής Γλώσσας των αλλοδαπών μαθητών, που προέρχονται από χώρες μέλη και μάλιστα σε συντονισμό με το κανονικό μάθημα.⁶¹

Η επίτευξη των σκοπών της διαπολιτισμικής αγωγής, δεν εξαρτάται μόνο από το κανονικό μάθημα, αλλά και από το Μάθημα Μητρικής

---

⁶¹ Δαμανάκης Μ., ό.π., σ. 136. Επίσης βλ. L. Jacoby, *Rechtsverbindliche Instrumente der Europäischen Gemeinschaften zur schulischen Betreuung der Kinder von Wanderarbeitnehmern*, in *Deutsch lernen*, H. 3/1984, s. 58.

Γλώσσας, το οποίο, δεν πρέπει να αγνοεί την ύπαρξη των άλλων πολιτισμών, αλλά να τους λαμβάνει υπόψη του. Μια διαπολιτισμική συμβολή είναι επίσης δυνατή μέσω της διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας των αλλοδαπών παιδιών ως ξένης γλώσσας από αλλοδαπούς δασκάλους στους ντόπιους μαθητές. Ακόμη, οι αλλοδαποί δάσκαλοι θα μπορούσαν σε συνεργασία με τους ντόπιους συναδέλφους τους, να προετοιμάζουν θέματα σχετικά με τη ζωή και τη χώρα προέλευσης των μεταναστών, που θα τα επεξεργάζονται με όλους τους μαθητές.⁶²

Από τα παραπάνω βλέπουμε, ότι το Μάθημα Μητρικής Γλώσσας δεν πρέπει να είναι ξεκομμένο από το εκπαιδευτικό σύστημα, αλλά να αποτελεί συνθετικό στοιχείο αυτού. Το αποτέλεσμα του Μαθήματος Μητρικής Γλώσσας με το κανονικό μάθημα περιορίζει τις πολιτισμικές συγκρούσεις μεταξύ των μαθητών και των δύο κατατάξεων και συμβάλλει στην ομαλή εξέλιξη της προσωπικότητας των μαθητών.

ΙΒ. ΤΟ ΑΝΑΛΥΤΙΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΚΑΙ Η ΠΙΛΟΤΙΚΗ ΜΑΘΗΣΗ

Σε αυτό το σημείο έρχεται το αναλυτικό πρόγραμμα να βοηθήσει τους εκπαιδευτικούς και να τους συμβουλέψει. Ωστόσο, αξιοσημείωτο είναι να επισημάνουμε ότι το αναλυτικό πρόγραμμα δεν είναι δυνατόν να καλύψει το καθετί στον κόσμο και πρέπει αναγκαστικά να είναι επιλεκτικό. Επίσης, το αναλυτικό πρόγραμμα πρέπει να διδάσκεται με τέτοιο τρόπο, ώστε, να αποφεύγουν όσο γίνεται περισσότερο οι προκαταλήψεις και ο δογματισμός. Επομένως, το αναλυτικό πρόγραμμα πρέπει να διδάσκεται με τέτοιο τρόπο που να αφήνει ελεύθερο το παιδί να καταλήγει στη δική του άποψη μέσα από μία σειρά ιδεών που του έχουν προβάλλει.

---

⁶² Δαμανάκης Μ., ό.π., σ. 146.

Τόσο από παλιές, όσο και από πρόσφατες αναλύσεις των σχολικών βιβλίων, η εθνοκεντρική αντίληψη που υπάρχει σ' αυτά καταθέτουν την Ελλάδα ως μια χώρα γεμάτη ήρωες, άγιους, ιδιοφυΐες, έναν τόπο θεϊκό. Ακόμη, τα σχολικά βιβλία παρουσιάζουν μία Ελλάδα στην οποία δεν έχουν ζήσει ποτέ Εβραίοι, Μουσουλμάνοι, Σλάβοι, Βλάχοι, Αρβανίτες. Κυριαρχεί η διάκριση μεταξύ ανώτερων και κατώτερων λαών. Η σημασία της αλλαγής σημαίνει και παρακμή για τα δεδομένα ελληνικών βιβλίων του σχολείου. «Το 75% των εκπαιδευτικών νομίζει ότι η Ευρωπαϊκή ενοποίηση αποτελεί "κίνδυνο" για τα ελληνικά ήθη»⁶³

Διπολιτισμικής και κυρίως διγλωσσικής μορφής, δεν είναι μόνο εκείνα τα προγράμματα που χρησιμοποιούνται για την εκπαίδευση των παιδιών των μειονοτήτων, αλλά γενικά τα εναλλακτικά εκπαιδευτικά προγράμματα που απευθύνονται στα παιδιά της πλειονότητας.⁶⁴

Στη διπολιτισμική εκπαίδευση κεντρικό ρόλο παίζει η μητρική γλώσσα των αλλοδαπών, η οποία πρέπει να διδάσκεται στο νηπιαγωγείο και στο δημοτικό. Συγχρόνως, πρέπει να υπάρχουν κοινές ώρες διδασκαλίας για όλα τα παιδιά. Στόχος του Υπουργείου Παιδείας είναι να βελτιωθεί το επίπεδο της διδακτικής της ελληνικής γλώσσας υποστηρίζει η Ι. Κριάρη, ειδική γραμματέας Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης «Θέλουμε τα παιδιά να μάθουν καλά ελληνικά και να ενταχθούν στο εκπαιδευτικό σύστημα, αλλά να διατηρούν και την μητρική τους γλώσσα».⁶⁵

Η ατομική και η κοινωνική διγλωσσία συνυπάρχουν με την διπολιτισμικότητα και την πολυπολιτισμικότητα. Οι γλώσσες που συνδέονται σε ένα άτομο και οι γλώσσες που έρχονται σε επαφή στην κοινωνία συγχωνεύονται με την πολυπολιτισμικότητα ως προσωπικό τμήμα και ως επιδίωξη στο σχολείο Η άποψη υπέρ της

---

⁶³ Ζωγράφου Α., ό.π., σ.σ. 195-196.

⁶⁴ Ζωγράφου Α., ό.π., σ. 66.

⁶⁵ Α. Μπουμπούκα, ό.π., σ. 46.

πολυπολιτισμικότητας βασίζεται εν μέρει στην ιδέα ότι ένα άτομο μπορεί να διατηρεί με επιτυχία δύο ή περισσότερες πολιτισμικές ταυτότητες.⁶⁶

Έτσι, αρχικά, το αναλυτικό πρόγραμμα στα θρησκευτικά μαθήματα θα μπορούσε να συμπεριλαμβάνει τις πιο σημαντικές θρησκείες του κόσμου, με στόχο το παιδί να μαθαίνει και να σέβεται τη διαφορετικότητά τους.

Σχετικά με το μάθημα της ιστορίας, θα πρέπει να διδάσκεται με τέτοιο τρόπο, ώστε, οι μαθητές να αντιλαμβάνονται τα διάφορα ιστορικά γεγονότα χωρίς γενικεύσεις και εξιδανικεύσεις των πράξεων της μιας κοινωνικής ομάδας και της περιφρόνηση της άλλης. Ακόμη, η διδασκαλία της ιστορίας δεν θα πρέπει να περιλαμβάνει ψέματα γιατί σε περίπτωση που η ιστορία βασίζεται σε μύθους και σε ψέματα, τότε ο δάσκαλος θα πρέπει να αναφέρει συνεχώς καινούρια ψέματα και μύθους για να μπορέσει να κρατήσει ανέπαφα τα θεμέλια, με αποτέλεσμα οι μαθητές να φτάσουν στο σημείο να μην μπορούν να διακρίνουν την αλήθεια από το ψέμα.

Πριν από 30 χρόνια η διδασκαλία της ιστορίας βασιζόνταν στην «ιατρική» ερμηνεία των μαθησιακών δυσκολιών των ενηλίκων, των ικανών ή όλων των μαθητών. Έτσι, αντιμετωπίστηκε ως ακαδημαϊκή πειθαρχία με αξεπέραστες δυσκολίες σε σχέση με τις ιστορικές ιδέες, τα ιστορικά στοιχεία και το κίνητρό τους.

Η ιστορία μπορεί να είναι ένας φορέας μέσω του οποίου τα παιδιά μπορούν να εξουσιοδοτηθούν για "να εξετάσουν τη μεροληπτική συμπεριφορά και τις προδιατεθειμένες τοποθετήσεις που έχουν υπάρξει προηγουμένως και που αυτά βλέπουν γύρω από το σήμερα.

Μέσω αυτής της πτυχής της ιστορίας, επομένως, οι μαθητές μπορούν να ανακαλύψουν περίπου και να συζητήσουν τους τρόπους με

---

⁶⁶ Baker C., ό.π., σ. 548.

τους οποίους ορισμένες ομάδες ανθρώπων ήταν σε θέση να επηρεάσουν τα παγκόσμια γεγονότα και πως, συχνά, οι ενέργειές τους είχαν επιπτώσεις στις ζωές, την ευημερία και την ελευθερία άλλων. Η εκμάθηση ότι η αλλαγή είναι κανονική και αναπόφευκτη, είναι ένα σημαντικό μάθημα που μόνο η ιστορία μπορεί να προσφέρει.⁶⁷

Τα παιδιά μπορούν να γίνουν ενήμερα ότι οι άνθρωποι έχουν έρθει να ζήσουν στις νέες περιοχές και χώρες για ποικίλους λόγους. Μπορούν να υπάρξουν άνθρωποι, στον τομέα του σχολείου των οποίων οι οικογένειες δημιουργήθηκαν σε πολλά διαφορετικά μέρη του κόσμου. Τα παιδιά μπορούν να ενθαρρυνθούν για να ερευνήσουν τις ιστορίες τους σε σχέση με από που οι γονείς, οι παππούδες και γιαγιάδες ή οι πρόγονοί τους προήλθαν. Κατ' αυτό τον τρόπο, τα παιδιά μπορούν, επίσης, να αρχίσουν να ερευνούν τους διαφορετικούς πολιτισμούς και τις ιστορίες από, σε όλο τον κόσμο μέσω της συμμετοχής σε ποικίλες επετείους, εορτασμούς και ειδικά γεγονότα.⁶⁸

Η τέχνη (μουσική, ζωγραφική, χειροτεχνία, θέατρο), ως διαπολιτισμικό μάθημα βοηθά τους μαθητές να γνωρίσουν καλύτερα άλλους πολιτισμούς.

Το μάθημα της μουσικής ως διαπολιτισμικό μάθημα, δεν πρέπει να περιορίζεται απλά στην ακουστική μετάδοση του κομματιού, αλλά να αναφέρεται και να αναλύεται η προέλευσή του. Επίσης, τα μαθήματα της μουσικής και του χορού, θα μπορούν να διδάσκονται με τη συμμετοχή των γονέων και των μαθητών διαφορετικής εθνικότητας. Μ' αυτόν τον τρόπο, επιτυγχάνεται η μείωση των προκαταλήψεων για τους διαφορετικούς πολιτισμούς από τον κυρίαρχο. Τέλος, στο χώρο του σχολείου και σε περιόδους γιορτών θα μπορούσαν να γίνουν εκδηλώσεις που θα περιέχουν μουσική, χορό, φαγητά και γλυκά διαφορετικών

---

⁶⁷ O' Hara L. and O' Hara M., ό.π., σσ. 147-148.

⁶⁸ O' Hara L. and M. O' Hara M., ό.π., σ. 148.

πολιτισμών, με στόχο την βελτίωση της επικοινωνίας, την ανάπτυξη του αλληλοσεβασμού και της αλληλοκατανόησης. Σημαντική είναι και η θεατρική τέχνη, γιατί μέσα από αυτήν μπορούμε να εφαρμόσουμε τις αρχές της διαπολιτισμικής αγωγής. Στο μάθημα χορού, όλα τα παιδιά μαθαίνουν όλους τους παραδοσιακούς χορούς των πολιτισμών και με αυτόν τον τρόπο, καλλιεργούν τις παραδόσεις και τον πολιτισμό των πατρίδων τους, πράγμα που βοηθάει όλους τους γονείς να σταματήσουν να φοβούνται ότι τα παιδιά τους θα αποξενωθούν από αυτούς. Συγχρόνως, τα παιδιά, μέσα από αυτόν τον τρόπο, ενισχύουν την αυτοπεποίθησή τους για την κοινωνική τους προέλευση.

Η μορφή ανανέωσης του σχολείου, που καλύπτει με επάρκεια τις σύγχρονες ψυχοπαιδαγωγικές, πολιτισμικές και κοινωνικές ανάγκες, ονομάζεται Πιλοτικό Ολοήμερο Σχολείο.⁶⁹ Στόχος της πιλοτικής μάθησης είναι η ενσωμάτωση διαφορετικών δεξιοτήτων και ικανοτήτων από τους ενδιαφερόμενους. Κατά τη πιλοτική μάθηση χρησιμοποιούνται διάφοροι μέθοδοι και τρόποι εργασίας, όπως, υπόδηση ρόλων, διδακτικό παιχνίδι, συνεντεύξεις, φιλμ, βίντεο, συμπλήρωση ερωτηματολογίων, θεατρικά έργα, εκθέσεις, χειροτεχνίες κ.α.. «...με την πιλοτική μάθηση καταβάλλεται προσπάθεια αποκατάστασης μιας άμεσης αναφοράς με τον περίγυρο των αλλοδαπών παιδιών, ξεκινώντας από την επίκαιρη προβληματική κατάσταση των παιδιών, με στόχο την αντιμετώπιση της...»⁷⁰ Τα προγράμματα της πιλοτικής μάθησης περιέχουν τρεις φάσεις: α) Τη φάση Θεωρητικής εμβάθυνσης, που αποσκοπεί στην διατύπωση ερωτημάτων, συλλογή πληροφοριών και παρότρυνση των παιδιών να συνεργαστούν. β) Τη φάση διερεύνησης, όπου τα παιδιά ψάχνουν διάφορες καταστάσεις που συμβαίνουν στην καθημερινή ζωή, αποσκοπώντας να μάθουν και καταγράφουν αυτές τις επισκέψεις με

⁶⁹ Πυργιωτάκης Ι. Ε., ό.π., 244.

⁷⁰ Ζωγράφου Α., ό.π., σ. 139.

φιλμ, συνεντεύξεις, φωτογραφίες, μαγνητοσκοπήσεις κ.α.. γ) Τη φάση αξιολόγησης και δράσης, όπου γίνεται ανάλυση και συζήτηση των αποτελεσμάτων που αποκόμισαν τα παιδιά από την επίσκεψη.

Τα πιλοτικά προγράμματα χωρίζονται σε διδακτικές ενότητες που περιέχουν θέματα όπως, τη διατροφή σε διάφορες χώρες αλλά και περιοχές, τις συνθήκες κατοικίας και οικοδόμηση διάφορων σπιτιών, τον τρόπο ζωής των μαθητών που κατάγονται από διάφορες χώρες. Ακόμη τη διοργάνωση σχολική γιορτής, και τις σχέσεις που υπάρχουν μεταξύ των ντόπιων και των μεταναστών.

Σε όλες αυτές τις διαπολιτισμικές δραστηριότητες, θα ήταν καλό να συμμετάσχουν τόσο οι μαθητές, όσο και οι γονείς για να είναι επιτυχής. Ο παιδαγωγικός στόχος αυτών των διαπολιτισμικών δραστηριοτήτων είναι η διαδικασία της βιωματικής μάθησης, που οδηγεί όλα τα παιδιά στην απόκτηση του σεβασμού και την ευαισθητοποίηση τους, για τα παιδιά που προέρχονται από διαφορετικούς πολιτισμούς.

ΙΓ. ΔΙΓΛΩΣΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΓΛΩΣΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

«Όπως το δίκυκλο έχει δύο τροχούς και η δίοπτρα είναι για δύο μάτια, έτσι θα έλεγε κάποιος πως η διγλωσσία έχει απλώς να κάνει με δύο γλώσσες. (...) Τη διγλωσσία και την πολυγλωσσία μπορούμε να τις δούμε ως κτήμα του ατόμου.⁷¹

Σε περιπτώσεις μεταναστών ή μελών μιας μειονότητας, είναι εκείνος ο δίγλωσσος ομιλητής που μπορεί να χρησιμοποιήσει δύο ή και περισσότερες γλώσσες, στους κόλπους μονόγλωσσων ή δίγλωσσων κοινοτήτων και να ταυτιστεί με τις γλωσσικές και πολιτιστικές ομάδες.⁷²

---

⁷¹ Baker C., *ό.π.*, σ. 46.

⁷² Α. Βιδάλη, *Κοινωνικός Αποκλεισμός Και Νηπιαγωγείο*, Πανεπιστημιακές εκδόσεις Θεσσαλίας, Βόλος 2001, σ. 351.

Γλωσσική ικανότητα είναι ένας γενικός αλλά και ευρύς όρος, ο οποίος χρησιμοποιείται συνήθως για να περιγράψει μια εσωτερική, διανοητική αναπαράσταση της έκδηλης γλώσσας. Ως αποτέλεσμα της συστηματικής διδασκαλίας θεωρείται η γλωσσική επίδοση. Όσον αφορά, τώρα, τις γλωσσικές δεξιότητες, είναι πολύ συγκεκριμένες και παρατηρήσιμες, όπως ο γραφικός χαρακτήρας, μπορούμε να καταγράψουμε τέσσερις (4) που είναι και οι πιο βασικές. Την ακρόαση, την ομιλία, την ανάγνωση και τη γραφή. Αυτές τις δεξιότητες τις τοποθετούμε σε δύο διαστάσεις, της πρόσληψης και της παραγωγής. Δηλαδή, στον προφορικό και στον γραπτό λόγο. Αυτές οι τέσσερις γλωσσικές δεξιότητες αποδεικνύονται πολύχρωμες και δεν διαχωρίζονται σύμφωνα με τη λογική του άσπρου και του μαύρου. Επίσης, κάθε γλωσσική δεξιότητα μπορεί να είναι περισσότερο ή λιγότερο ανεπτυγμένη. Έτσι, η δεξιότητα της ανάγνωσης μπορεί να κυμαίνεται από απλή και βασική σε ρέουσα και τέλεια. Κάποιο άτομο μπορεί να καταλαβαίνει μια γλώσσα όταν την ακούει σε ένα κατάσταση, αλλά να μην μπορεί να την καταλάβει σε κάποιο άλλο επίπεδο (για παράδειγμα πανεπιστημιακό). Ακόμη, μπορεί κάποιος να καταλαβαίνει μία γλώσσα όταν την ακούει, αλλά να μην μπορεί να την γράψει. Αυτό μας δίνει να καταλάβουμε ότι μπορούμε να φιλτράρουμε τις τέσσερις βασικές δεξιότητες σε δευτερεύουσες κλίμακες και διαστάσεις. Οπότε, υπάρχουν δεξιότητες μέσα στις δεξιότητες. «Η παράδοση θέλει τις βασικές δεξιότητες με την εξής σειρά: προφορά, έκταση λεξιλογίου, ορθότητα γραμματικής, δεξιότητα ακριβούς απόδοσης των νοημάτων σε διαφορετικές περιστάσεις και υφολογικές παραλλαγές.»⁷³ Η Πέμπτη γλωσσική ικανότητα είναι η σκέψη. Με άλλα λόγια, μπορούμε να την

---

⁷³ Baker C., ό.π., σ. 49.

ορίσουμε ως εσωτερικό λόγο και να την τοποθετήσουμε κάτω από τον γενικό τίτλο «ομιλία».

Σημαντικό είναι να τονίσουμε το γεγονός ότι όταν ένα άτομο μιλάει δύο γλώσσες με την ίδια περίπου ευχέρεια σε διάφορα περιβάλλοντα, μπορεί να θεωρηθεί ως ισόγλωσσος ή αμφίγλωσσος ή πιο απλά ισόρροπα (αμφιδύναμα) δίγλωσσος. Είναι γεγονός ότι οι περισσότεροι δίγλωσσοι χρησιμοποιούν τις δύο γλώσσες για διαφορετικούς σκοπούς και λειτουργίες. Έτσι, ο όρος εξισορροπημένη διγλωσσία σημαίνει την καλή επάρκεια και διαχείριση και των δύο γλωσσών.

Συχνά ο κόσμος πιστεύει ότι η διγλωσσία συνεπάγεται χαμηλότερη ευφυΐα. Οι έρευνες από τη δεκαετία του 1920 ως τη δεκαετία του 1960 στήριξαν αυτήν την αντίληψη. Πιο πρόσφατες έρευνες θεωρούν, ότι η απλή αρνητική σχέση αποτελεί παρανόηση.⁷⁴

Πρέπει να τονίσουμε ότι αυτό που κουβαλάει το παιδί στην τάξη με τη μορφή της ήδη κατακτημένης γνώσης, συνιστά καθοριστική αφετηρία για το δάσκαλο. Έτσι, κάθε άσκηση που δίνεται στο δίγλωσσο παιδί στο πλαίσιο του Αναλυτικού Προγράμματος πρέπει να έχει υπόψη του, ποιες απαιτήσεις έχει η άσκηση από το παιδί και ποιες είναι οι απαραίτητες δεξιότητες για τη συγκεκριμένη άσκηση και πως παρουσιάζεται στο παιδί. Ακόμη, τη γλωσσική επάρκεια του παιδιού και την προηγούμενη πολιτιστική και εκπαιδευτική εμπειρία και γνώση του παιδιού. Τέλος, τι γίνεται αποδεκτό ως απόδειξη ότι η μάθηση συντελέστηκε με επιτυχία.

Οι ιστορικές ρίζες της δίγλωσσης εκπαίδευσης, εμφανίζονται πολύ πριν από τον εικοστό αιώνα. Ο νόμος για τη δίγλωσση εκπαίδευση, θεσπίστηκε το 1968 ως Κεφάλαιο VII του Νόμου περί Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης και δήλωνε ότι τα δίγλωσσα εκπαιδευτικά προγράμματα θα θεωρούνταν στο εξής μέρος της

---

⁷⁴ Baker C., ό.π., σ. 213.

ομοσπονδιακής εκπαιδευτικής πολιτικής.⁷⁵ Αυτήν την περίοδο σημειώθηκε και κάποια ανάπτυξη στη δίγλωσση εκπαίδευση διατήρησης και στα σχολεία διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας των εθνοτικών κοινοτήτων. Ακόμη, αναγνωρίστηκε και το δικαίωμα για ίσες ευκαιρίες και στα παιδιά των γλωσσικών μειονοτήτων. Ο στόχος της μεταβατικής Δίγλωσσης Εκπαίδευσης, είναι η κοινωνική και πολιτισμική αφομοίωση από τη γλωσσική πλειονότητα. Η δίγλωσση Εκπαίδευση Διατήρησης επιχειρεί να καλλιεργήσει τη μειονοτική γλώσσα στο παιδί, ενισχύοντας μέσα του την αίσθηση της πολιτισμικής του ταυτότητας και επιβεβαιώνοντας τα δικαιώματα μιας εθνοτικής μειονότητας μέσα σε ένα άλλο έθνος. Η δίγλωσση εκπαίδευση εμπλουτισμού στοχεύει να υπερβεί τη στατιστική διατήρηση, επεκτείνοντας την ατομική και ομαδική χρήση των μειονοτικών γλωσσών και οδηγώντας στον πολιτιστικό πλουραλισμό και στην κοινωνική αυτονομία μιας εθνοτικής ομάδας.⁷⁶ Ακόμη, ο όρος «δίγλωσση εκπαίδευση εμπλουτισμού» χρησιμοποιείται και για τις περιπτώσεις παιδιών της γλωσσικής πλειονότητας, τα οποία μαθαίνουν μια δεύτερη γλώσσα στο σχολείο.

Αμφίδρομη δίγλωσση εκπαίδευση σημαίνει ότι σε μία τάξη υπάρχουν τόσα παιδιά από τη γλωσσική μειονότητα, όσα και από τη γλωσσική πλειονότητα, δηλαδή ο αριθμός είναι ίσος. Κατά κανόνα η συνεργασία αυτών των παιδιών μέσα στη τάξη είναι αρμονική. Η διδασκαλία και η μάθηση πραγματοποιούνται χρησιμοποιώντας και τις δύο γλώσσες, στοχεύοντας τα παιδιά να βγουν από εκεί σχετικά αμφιδύναμα δίγλωσσα. Να μπορούν, δηλαδή, να γνωρίζουν και να χρησιμοποιούν καλά, τόσο την μητρική τους γλώσσα, όσο και την δεύτερη γλώσσα. Η οργάνωση αμφίδρομων δίγλωσσων σχολείων ξεκινάει με τη δημιουργία μιας γλωσσικά αμφίδρομης νηπιακής τάξης,

---

⁷⁵ Baker C., ό.π., σ. 269.

⁷⁶ Baker C., ό.π., σ. 275.

αντί να πραγματοποιηθεί σε όλες τις τάξεις του σχολείου. Καθώς οι μαθητές μεταβαίνουν από την μια τάξη στην άλλη, κάθε χρόνο δημιουργείται και ένα αμφίδρομο τμήμα. Ένα αμφίδρομο δίγλωσσο σχολείο μπορεί να είναι είτε ολόκληρο το σχολείο, είτε να αποτελείται από γλωσσικά αμφίδρομα τμήματα. Ένας από τους σημαντικότερους στόχους των αμφίδρομων δίγλωσσων σχολείων είναι να καλλιεργούν δίγλωσσα και πολυπολιτισμικά παιδιά με διγλωσσικό αλφαριθμητισμό. Για να επιτύχουν τους στόχους τους τα αμφίδρομα διγλωσσικά σχολεία εφαρμόζουν κάποιες τακτικές. Αρχικά, και οι δύο γλώσσες τους σχολείου χρησιμοποιούνται ως μέσο διδασκαλίας, διδάσκοντας όμως διαφορετικά πράγματα στις δύο γλώσσες για να μην υπάρχει επανάληψη του περιεχομένου που είναι περιττή. Επίσης, το κλίμα του σχολείου είναι δίγλωσσο. Σε ορισμένα αμφίδρομα δίγλωσσα σχολεία, οι γλώσσες διδάσκονται ως μάθημα, για να αποκτήσουν οι μαθητές επάρκεια και στις δύο γλώσσες. Ακόμη, οι διδάσκοντες σε αυτά τα σχολεία τις περισσότερες φορές είναι δίγλωσσοι. Τέλος η διάρκεια του αμφίδρομου δίγλωσσου προγράμματος πρέπει να είναι όσο το δυνατόν γίνεται μεγαλύτερη έτσι ώστε, να διασφαλιστεί μια πληρέστερη και βαθύτερη ανάπτυξη των γλωσσικών δεξιοτήτων και ειδικότερα της διγλωσσικής ικανότητας στο γραπτό λόγο.

Το φάσμα των τύπων πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης, εκτείνεται από την παροχή ενός εβδομαδιαίου μιας ώρας μαθήματος, μέχρι τη ριζική αναδόμηση τόσο ολόκληρου του Αναλυτικού Προγράμματος, όσο και των σχέσεων ανάμεσα στα σχολεία και τις κοινότητές τους.⁷⁷

---

⁷⁷ Baker C., ό.π., σ. 559. Επίσης βλ. L. Davidman and P.T. Davidman, *Teaching with a Multicultural Perspective: A Practical Guide*, New York, Longman, 1994.

ΙΑ. ΜΑΘΗΣΙΑΚΕΣ ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ

Οι προσπάθειες για την ανάπτυξη ενός εκπαιδευτικού δικτύου ειδικής αγωγής στην Ελλάδα, δεν υπήρξαν συστηματικές και αποδείχτηκαν ανεπαρκείς. Η ένταξη των ατόμων αυτών στα κανονικά σχολεία υπαγορεύεται από την ανάγκη της ομαλής ενσωμάτωσης τους στο κοινωνικό σύνολο. «...κοινά διαλείμματα κανονικών και μη μαθητών, ομαδικοί περίπατοι και γιορτές, είναι ευκαιρίες που μπορεί εύκολα να χρησιμοποιηθούν και από τις δύο πλευρές για αμοιβαία γνωριμία και ανάπτυξη κοινωνικών επαφών...»⁷⁸

Όσο αφορά, ένα αποτελεσματικό πρότυπο SEN, πρέπει να λάβει υπόψη το παιδί και το περιβάλλον του, γιατί, είναι παράγοντες αλληλοεπιδρούμενοι. Το ίδιο περιεχόμενο προγράμματος σπουδών άλλα παιδιά το βρίσκουν πάρα πολύ εύκολο και άλλα πάρα πολύ δύσκολο. Έτσι, ο δάσκαλος πρέπει να διαφοροποιεί το περιεχόμενό του και να χρησιμοποιεί ποικίλες στρατηγικές διδασκαλίας προκειμένου να υπερνικήσει τις δυσκολίες. Διαφοροποίηση είναι η προσαρμογή του προγράμματος σπουδών, ώστε, να ανταποκρίνεται στις ανάγκες συγκεκριμένων ατόμων. Οι δύο δημοφιλέστερες προσεγγίσεις στη διαφοροποίηση είναι από το στόχο ή την έκβαση. Η πρώτη περιλαμβάνει το δάσκαλο που προετοιμάζει διαφορετικούς στόχους για να ανταποκριθούν στις ανάγκες των ατόμων π.χ. ένα μάθημα ιστορίας βασισμένο στις πηγές της έρευνας σε μερικούς μαθητές μπορούν να παρασχεθούν λιγότερες πηγές, λιγότερο σύνθετες και απαιτητικές γραπτές και περισσότερες εικονογραφικές από τους ικανότερους μαθητές στη μελέτη του ίδιου θέματος. Η δεύτερη περιλαμβάνει τη χρήση ανοικτών δραστηριοτήτων που παρέχουν την ευκαιρία να ανταποκριθούν οι μαθητές με διαφορετικό τρόπο πχ σε ένα εκτεταμένο

---

⁷⁸ Πυργιωτάκης Ι. Ε., ό.π., σ .204.

στόχο γραψίματος με μεγαλύτερη λεπτομέρεια από άλλους με την ίδια υποχρέωση. Οι προσεγγίσεις αυτές δεν είναι υποχρεωτικές για τους δασκάλους, δεδομένου ότι μπορούν να χρησιμοποιήσουν και συνδυασμό τους, επειδή κάθε περίπτωση διαφοροποίησης της έκβασης εξαρτάται από τον καθορισμό ενός στόχου. Και κάθε προσπάθεια διαφοροποίησης από το στόχο θα οδηγήσει αναπόφευκτα σε διαφορετικές εκβάσεις. Η ικανότητα του δασκάλου διαχείρισης της τάξης παίζει σπουδαίο ρόλο στη ανάγκη ικανοποίησης των ατόμων. Συνεπώς η διαφοροποίηση ενδιαφέρεται για την αποτελεσματική διδασκαλία για όλους, παρά για τα μηχανιστικά ζητήματα σχετικά με το φύλλο εργασίας ή το σχέδιο ερώτησης. Αποφασιστική είναι η ‘ζωηρή επινοητική και εύκαμπτη διδασκαλία’ που επιτρέπει στο μαθητή να σκεφθεί και να μιλήσει μέσω του τρόπου του στη διαμόρφωση των εννοιών. Η πρόκληση για τους δασκάλους είναι να απομακρυνθούν από τα διαφοροποιημένα πρότυπα φύλλων εργασίας που υπάρχουν σε σχολεία και είναι βασισμένα στο «στόχο» και την «έκβαση». Ο δάσκαλος δεν καλείται να εξετάσει το μαθησιακό περιβάλλον συνολικά. Σαφώς, η επίπτωση προσαρμογής ενός φύλλου εργασίας είναι μια ακατάλληλη και ανεπαρκής άποψη, επίπονη για τον δάσκαλο και απίθανη να διεγείρει και να παρακινήσει τον μαθητή. Η επιτυχής διαφοροποίηση περιλαμβάνει μια πλήρη σειρά προσέγγισης της διδασκαλίας που ικανοποιούν το φάσμα των αναγκών των μαθητών, συμπεριλαμβανομένης και της αποτελεσματικής επίσημης διδασκαλίας, που εξ ολοκλήρου περιλαμβάνει και δεσμεύει όλους τους μαθητές. Πολλές προσεγγίσεις πρέπει να περιλαμβάνουν ζεύγη εργασίας, ομάδες εργασίας, συζητήσεις, τοπικές μελέτες, ρόλους, παιχνίδια, οπτικοακουστικά μέσα, θέατρο. Σκοπός τους είναι όλα τα παιδιά να μάθουν. Η επιτυχής διαφοροποίηση εμφανίζεται μόνο όταν οι δάσκαλοι πρώτοι θεωρούν ότι όλα τα παιδιά μπορούν να μάθουν και είναι πρόθυμοι να παρέχουν ένα περιβάλλον με αμοιβαίες ανταποκρίσεις στις

υψηλές προσδοκίες και ανταμοιβή για τα επιτεύγματα. Επιπλέον, η αποτελεσματικότητα της διαφοροποίησης εξαρτάται από την προθυμία των δασκάλων να συνεχίσουν την εκμάθηση σε θέματα πρακτικά. Κατά συνέπεια η πρόκληση για τους δασκάλους είναι να αμφισβητηθεί το τι κάνουν και γιατί το κάνουν.

Η ιστορία είναι ένα θέμα προσιτό και ευχάριστο για όλους τους μαθητές, συμπεριλαμβανομένων και αυτών με μαθησιακές δυσκολίες. Έχει τη δυνατότητα να εμπλουτίσει το πρόγραμμα σπουδών και παρέχει πολλά ενδιαφέροντα πλαίσια για τοποθετήσεις. Μια τέτοια θετική άποψη της σχολικής ιστορίας θέτει πολλές προκλήσεις στο δάσκαλο της ιστορίας σε σχέση με την συμπεριλαμβάνουσα πρακτική και το μέλλον της ιστορίας ως ζωντανή, σχετική και προκλητική πτυχή του προγράμματος σπουδών. Κατ' αρχάς είναι σαφές ότι οι μαθητές που χαρακτηρίζονται ως «διαφορετικοί» λαμβάνουν το μάθημα ως βασική ανάγκη και όχι σαν μαθησιακή δυσκολία. Αυτό αναγκάζει τους δασκάλους της ιστορίας να εξετάσουν ολόκληρο το μαθησιακό περιβάλλον του σχολείου. Ως εκ τούτου, εστιάζονται σ' αυτό που κάνει λάθος το σχολείο, παρά σ' αυτά που κάνει λάθος το παιδί, δεδομένου ότι αυτό είναι μια μονάδα που πρέπει να ακολουθήσει μια θετική διαδρομή στη διαδικασία εκμάθησης και διδασκαλίας (Ainscow). Αυτή η ανάγκη δεν πρέπει να τους απομακρύνει από την εξήγηση των διαφορών της εκπαίδευσης από την άποψη των μεμονωμένων χαρακτηριστικών των μαθητών, εάν αυτές είναι η ανικανότητα, το κοινωνικό υπόβαθρο ή οι ψυχολογικές ιδιότητες. Μια θετική άποψη της διαφοράς αναγνωρίζει τι είναι σχετικό με την ανάπτυξη και τις ανάγκες εκμάθησης του ατόμου.

Δεύτερον, σχετικά με τα ανωτέρω απαιτείται από τους δασκάλους της ιστορίας να γνωρίζουν τις δυσκολίες που παρουσιάζονται από το θέμα για όλους τους μαθητές και ιδιαίτερα στη βασική εκπαίδευση. Επίσης, όταν προετοιμάζονται για να υιοθετήσουν τις στρατηγικές διδασκαλίας

πρέπει να παρέχουν όλα τα απαραίτητα υλικά, προσβάσιμα σ' όλους τους μαθητές για να κάνουν πρόοδο στην ιστορία.

Τρίτον, εάν είναι να ικανοποιήσουμε τις ανάγκες όλων των μαθητών σε ένα περιβάλλον, πρέπει να υιοθετήσουμε τις αντανακλαστικές και δυναμικές προσεγγίσεις στην επέμβαση (Bayliss). Τρεις είναι οι αρχές που υποστηρίζουν την επιτυχή εκμάθηση της ιστορίας, όπως προσδιορίζονται από τον Byrom. Κίνητρο, αυστηρότητα και ρυθμός. Ο δάσκαλος εξουσιοδοτείται να προετοιμάσει τους μαθητές του σε ένα ιστορικό ταξίδι και η καλά ειπωμένη ιστορία είναι ένα επιπλέον ουσιαστικό συστατικό για την αξιοσημείωτη κατανόηση καθιστώντας την προσιτή και σ' αυτούς με χαμηλή επιτυχία (Byrom). Οι δημιουργικές στρατηγικές αντιπροσωπεύουν την καλή διδασκαλία της ιστορίας για όλα τα παιδιά και όχι μόνο εκείνα με SEN.

Τέταρτο, η δημιουργία τάξεων ιστορίας που μπορούν να ενθαρρύνουν την εκμάθηση από όλα τα παιδιά , εμφανίζονται μόνο όταν οι δάσκαλοι γίνονται πιο αντανακλαστικοί και καλοί επαγγελματίες ικανοί να αυτοσχεδιάζουν και να ερευνούν τις πτυχές της πρακτικής τους με σκοπό την παραγωγή βελτιώσεων (Ainscow).

Πέμπτο, η διδασκαλία της ιστορίας είναι πιο απαιτητική από πάντα λόγω της αυξανόμενης ποικιλομορφίας του δημοσίου σχολείου και αποτελεί πρόκληση στο δάσκαλο, έτσι, ώστε, να συνεχίζει την επαγγελματική του ανάπτυξη για την ικανοποίηση των μεταβαλλόμενων αναγκών των σπουδαστών στα σχολεία.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Κατά την διεξαγωγή της εργασίας μου, διαπίστωνα, ότι για το θεωρητικό μέρος υπήρχαν αρκετά ελληνόγλωσσα αλλά και ξενόγλωσσα βιβλία, για την συγκομιδή πληροφοριών γενικά για το θέμα της πολυπολιτισμικότητας και ειδικά για τη μορφή των πολυπολιτισμικών σχολείων. Όμως, διέκρινα ότι υπάρχει καθυστέρηση στην Ελληνική κοινωνία αλλά και στους εκπαιδευτικούς, να αποδεχτούν τη νέα πραγματικότητα όπως αυτήν διαμορφώνεται στην καθημερινότητά μας. Οι εκπαιδευτικοί θα πρέπει να επιμορφωθούν περισσότερο επάνω στο σχετικό θέμα και να εμβαθύνουν τις γνώσεις τους, έτσι ώστε να αντεπεξέλθουν στις ανάγκες που διαμορφώνονται στη σημερινή εποχή. Ακόμη, θα πρέπει να εισαχθούν στα σχολεία όλων των βαθμίδων μαθήματα που να εμπεριέχουν τις πολυπολιτισμικές ιδέες έτσι ώστε όλοι οι μαθητές να αποκτήσουν οικειότητα με το συγκεκριμένο θέμα και να αρχίσουν σιγά-σιγά να εξαλείφονται οι ρατσιστικές προκαταλήψεις που είναι ριζωμένες στις ψυχές των παιδιών από πάρα πολύ μικρή ηλικία. Αλλά και το Αναλυτικό Πρόγραμμα, θα πρέπει να προσαρμοστεί στη νέα πραγματικότητα και τα σχολικά βιβλία να αναβαθμιστούν στην ιστορική αλήθεια.

Όσον αφορά, το πρακτικό μέρος της εργασίας μου, συνειδητοποίησα ότι τα παιδιά μικρής ηλικίας έχουν βασικές γνώσεις για το σχετικό θέμα και αντιλαμβάνονται τις διαφορές μεταξύ των λαών. Εντύπωση μου έκανε, ότι τα νήπια δεν έδειξαν να έχουν προκαταλήψεις, γεγονός που με οδήγησε να συνειδητοποιήσω ότι τελικά όντως είναι η κατάλληλη ηλικία αυτή για να εξαλειφθεί κάθε ίχνος ρατσισμού στην μελλοντική κοινωνία μέσα από τον φορέα του σχολείου. Ακόμη, πρόσεξα στο νηπιαγωγείο

που υπήρχαν μαθητές ειδικών ικανοτήτων ότι τα νήπια μιλούσαν “άνετα” για το πρόβλημα των συμμαθητών τους χωρίς να τους περιθωριοποιούν, αλλά αντιθέτως τους βοηθούσαν συνεχώς. Τέλος, διέκρινα ότι όλα τα νήπια ήθελαν να μάθουν για άλλες χώρες και τον τρόπο ζωής των ανθρώπων σε αυτές και έδειχναν μεγάλο ενθουσιασμό για τις γλώσσες που μιλούσαν προσπαθώντας να τις μάθουν και τα ίδια. Δυσaréσκεια μου προκάλεσε το γεγονός, ότι στο δεύτερο νηπιαγωγείο που πήγα υπήρχε μόνο ένα ελληνόπουλο, εξαιτίας των αλλοδαπών μαθητών, όπως μου ανέφερε η νηπιαγωγός.

Αν υπάρχει ελπίδα, και βεβαίως υπάρχει, αυτή υπάρχει στους νέους και στην παιδεία που θα λάβουν. Οι νέοι πρέπει να γαλουχηθούν με τα νέα ανθρωπιστικά ιδανικά, ώστε, να εξαλειφθεί κάθε ίχνος ρατσισμού ακόμη και από το λεξιλόγιό τους. Ο λεκτικός ρατσισμός αφήνει το αποτύπωμα του ασυναίσθητα στον ψυχισμό τους, από την πολύ μικρή ηλικία. Οι νέοι πρέπει να ευαισθητοποιηθούν και να αγωνιστούν για μια παγκόσμια κοινωνία αγάπης, μέσα στην οποία δε θα βρίσκει θέση ο ρατσισμός, ο θρησκευτικός και ο ιδεολογικός φανατισμός, ο σοβινισμός και κάθε άλλη μορφή διάκρισης.⁷⁹ Δεν πρέπει να υπάρχουν στον κόσμο μας παιδιά χωρισμένα σε δύο κατηγορίες, σε παιδιά ενός ανώτερου θεού και σε παιδιά ενός κατώτερου θεού. Η επίδειξη φυλετικής ανωτερότητας κατεβάζει γενικά το επίπεδο της ανθρωπότητας και κάνει την ηθική μας σκουπίδι.

---

⁷⁹ Βλ. Σαράντος Ι. Καργάκος, «Εκθέσεις Ιδεών», Δοκίμια, Β' τόμος, Γύθειο, 25 Ιουνίου 1995, σ. 51.

ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ
ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΣΤΑ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΑ

1^η ΗΜΕΡΑ

πρώτο νηπιαγωγείο

ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΓΝΩΡΙΜΙΑΣ

Συγκεντρώνω τα νήπια στη γωνιά της συζήτησης και τους ανακοινώνω το σκοπό της επίσκεψής μου στην τάξη τους. Στη συνέχεια, προφέρω το όνομά μου και αναφέρω ποιο είναι το αγαπημένο μου φαγητό και ζητάω από τα νήπια να μου πούνε ένα-ένα το όνομά τους με τη σειρά και επίσης, το αγαπημένο τους φαγητό, έτσι, ώστε να γνωριστούμε μεταξύ μας και να δημιουργηθεί το κατάλληλο κλίμα για να συνεχίσω στη διεξαγωγή των δραστηριοτήτων μου.

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Παιδική Λογοτεχνία⁸⁰

ΣΤΟΧΟΣ: Να κατανοήσουν τις διαφορές (γλώσσα-εμφάνιση) και τις ομοιότητες άλλων παιδιών, άλλων χωρών.

ΥΛΙΚΑ: "Η ιστορία του Μικρού Αντώνη"

ΧΩΡΟΣ: Η δραστηριότητα θα πραγματοποιηθεί στη γωνιά της συζήτησης. Δεν θα γίνει καμία τροποποίηση στο χώρο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ: Μαζεύω τα νήπια στη γωνιά της συζήτησης και τους ανακοινώνω ότι θα τους διαβάσω μία ιστορία, την οποία στη συνέχεια θα συζητήσουμε, γι' αυτό να της δώσουνε ιδιαίτερη προσοχή. Ακολούθως, διαβάζω στα νήπια την ιστορία.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ:

- Πως σας φάνηκε η ιστορία; Σας άρεσε;
- Πως λεγόταν ο πρωταγωνιστής της ιστορίας αυτής;
- Ποια ήταν τα νέα που έμαθε;
- Πως αισθάνθηκε;
- Όταν ήρθε ο ξάδερφος του Αντώνη τι έγινε;
- Πόσοι φίλοι ήρθαν μαζί του;
- Θυμάστε τα ονόματα των παιδιών;
- Πως ήταν οι φίλοι του;
- Πως φάνηκαν στον Αντώνη;
- Για ποιο λόγο;

---

⁸⁰ Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *Βιβλίο δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο: Βιβλίο νηπιαγωγού*, Οργανισμός εκδόσεων διδακτικών βιβλίων, Αθήνα 2003, σ. σ. 106-107.

- Τι παρατήρησε ο Αντώνης στα άλλα παιδιά;
- Πως πέρασε ο Αντώνης την ημέρα του με τους καινούριους φίλους που έκανε;
- Τι κατάλαβε ο Αντώνης για τα υπόλοιπα παιδιά αν και δεν είχαν την ίδια καταγωγή;
- Όταν έφτασε η μέρα που έπρεπε να χρίσουν πως αισθάνθηκαν όλα τα παιδιά;
- Πότε ο Αντώνης σκεφτόταν τους μικρούς του φίλους;
- Παρ' όλο που οι φίλοι του ήταν από διαφορετικά μέρη του κόσμου ξεχάστηκαν μεταξύ τους;
- Ποιο ήταν το όνειρο του Αντώνη;
- Μέσα από αυτήν την ιστορία τι καταλάβατε;
- Πως ζούνε τα παιδιά των άλλων χωρών;
- Έχουμε διαφορές μεταξύ μας;
- Ομοιότητες, έχουμε μεταξύ μας;
- Ποια είναι τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του Χασάν, που ήτανε από την Αίγυπτο;
- Ποια ήταν τα χαρακτηριστικά της Ιρέν, που ήταν από την Ολλανδία;
- Ποια ήταν τα χαρακτηριστικά της Σιγκαντού, που ήταν από την Ιαπωνία;

ΣΧΟΛΙΑ

Ο στόχος της δραστηριότητας μου να κατανοήσουν τα νήπια τις διαφορές και τις ομοιότητες άλλων παιδιών από άλλες χώρες όσον αφορά τη γλώσσα και την εμφάνιση, πιστεύω ότι επιτεύχθηκε, αφού πρόσεξα κατά την διεξαγωγή της δραστηριότητας, ότι τα νήπια έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον για την ιστορία που τους διάβασα και απάντησαν σε όλες τις ερωτήσεις στη συνέχεια που τους έκανα. Μεγάλη εντύπωση μου

έκανε, το γεγονός ότι τα παιδιά θυμόντουσαν λεπτομέρειες σχετικά με την εμφάνιση των προσώπων της ιστορίας που κατάγονταν από άλλες χώρες και έδειξαν μεγάλη προθυμία να συζητήσουν για το σχετικό θέμα. Γενικά, υπήρχε ένα θετικό κλίμα για τα παιδιά άλλων εθνικοτήτων που υπήρχαν και στην τάξη, πράγμα το οποίο με ενθάρρυνε να συνεχίσω να πραγματοποιώ τις δραστηριότητές μου και να ελπίζω για έναν καλύτερο αυριανό κόσμο.

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Μαθηματικά

ΣΤΟΧΟΣ: Να κατανοήσουν τα νήπια τους αριθμούς από το ένα (1), μέχρι το τέσσερα (4) και να μάθουν να τηρούν κανόνες παιχνιδιού.

ΥΛΙΚΑ: Αυτοσχέδιο ζάρι, πίνακας παιχνιδιού, ένα παιχνίδι αεροπλάνο.

ΧΩΡΟΣ: Ο χώρος που θα πραγματοποιηθεί η δραστηριότητα είναι η γωνιά της συζήτησης. Δε θα γίνει καμία τροποποίηση στο χώρο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ: Μαζεύω τα νήπια στη γωνιά της συζήτησης και τους ανακοινώνω ότι τώρα που πλησιάζουν οι διακοπές ο Αντώνης θα ήθελε να πάει πολύ να συναντήσει στην Αυστραλία τους καινούριους του φίλους και τον ξάδερφό του τον Άντριους. Έτσι, αποφάσισε να πάει στο αεροδρόμιο με τους γονείς του, να επιβιβαστεί στο αεροπλάνο και να ξεκινήσει το ταξίδι του για την Αυστραλία. Επειδή, όμως, φοβάται το αεροπλάνο πάρα πολύ, ζητάει τη βοήθειά μας να του δείξουμε το δρόμο, έτσι, ώστε, να ξέρει πόση ώρα θα κάνει να φτάσει, πόσο μεγάλο είναι το ταξίδι και άμα είναι ασφαλές για να ηρεμήσει.

- Θέλετε να βοηθήσουμε τον Αντώνη για να ταξιδέψει ήρεμα;

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ: Εξηγώ στα παιδιά τους κανόνες του παιχνιδιού, ότι, δηλαδή, θα ρίχνουν το ζάρι και ανάλογα με τον αριθμό που θα φέρνουν θα μετακινούν το αεροπλάνο στα τετράγωνα. Κάθε φορά που το αεροπλάνο θα πετυχαίνει σε ένα καφέ ύφασμα (τετράγωνο) δε θα μετακινείται από το τετράγωνο που βρίσκεται, γιατί είναι βουνό και θα συγκρουστεί, αλλά για να το περάσει θα πρέπει να φέρει ένα μεγαλύτερο αριθμό, έτσι, ώστε, το αεροπλάνο να πάρει ύψος και να περάσει το βουνό. Αυτό θα συμβαίνει μέχρι το αεροπλάνο να φτάσει στον

προορισμό του ασφαλές και έτσι, ο Αντώνης να κάνει το ταξίδι ήρεμος για να συναντήσει τους φίλους του.

ΣΧΟΛΙΑ

Ο στόχος της δραστηριότητάς μου να κατανοήσουν τα νήπια τους αριθμούς από το ένα μέχρι το τέσσερα και να μάθουν να τηρούν κανόνες πραγματοποιήθηκε επιτυχώς, αφού προθυμοποιήθηκαν όλα τα παιδιά να συμμετάσχουν στο παιχνίδι και η πορεία της δραστηριότητας εξελίχθηκε ομαλά. Σε αυτό τα σημείο θα ήθελα να τονίσω ότι το παιχνίδι, το φιδάκι όπως λέγεται, με το αυτοσχέδιο ζάρι είναι ένα μέσο διδασκαλίας που μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε πολλούς τομείς γνωστικών αντικειμένων και να είναι αρκετά αγαπητό στα παιδιά, αφού διασκεδάζοντας συγχρόνως μαθαίνουν.

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Φυσικές Επιστήμες⁸¹

ΣΤΟΧΟΣ: Τα νήπια μέσα από το πείραμα να κατανοήσουν ότι ο αέρας έχει βάρος.

ΥΛΙΚΑ: Καλαμάκια πορτοκαλάδας, μπαλόνια, σελοτέιπ.

ΧΩΡΟΣ: Η δραστηριότητα θα πραγματοποιηθεί στη γωνιά της συζήτησης. Δεν θα γίνει καμία τροποποίηση στο χώρο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ: Συγκεντρώνω τα νήπια στη γωνιά της συζήτησης και ανοίγω διάλογο μαζί τους.

- Το αεροπλάνο που μετέφερε τον Αντώνη στην Αυστραλία, για να βρει τους φίλους του, είδατε πως διέσχισε τον αέρα που υπήρχε στον ουρανό;
- Τι είναι ο αέρας; Ξέρετε;
- Που χρησιμοποιούμε τον αέρα;
- Τι πιστεύετε, είναι απαραίτητος στη ζωή μας;
- Γνωρίζετε αν έχει βάρος ο αέρας;
- Θέλετε να κάνουμε ένα πείραμα για να το δούμε;

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ: Δίνω στα παιδιά από δύο καλαμάκια που είναι κολλημένα μεταξύ τους στα δύο άκρα και στα άλλα δύο άκρα κρεμάμε δύο μπαλόνια που τους δίνω, το ένα είναι ξεφούσκωτο και το άλλο είναι φουσκωμένο, έτσι, ώστε να δούμε αν τελικά έχει βάρος ο αέρας, δηλαδή, προς ποιο μπαλόνι θα γείρει η ζυγαριά που φτιάξαμε. Πραγματοποιούμε όλοι μαζί το πείραμα και στη συνέχεια συζητώ μαζί τους το αποτέλεσμα.

---

⁸¹ Χατζηγεωργίου Γ., *Ηχος Φως Νερό και Αέρας*, Εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 2001, σσ. 100-101.

- Τι βλέπετε;
- Ποιο από τα δύο μπαλόνια έχει βάρος; Το φουσκωμένο ή το ξεφούσκωτο;
- Τι περιέχει το φουσκωμένο μπαλόνι μέσα;
- Άρα τι συμπέρασμα βγάζουμε, έχει τελικά βάρος ο αέρας;

ΣΧΟΛΙΑ

Ο στόχος της δραστηριότητάς μου, που είχε ως σκοπό τα νήπια μέσα από το πείραμα να κατανοήσουν ότι ο αέρας έχει βάρος, πραγματοποιήθηκε επιτυχώς. Με αφορμή τις δύο προηγούμενες δραστηριότητες και την ιστορία του μικρού Αντώνη, θεώρησα ότι ήταν ενδιαφέρον να συνεχίσω στη συγκεκριμένη δραστηριότητα για τον αέρα, έτσι, ώστε, να εξετάσω τις γνώσεις των παιδιών πάνω σε αυτόν τον τομέα. Δυστυχώς, διέκρινα ότι τα νήπια δεν είχαν σχεδόν καθόλου γνώσεις για τον αέρα, αφού τα περισσότερα από αυτά ισχυρίζονταν ότι δεν υπήρχε αέρας μέσα στην τάξη. Το θετικό είναι ότι όλα τα παιδιά είχαν την διάθεση να κάνουν το πείραμα που στο τέλος τους οδήγησε στην κατανόηση του στόχου της δραστηριότητας.

2° HMEPA

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Γλώσσα-Ανάγνωση⁸²

ΣΤΟΧΟΣ: Να μάθουν τα νήπια μία συνταγή από φαγητό που φτιάχνεται συχνά στην Αλβανία και να μάθουν να ξεχωρίζουν και να διαβάζουν τα υλικά της συνταγής.

ΥΛΙΚΑ: Χαρτόνι λευκό, μαύρος μαρκαδόρος, κόλλες Α4 με τη συνταγή γραμμένη.

ΧΩΡΟΣ: Η δραστηριότητα θα πραγματοποιηθεί στη γωνιά της συζήτησης. Δεν θα γίνει καμία τροποποίηση στο χώρο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ: Συγκεντρώνω τα νήπια στη γωνιά της συζήτησης και ανοίγω διάλογο μαζί τους.

- Ποιο φαγητό σας αρέσει περισσότερο;
- Κάθε πότε το φτιάχνει η μαμά σας στο σπίτι;
- Πείτε μου μερικά φαγητά που γνωρίζετε;
- Ξέρετε ότι όλα τα φαγητά προέρχονται και από κάποια χώρα;
- Γνωρίζετε κανένα φαγητό από κάποια άλλη χώρα;
- Θέλετε να μάθουμε μία συνταγή από ένα φαγητό που φτιάχνουν στην Αλβανία κάθε Κυριακή;

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ: Τοποθετώ στον τοίχο ένα λευκό χαρτόνι και αρχίζω να αναφέρω τα υλικά του φαγητού που θα μάθουμε.

- Παιδιά το φαγητό λέγεται "ΚΟΥΚΙΑ ΨΗΤΑ".

(Το γράφω πάνω-πάνω ως επικεφαλίδα στην αρχή από το χαρτόνι με μαύρο μαρκαδόρο και κεφαλαία γράμματα.)

---

⁸² Ντολιοπούλου Ε., Σύγχρονα Προγράμματα για Παιδιά Προσχολικής Ηλικίας, Τυπωθύτω-Δαρδανός Γ., Αθήνα 2000, σ. 304.

- Θέλετε να δούμε τα υλικά που χρειάζονται για να φτιάξουμε αυτό το φαγητό;

(Στο χαρτόνι που έχω κρεμάσει απεικονίζω τα υλικά και ζητάω από τα νήπια βλέποντας τις εικόνες να προσπαθήσουν να μου τα πούνε. Κάθε φορά που τα παιδιά βρίσκουνε και ένα υλικό το γράφω δίπλα από τις εικόνες. Στη συνέχεια εξηγώ τη διαδικασία της συνταγής.)

- Πως σας φάνηκε η συνταγή;
- Σας άρεσε;
- Τι σας έκανε περισσότερη εντύπωση;

Αφού αναφέρω στα παιδιά πως γίνεται το φαγητό τους ζητάω να επαναλάβουμε τώρα όλοι μαζί τα υλικά που χρειάζονται. Κάθε φορά που αναφέρουμε και από ένα υλικό, το δείχνω στον πίνακα με το δάχτυλό μου, έτσι, ώστε, τα νήπια να μπορούν να καταλάβουνε σε ποιο υλικό αναφερόμαστε. Στη συνέχεια ζητάω από τα παιδιά να έρθει όποιο θέλει και να διαβάσει μόνο του τα υλικά της συνταγής. Πάλι, καθώς το παιδί διαβάζει δείχνω με το δάχτυλό μου τα υλικά. Τέλος, μοιράζω στα παιδιά τη συνταγή και τα προτρέπω να τη δώσουν στη μητέρα τους και να τη βοηθήσουν να τη φτιάξουν τώρα που την γνωρίζουν.

ΣΧΟΛΙΑ

Ο στόχος της δραστηριότητας μου, να μάθουνε τα νήπια μία συνταγή από φαγητό που φτιάχνεται συχνά στην Αλβανία και να μάθουνε να ξεχωρίζουν και να διαβάζουν τα υλικά της συνταγής επιτεύχθηκε, αφού εξελίχθηκε η δραστηριότητα ομαλά καθ' όλη τη διάρκεια της διεξαγωγής της. Σε αυτό το σημείο θα ήθελα να τονίζω το ενδιαφέρον των νηπίων όσον αφορά την μαγειρική. Τη συγκεκριμένη

συνταγή μου την πρότεινε μια κοπέλα από την Αλβανία, αναφέροντάς μου ότι θεωρείται παραδοσιακό φαγητό.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Η δραστηριότητα αυτή μπορεί να γίνει αφετηρία για γνωριμία των νηπίων με άλλες χώρες μέσα από τα φαγητά τους, ζητώντας στη συνέχεια από τα νήπια, οποιασδήποτε εθνικότητας και αν είναι, να φέρουν δικές τους συνταγές και να τις πραγματοποιήσουν όλοι μαζί στην τάξη.

Συνταγή

Κουκιά Ψητά

Για 5 άτομα

- 1 ½ κιλό κουκιά φρέσκα
- 3 κρεμμύδια
- 1 κουταλιά της σούπας λάδι
πολτό ντομάτας
- 2 φλιτζάνια ελαιόλαδο
- 3 κούπες νερό
- λίγο πιπέρι
- λίγο αλάτι
- λίγη δάφνη

Βράζουμε τα φρέσκα κουκιά για 3 λεπτά. Στη συνέχεια σε μία άλλη κατσαρόλα τσιγαρίζουμε το λάδι με τα κρεμμύδια και προσθέτουμε την ντομάτα. Τα αφήνουμε μέχρι να πάρουν χρώμα και μετά ρίχνουμε το αλάτι, το πιπέρι και τη δάφνη. Αφού τα αφήσουμε για λίγο, προσθέτουμε 2 δάχτυλα νερό και τα αφήνουμε να βράσουν για 5 λεπτά. Μόλις βράσουν ρίχνουμε στην κατσαρόλα τα κουκιά και ανακατεύουμε όλα τα υλικά καλά μαζί. Τέλος, ρίχνουμε όλα τα υλικά στο ταψί μαζί με 2 φλιτζάνια ελαιόλαδο και νερό, μέχρι να καλύψει τα υλικά. Τα αφήνουμε στον φούρνο για 45 λεπτά περίπου στους 180° βαθμούς.

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Φυσική αγωγή

ΣΤΟΧΟΣ: Να αναπτύξουν τα νήπια την ισορροπία τους μέσα από το παιχνίδι, να υπακούουν σε κανόνες παιχνιδιού και να μάθουνε ότι όλα τα παιδιά του κόσμου παίζουν τα ίδια παιχνίδια.

ΥΛΙΚΑ: Δύο μπάλες, κιμωλία, ταμπουρίνο.

ΧΩΡΟΣ: Η δραστηριότητα θα πραγματοποιηθεί στο προαύλιο του νηπιαγωγείου. Δεν θα γίνει καμία τροποποίηση στο χώρο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ: Παίρνω ένα ταμπουρίνο και το χτυπώ ρυθμικά ζητώντας από τα νήπια κάθε φορά που ακούνε τον ήχο από το ταμπουρίνο να κινούνται στον χώρο και κάθε φορά που σταματώ να το χτυπάω να μένουνε ακίνητα.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ: Ρωτάω τα νήπια αν γνωρίζουν το παιχνίδι που λέγεται ‘κουτσό’ και πως αυτό παίζεται. Στη συνέχεια, τους εξηγώ ότι αυτό το παιχνίδι παίζεται στην Αλβανία και ίσως και σε άλλες χώρες και ότι είναι ιδιαίτερα αγαπητό.

- ◆ Θέλετε να το παίξουμε και εμείς τώρα;66

Με μία κιμωλία κάνω δύο μεγάλα τετράγωνα το ένα δίπλα στο άλλο. Στη συνέχεια, χωρίζω με τρεις οριζόντιες και τρεις κάθετες γραμμές τα τετράγωνα και σημειώνω πάνω σε αυτά κυκλικά τους αριθμούς από το ένα ως το έξι (1-6) και ζητάω από τα παιδιά να μου τους προφέρουν. Μετά χωρίζω τα παιδιά σε δύο ομάδες, οι οποίες βρίσκονται απέναντι από τα αντίστοιχα τετράγωνα και σε κάποια απόσταση από αυτά. Δίνω στα δύο πρώτα παιδιά της κάθε ομάδας από δύο μπάλες και τους εξηγώ ότι θα σπρώχνουν την μπάλα πάνω στο τετράγωνο και θα κάνουν κουτσό ανάλογα με το που έχει σταματήσει η μπάλα, στη συνέχεια θα την ξανά σπρώχνουν μέχρι να φτάσει αυτή στο τέλος του τετραγώνου στο κουτί με

τον αριθμό έξι (6). Εξηγώ ότι όποια ομάδα τελειώσει πρώτη θα είναι και η νικήτρια ομάδα.

ΧΑΛΑΡΩΣΗ: Ζητάω από τα νήπια να φανταστούνε ότι ένα τρυφερό χάδι μας μαλακώνει και γινόμαστε ένα πέταλο από τριαντάφυλλο που αρχίζει σιγά-σιγά να πέφτει στο έδαφος.

- ◆ Τώρα, όμως, αρχίζει να φυσάει δυνατά και σας παίρνει ο αέρας και κάνετε κύκλους.
- ◆ Ο αέρας σταματάει και εσείς ξαφνικά αρχίζετε να βαραίνετε ,ώσπου πέφτετε στη στο έδαφος

Επαναλαμβάνω για λίγες ακόμα φορές τη διαδικασία αυτή και στη συνέχεια αφήνω τα νήπια να χαλαρώσουν για λίγο.

ΣΧΟΛΙΑ

Ο στόχος της δραστηριότητας να αναπτύξουν τα νήπια την ισορροπία τους μέσα από το παιχνίδι, να υπακούουν σε κανόνες παιχνιδιού και να μάθουν ότι όλα τα παιδιά του κόσμου παίζουν τα ίδια παιχνίδια, επιτεύχθηκε, αφού η δραστηριότητα εξελίχθηκε ομαλά. Το λεγόμενο παιχνίδι κουτσό ήταν γνώριμο στα νήπια, αφού είναι γνωστό και στην Ελλάδα, και το διασκέδασαν αρκετά. Το συγκεκριμένο παιχνίδι μου το πρότεινε μία κοπέλα από την Αλβανία και μου έκανε εντύπωση το γεγονός που διέκρινα, αλλά μου το ανέφερε και η ίδια ότι όλα τα παιχνίδια που παίζουν τα παιδιά εκεί είναι ίδια με τα παιχνίδια που παίζουν και τα παιδιά στην Ελλάδα.

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Εικαστικά⁸³

ΣΤΟΧΟΣ: Να φτιάξουνε ελεύθερα τα νήπια ένα κολλάζ από τους ανθρώπους όλου του κόσμου.

ΥΛΙΚΑ: Διάφορα περιοδικά, ένα μεγάλο λευκό χαρτόνι, μαύρος μαρκαδόρος, κόλλες, ψαλίδια.

ΧΩΡΟΣ: Η δραστηριότητα θα πραγματοποιηθεί στη γωνιά των εικαστικών. Δεν θα γίνει καμία τροποποίηση στο χώρο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ: Μαζεύω τα νήπια στη γωνιά των εικαστικών και ανοίγω διάλογο μαζί τους.

- Έχουν διαφορές οι άνθρωποι μεταξύ τους άσχετα με την εθνικότητά τους; Τι πιστεύεται;
- Γνωρίζετε να μου πείτε κάποιες από αυτές τις διαφορές;
- Εκτός από τις διαφορές που έχουνε, έχουν και ομοιότητες; Τι πιστεύετε;
- Γνωρίζετε να μου πείτε ορισμένες από τις ομοιότητες που έχουν οι άνθρωποι μεταξύ τους;
- Άρα ποιο συμπέρασμα βγάζετε;
- Οπότε, καταλαβαίνεται ότι οι άνθρωποι όποιας εθνικότητας και αν είναι, όποια γλώσσα και αν μιλάνε, έχουν αρκετές διαφορές μεταξύ τους, αλλά και αρκετές ομοιότητες είτε είναι εξωτερικές (σώμα), είτε είναι εσωτερικές (συναισθήματα). Θέλετε λοιπόν να φτιάξουμε ένα κολλάζ που θα περιέχει όλους τους ανθρώπους του κόσμου;

---

⁸³ Ντολιοπούλου Ε., ό.π., σ. 305.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ: Απλώνω στο τραπέζι ένα μεγάλο λευκό χαρτόνι και ζητάω από τα νήπια να φέρουν τα ψαλίδια τους και τις κόλλες τους. Στη συνέχεια, ζητάω από τα παιδιά προτού ξεκινήσουμε το κολλάζ να δώσουμε ένα όνομα στο έργο μας και αφού αποφασίσουνε το γράφω ως επικεφαλίδα ψηλά στο χαρτόνι. Μετά, τους μοιράζω τα περιοδικά και ζητάω από τα νήπια να βρουν πολλούς ανθρώπους και να τους κόψουνε. Αφού μαζέψουμε το υλικό επιλέγουμε ποιες εικόνες θα κρατήσουμε και αφήνω στα νήπια να τις κολλήσουνε όπου θέλουνε δημιουργώντας, έτσι, το δικό τους κολλάζ της τάξης. Στο τέλος, παρουσιάζουνε το έργο τους στην τάξη και το κρεμάμε στον πίνακα αναφοράς.

ΣΧΟΛΙΑ

Ο στόχος της δραστηριότητάς μου να φτιάξουνε ελεύθερα τα νήπια ένα κολλάζ από τους ανθρώπους όλου του κόσμου, πραγματοποιήθηκε με επιτυχία, αφού έδειξαν τα νήπια να ενδιαφέρονται και να διασκεδάζουνε καθ' όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας. Σημαντικό και παράλληλα ενδιαφέρον ήταν το όνομα που δώσανε στο έργο τους "Οι άνθρωποι όλου του κόσμου", αλλά και η στάση των νηπίων, κατά το τέλος του κολλάζ, που καμάρωναν για τη δημιουργία τους. Τα νήπια μέσα από αυτήν την δραστηριότητα ψυχαγωγήθηκαν και φάνηκε να τους αρέσει πολύ το συγκεκριμένο θέμα που κατανόησαν απόλυτα.

3° HMEPA

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Γλώσσα-Προφορική Επικοινωνία

ΣΤΟΧΟΣ: Τα νήπια να γνωρίσουν το σύμβολο της Ελληνικής σημαίας και της Αλβανικής σημαίας και να μάθουν να τις αναγνωρίζουν.

ΥΛΙΚΑ: Παραμύθι (Ασπρογάλανο πανί... της Γ. Σουρέλης)⁸⁴, εικόνες από τις δύο σημαίες.

ΧΩΡΟΣ: Η δραστηριότητα θα πραγματοποιηθεί στη γωνιά της συζήτησης. Δεν θα γίνει καμία τροποποίηση στο χώρο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ: Ζητάω από τα παιδιά να συγκεντρωθούν στη γωνιά της συζήτησης και τα ανακοινώνω ότι θα τους διηγηθώ ένα παραμύθι.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ:

- ◆ Για ποιο θέμα μας μιλούσε το παραμύθι;
- ◆ Τι ήθελαν να κάνουν οι δύο νεράιδες;
- ◆ Από ποιον ζήτησαν βοήθεια;
- ◆ Τι έκανε τότε η Ελλάδα;
- ◆ Ποιους ρώτησε η Ελλάδα για το τι χρώμα θα έπρεπε να έχει η σημαία της;
- ◆ Τι απάντησαν τα παιδιά που ζούσανε στη στεριά;
- ◆ Τι απάντησαν τα παιδιά που ζούσανε στη θάλασσα;
- ◆ Τι έκανε στη συνέχεια η Ελλάδα;
- ◆ Τι αποφάσισαν οι νεράιδες;
- ◆ Μόλις βγήκε τ' ασπρογάλανο πανί τι έγινε;
- ◆ Σας άρεσε το παραμύθι;
- ◆ Καταλάβατε πως είναι η σημαία της Ελλάδας;

---

⁸⁴ Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων, «Ανθολόγιο λογοτεχνικών κειμένων για το νηπιαγωγείο», Ασπρογάλανο πανί... της Γ. Σουρέλης, Αθήνα, σ. 43.

- ◆ Πείτε μου τώρα στην Αλβανία γνωρίζετε πως είναι η σημαία;
- ◆ Από ποια χρώματα αποτελείται;

Αφήνω για λίγο τα νήπια να σκεφτούνε και να πούνε τα χρώματα της Αλβανικής σημαίας και τι απεικονίζει. Στη συνέχεια τους δείχνω τις δύο σημαίες και συζητάμε γι' αυτές.

- ◆ Άρα τι συμπέρασμα βγάξετε;
- ◆ Όλες οι χώρες έχουν τις ίδιες σημαίες;
- ◆ Θέλετε να μου πείτε άλλες σημαίες άλλων χωρών που γνωρίζετε;

ΣΧΟΛΙΑ

Ο στόχος της δραστηριότητάς μου, τα νήπια να γνωρίσουν το σύμβολο της Ελληνικής σημαίας και της Αλβανικής σημαίας και να μάθουν να τις αναγνωρίζουν πραγματοποιήθηκε με επιτυχία. Εντύπωση μου έκανε κατά την διεξαγωγή της δραστηριότητας, το γεγονός ότι τα νήπια γνώριζαν τις σημαίες και μπορούσαν να τις ξεχωρίσουν. Σημαντικό είναι, ότι τα παιδιά στην ερώτηση που τους έκανα αν γνωρίζουνε άλλες σημαίες άλλων χωρών, προθυμοποιήθηκαν να μου απαντήσουνε αμέσως, αναφέροντάς μου πάρα πολλές, ακόμα και κάποιες που είχαν δει μόνο μία φορά, όπως μου εξομολογήθηκαν. Γενικά, τα νήπια έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον να μάθουνε σημαίες από άλλες χώρες.

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Γλώσσα-Γραφή

ΣΤΟΧΟΣ: Να παράγουν τα νήπια προφορικό και γραπτό λόγο μέσα από τις καρτέλες των διάφορων γλωσσών.

ΥΛΙΚΑ: Καρτέλες από διάφορα χρώματα, καρτέλες που γράφουν τη λέξη ‘Καλημέρα’ σε διάφορες γλώσσες, μολύβια, γόμες, σκοινιά, λευκό χαρτόνι και μαύρος μαρκαδόρος.

ΧΩΡΟΣ: Η δραστηριότητα θα πραγματοποιηθεί στη γωνιά της συζήτησης. Θα κρεμάσω σε διάφορα μέρη τις χρωματιστές καρτέλες που γράφουν τη λέξη ‘Καλημέρα’ σε διάφορες γλώσσες.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ: Συγκεντρώνω τα νήπια στη γωνιά της συζήτησης και ανοίγω διάλογο μαζί τους.

- ◆ Βλέπετε κάτι διαφορετικό στην τάξη;

(Έχω κρεμάσει με σκοινί σε διάφορα προσιτά από τα παιδιά σημεία χρωματιστά καρτελάκια που αναγράφουν τη λέξη ‘Καλημέρα’ σε διάφορες γλώσσες).

- ◆ Ξέρετε τι είναι αυτά;
- ◆ Θα ήθελα τώρα να έρχεται ένα παιδί κάθε φορά με τη σειρά και να μου φέρνει από μία κάρτα να τη διαβάσουμε

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ: Τα παιδιά μου φέρνουν μία-μία τις κάρτες και εγώ τις διαβάζω και συγχρόνως τις γράφω σε ένα λευκό χαρτόνι που έχω κρεμάσει. Στη συνέχεια, εξηγώ ποια γλώσσα αντιπροσωπεύει η κάθε λέξη της καρτέλας και προτρέπω τα νήπια να τις επαναλάβουμε όλοι μαζί αρκετές φορές, έτσι, ώστε, να τις μάθουμε. Μετά, ζητάω από τα παιδιά να πάρουνε από μία καρτέλα της επιλογής τους και να προσπαθήσουν να τις αντιγράψουνε, στις χρωματιστές καρτέλες που τους έχω μοιράσει. Τέλος, συγκεντρώνω τα παιδιά και τα προτρέπω να

διαβάσουν τις καρτέλες τους αφού πρώτα πούνε ποια γλώσσα επιλέξανε να γράψουνε.

Καλημέρα
(Ελληνικά)

Miremengjes
(Αλβανικά)

«μιρεμενγές»

Gutentag
(Γερμανικά)

«γκούντεν τακ»

Bonjour
(Γαλλικά)

«μπονζούρ»

Goede Dag
(Φλαμανδικά)

«χούντε νταχ»

Goodmornig
(Αγγλικά)

«γκουντμόρνιγκ»

ΣΧΟΛΙΑ

Η δραστηριότητα μου που είχε ως στόχο να παράγουν τα νήπια προφορικό και γραπτό λόγο μέσα από τις καρτέλες των διάφορων γλωσσών, πραγματοποιήθηκε με μεγάλη επιτυχία, αφού τα νήπια έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον στη μάθηση άλλων γλωσσών και πρόσεχαν σε όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας. Μέσα από αυτήν την δραστηριότητα κατάλαβα ότι στα νήπια τους αρέσει πάρα πολύ να ακούνε άλλες

γλώσσες κι να έρχονται σε επαφή μαζί τους. Έτσι, θεωρώ ότι η ηλικία αυτή στην οποία βρίσκονται τα νήπια είναι η κατάλληλη για την μάθηση άλλων γλωσσών και ιδιαίτερα των χωρών που φιλοξενούμε στην Ελλάδα, αφού η γλώσσα εκτός από μέσο επικοινωνίας μεταξύ των ανθρώπων είναι και φορέας που μπορεί να μειώσει τις διαφορές τους και να τους φέρει πιο κοντά.

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Μουσική

ΣΤΟΧΟΣ: Τα νήπια να μάθουν το τραγούδι ‘Αν όλα τα παιδιά της γης’⁸⁵ και να κατανοήσουν τους στίχους του.

ΥΛΙΚΑ: Το τραγούδι γραμμένο σε λευκό χαρτόνι.

ΧΩΡΟΣ: Ο χώρος που θα πραγματοποιηθεί η δραστηριότητα είναι η γωνιά της συζήτησης. Δεν θα γίνει καμία τροποποίηση στο χώρο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΑΦΟΡΜΙΣΕΙ: Τοποθετώ το χαρτόνι με το τραγούδι γραμμένο στον τοίχο και ζητάω από τα νήπια να συγκεντρωθούν στη γωνιά της συζήτησης. Στη συνέχεια, ανοίγω διάλογο μαζί τους σχετικά με το συγκεκριμένο τραγούδι.

- ◆ Γνωρίζετε αυτό το τραγούδι;
- ◆ Ξέρετε για τι μιλάει;
- ◆ Θέλετε να το μάθουμε και εμείς να το τραγουδάμε;

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ: Αρχίζω να τραγουδάω το τραγούδι αργά και καθαρά, έτσι, ώστε, να μπορέσουν να το κατανοήσουν τα παιδιά και συγχρόνως δείχνω με το δάχτυλό μου τις λέξεις του τραγουδιού που αναφέρω. Στη συνέχεια, ζητάω από τα νήπια να τραγουδήσουμε τους στίχους έναν-έναν και να τους επαναλάβουμε μέχρι να τους μάθουμε. Πάλι δείχνω με το δάχτυλό μου τις λέξεις που τραγουδάμε και τονίζω τα σημεία του τραγουδιού που δυσκολεύουν τα παιδιά. Αφού μάθουν τα νήπια το τραγούδι, το επαναλαμβάνουμε όλο μαζί μερικές φορές και στο τέλος, δείχνω κάποιες κινήσεις που μπορούμε να κάνουμε κατά τη

---

⁸⁵ Οργανισμός Εκδόσεων Διδακτικών Βιβλίων, ό.π., Αν όλα τα παιδιά της γης..., του Γ. Ρίτσου, σ. 80.

διάρκεια του τραγουδιού για να το συνοδεύσουμε και να το εμπλουτίσουμε.

ΣΧΟΛΙΑ

Ο στόχος της δραστηριότητας μου, ήταν τα νήπια να μάθουν το τραγούδι 'Αν όλα τα παιδιά της γης' και να κατανοήσουν τους στίχους του, ο οποίος και επιτεύχθηκε. Άλλα νήπια γνώριζαν το τραγούδι αυτό και αλλά δεν το ήξεραν σχεδόν καθόλου. Έτσι, μου δόθηκε η ευκαιρία να τους το μάθω και να το τραγουδήσουμε όλοι μαζί.

1^η ΗΜΕΡΑ

δεύτερο νηπιαγωγείο

ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΓΝΩΡΙΜΙΑΣ

Συγκεντρώνω τα νήπια στη γωνιά της συζήτησης και αρχίζω να αφηγούμαι την εξής ιστορία:

“Η μαμά του Νικόλα, έβαλε τη γυάλα με το γλυκό επάνω στο ντουλάπι. Ο Νικόλας, όμως, όταν το κατάλαβε το πήρε και το έφαγε όλο. Όταν γύρισε η μαμά του από την αγορά, παρατήρησε ότι το γλυκό έλειπε.”

Συνεχίζουμε χτυπώντας ρυθμικά τα χέρια μας όλοι μαζί:

- Ποιος έφαγε το γλυκό της μαμάς;

Λέμε το όνομα του παιδιού που ακολουθεί στη σειρά...

- Ο Τάσος!
- Όχι εγώ (λέει ο Τάσος)
- Τότε ποιος;

Συνεχίζουμε χτυπώντας ρυθμικά παλαμάκια και το κάθε παιδί με την σειρά του λέει το όνομά του. Η διαδικασία αυτή συνεχίζεται μέχρι όλα τα παιδιά να πούνε το όνομά τους.

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Εικαστικά

ΣΤΟΧΟΣ: Τα παιδιά να ζωγραφίσουν τους συμμαθητές τους, όλη την ομάδα, έτσι, ώστε, να κατανοήσουν ότι όλοι αποτελούν ένα μικρό σύνολο.

ΥΛΙΚΑ: Κόλλες Α4, μαρκαδόροι

ΧΩΡΟΣ: Η δραστηριότητα θα πραγματοποιηθεί στη γωνιά των εικαστικών. Δεν θα γίνει καμία τροποποίηση κατά τη διεξαγωγή της δραστηριότητας στο χώρο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ: Συγκεντρώνω τα νήπια στη γωνιά της συζήτησης αρχικά και συζητάω με το καθένα ξεχωριστά να μου μιλήσει για την οικογένεια του. Στη συνέχεια, τους προτείνω να μου κάνουνε μία ζωγραφιά που θα αποτελείται από τους φίλους τους που έχουν στην τάξη τους.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ: αφήνω τα νήπια να μαζευτούνε στη γωνιά των εικαστικών και τους μοιράζω κόλλες Α4 και μαρκαδόρους, για να ζωγραφίσουνε τα παιδιά της τάξης τους. Ακολούθως, ζητάω από τα παιδιά να προσπαθήσουνε να γράψουνε το όνομά τους και το όνομα των ατόμων που ζωγράρισαν. Τέλος, προτρέπω τα νήπια να παρουσιάσουν τις ζωγραφιές τους στην τάξη ένα-ένα και τις σχολιάζουμε όλοι μαζί.

ΣΧΟΛΙΑ

Ο στόχος της δραστηριότητάς μου ήταν τα παιδιά να ζωγραφίσουνε τους συμμαθητές τους, όλη την ομάδα, έτσι, ώστε, να κατανοήσουνε ότι όλοι αποτελούν ένα μικρό σύνολο πραγματοποιήθηκε με επιτυχία, αφού τα νήπια συμμετείχαν σε όλη τη διάρκεια της

δραστηριότητας, η οποία εξελίχθηκε ομαλά. Μέσα από τη συγκεκριμένη δραστηριότητα έμαθα και περισσότερες πληροφορίες για τα νήπια τα οποία κατάγονταν όλα από διαφορετικές χώρες, αναπτύσσοντας με τον τρόπο αυτόν μια καλή επικοινωνία μεταξύ μας. Τέλος, με τη συγκεκριμένη δραστηριότητα, τα παιδιά συνειδητοποίησαν ότι παρ' όλες τις διαφορές τους έχουν αναπτυχθεί φιλίες μεταξύ τους.

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Ιστορία

ΣΤΟΧΟΣ: Να γνωρίσουν τα νήπια την ιστορία του κρουασάν και να την κατανοήσουν.

ΥΛΙΚΑ: Η ιστορία του κρουασάν⁸⁶ και ένα κρουασάν.

ΧΩΡΟΣ: Η δραστηριότητα θα πραγματοποιηθεί στη γωνιά της συζήτησης. Δεν θα γίνει καμία τροποποίηση στο χώρο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ: Συγκεντρώνω τα παιδιά στη γωνιά της συζήτησης και τους δείχνω ένα κρουασάν.

- ◆ Τι είναι αυτό; Γνωρίζετε;
- ◆ Ξέρετε από ποια χώρα προέρχεται το κρουασάν;
- ◆ Γνωρίζετε τι συμβολίζει το κρουασάν και ποια είναι η ιστορία του;
- ◆ Θέλετε να μάθουμε;

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ: Αρχίζω να διηγούμαι την ιστορία του πρωινού με κρουασάν και στη συνέχεια ανοίγω διάλογο με τα νήπια.

- ◆ Πως σας φάνηκε η ιστορία του κρουασάν;
- ◆ Θυμάστε να μου πείτε πως γεννήθηκε αυτό το γλυκό;
- ◆ Τι έκαναν οι Τούρκοι στρατιώτες τα βράδια;
- ◆ Ποιοι τους κατάλαβαν;
- ◆ Για ποιο λόγο;
- ◆ Τι έκαναν τότε οι φουρναραίοι;
- ◆ Έτσι τι έγινε;
- ◆ Τι έκαναν για να γιορτάσουν τη νίκη τους;
- ◆ Τι σχήμα είχε το κρουασάν;

---

⁸⁶ Frequence Jeunes, Hachette, *Bonjour le matin*, s. 41. Μετάφραση που πραγματοποίησα για τη διεξαγωγή της δραστηριότητας.

- ◆ Πως έγινε μόδα το κρουασάν σε ολόκληρη την Ευρώπη;
- ◆ Τι σας έκανε περισσότερη εντύπωση από όλη την ιστορία του κρουασάν;

ΣΧΟΛΙΑ

Η δραστηριότητα είχε ως στόχο να γνωρίσουν τα νήπια την ιστορία του κρουασάν και να την κατανοήσουν, ο οποίος επιτεύχθηκε σε όλη τη διάρκεια της διεξαγωγής της δραστηριότητας. Στα νήπια άρεσε πάρα πολύ η ιστορία του κρουασάν, την οποία βρήκαν αρκετά ενδιαφέρουσα, όπως μου αναφέρανε στη συνέχεια, αφού γνώριζαν σχεδόν όλες τις απαντήσεις στις ερωτήσεις που τους έκανα. Εντυπωσιάστηκα από τα παιδιά, ιδιαίτερα την επόμενη ημέρα, που μου αναφέρανε ξανά την ιστορία του κρουασάν με ενθουσιασμό. Από αυτήν τη δραστηριότητα τα νήπια ψυχαγωγήθηκαν, αλλά και πληροφορήθηκαν για τις ρίζες αυτού του γλυκού.

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Σε αυτήν την δραστηριότητα θα μπορούσε να ακολουθήσει δραματοποίηση ή ακόμα και κουκλοθέατρο της ιστορίας του κρουασάν από τα ίδια τα νήπια.

Η ιστορία του πρωινού με κρουασάν

Το παραδοσιακό πρωινό με καφέ και κρουασάν γεννήθηκε κατά τη διάρκεια της πολιορκίας της Βιέννης από τους Τούρκους του 17^{ου} αιώνα. Κατά τη διάρκεια της νύχτας οι Τούρκοι στρατιώτες, έσκαβαν λαγούμια και γαλαρίες για να εισβάλλουν στην πόλη. Αλλά οι φουρναραίοι οι οποίοι δούλευαν κατά τη διάρκεια της νύχτας τους άκουσαν και σήμαναν τον κίνδυνο. Εξαιτίας αυτών, λοιπόν, η πόλη σώθηκε. Για να γιορτάσουν αυτή τη νίκη κατασκεύασαν ένα γλυκό και του έδωσαν τη φόρμα της ημισελήνου, σύμβολο των Τούρκων. Ένας φυλακισμένος, ο οποίος έμαθε την τέχνη να κατασκευάζει τον καφέ στους Τούρκους, άνοιξε ένα καφενείο στην Βιέννη. Ο καφές του, λοιπόν, σερβιρισμένος με τα κρουασάν, έγινε η μόδα σε ολόκληρη την Ευρώπη.

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Γλώσσα-Γραφή

ΣΤΟΧΟΣ: Να παράγουν τα νήπια γραπτά και προφορικά την λέξη ‘Καληνύχτα’ στην Αλβανική και την Ελληνική γλώσσα.

ΥΛΙΚΑ: Μαρκαδόροι, λευκό χαρτόνι, μαύρος μαρκαδόρος, κόλλες Α4.

ΧΩΡΟΣ: Η δραστηριότητα θα πραγματοποιηθεί στη γωνιά των εικαστικών. Δεν θα γίνει καμία τροποποίηση στο χώρο κατά τη διεξαγωγή της δραστηριότητας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ: Μαζεύω τα νήπια αρχικά στη γωνιά της συζήτησης και ανοίγω διάλογο μαζί τους.

- ◆ Όταν φτάνει το βράδυ και κουρασμένοι ξαπλώνετε στο κρεβάτι για να κοιμηθείτε τι λέτε στους γονείς σας;
- ◆ Αυτήν την λέξη την λένε και σε άλλες χώρες κι άλλα παιδιά σε μια διαφορετική γλώσσα, αλλά έχει την ίδια σημασία.
- ◆ Ξέρετε εσείς να μου πείτε τη λέξη ‘Καληνύχτα’ σε άλλες γλώσσες;
- ◆ Θέλετε να μάθουμε τη λέξη ‘Καληνύχτα’ στην Αλβανία πως λέγεται και πως γράφεται;

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ: Ζητάω από τα νήπια να μεταφερθούν στη γωνιά των εικαστικών και τα μοιράζω κόλλες Α4 και χρωματιστούς μαρκαδόρους. Στη συνέχεια, προτρέπω τα παιδιά να χωρίσουν το χαρτί τους σε δύο μέρη με μία γραμμή στη μέση. Την ίδια διαδικασία κάνω και εγώ σε ένα λευκό χαρτόνι που έχω κολλήσει στον τοίχο. Μετά ζητάω από τα νήπια στην αριστερή πλευρά να γράψουνε την λέξη ‘Καληνύχτα’ στα Ελληνικά με όποιο χρώμα θέλουνε. Ύστερα από δίπλα στο άλλο πλαίσιο να γράψουνε τη λέξη ‘Καληνύχτα’ στην Αλβανική γλώσσα με

άλλο χρώμα της επιλογής τους. Φυσικά πιο μπροστά τις έχω γράψει εγώ στο χαρτόνι με μεγάλα γράμματα. Τέλος, αφού όλα τα παιδιά τελειώσουν με το γράψιμο, μαθαίνουμε και την προφορά της λέξης ‘Καληνύχτα’ στα Αλβανικά προφέροντάς την όλοι μαζί και στη συνέχεια στα Ελληνικά.

Natenmire: Αλβανικά: νάτεν μίρε: «Καληνύχτα»

ΣΧΟΛΙΑ

Ο στόχος της δραστηριότητας, να παράγουν τα νήπια γραπτά και προφορικά την λέξη ‘Καληνύχτα’ στην Αλβανική και την Ελληνική γλώσσα πραγματοποιήθηκε με επιτυχία, αφού τα νήπια ήταν πρόθυμα να μάθουν και να γράψουν την λέξη και στις δύο γλώσσες και τα κατάφεραν απόλυτα. Σημαντικό σημείο για να αναφέρω είναι ότι κάποια νήπια που κατάγονταν από την Αλβανία γνώριζαν και να προφέρουν, αλλά και να γράφουν την λέξη τόσο στην Αλβανική γλώσσα, όσο και στην Ελληνική.

2° HMEPA

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Ιστορία⁸⁷

ΣΤΟΧΟΣ: Να κατανοήσουν τα νήπια ότι ανά τον κόσμο υπάρχουν διαφορετικές κατοικίες.

ΥΛΙΚΑ: Εικόνες που απεικονίζουν κατοικίες από διάφορα μέρη (ουρανοξύστης, μονοκατοικία, μογγολική γιουρτ, ιγκλού, σκηνή, καλύβα)⁸⁸.

ΧΩΡΟΣ: Η δραστηριότητα θα πραγματοποιηθεί στη γωνιά της συζήτησης. Δεν θα γίνει καμία τροποποίηση στο χώρο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ: Τοποθετώ στο πάτωμα της γωνιάς της συζήτησης εικόνες με διάφορα σπίτια και αφού αφήσω τα νήπια για λίγο να τις επεξεργαστούν ανοίγω διάλογο μαζί τους, σχετικά με τις κατοικίες των ανθρώπων που ζούνε σε διάφορα μέρη.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ:

- ◆ Τι βλέπετε στις εικόνες;
- ◆ Γνωρίζετε αυτά τα σπίτια;
- ◆ Ξέρετε ποιοι κατοικούν σε αυτές τις κατοικίες;

Ζητάω από τα παιδιά να μου φέρνουν ένα-ένα από μία εικόνα με κάποιο σπίτι που τους κάνει περισσότερη εντύπωση και να προσπαθήσουν όλα μαζί να μου πούνε ποιοι τύποι ανθρώπων φαντάζονται ότι κατοικούν σε καθένα από αυτά. Στη συνέχεια, αναφέρω τον τύπο της κατοικίας και συζητάω με τα νήπια.

- ◆ Ξέρετε πως λέγεται αυτή η κατοικία;

---

⁸⁷ Ντολιοπούλου Ε., ό.π., σ. 303.

- ◆ Σε ποια μέρη βλέπουμε μονοκατοικίες;
- ◆ Ποιοι άνθρωποι τις κατοικούν;
- ◆ Σε ποια μέρη βλέπουμε ουρανοξύστες;
- ◆ Ποιοι άνθρωποι τις κατοικούν;
- ◆ Σε ποια μέρη βλέπουμε ιγκλού;
- ◆ Ποιοι άνθρωποι κατοικούν σε αυτά;
- ◆ Για ποιο λόγο είναι σχεδιασμένα έτσι τα ιγκλού;
- ◆ Σε ποια μέρη βλέπουμε καλύβες;
- ◆ Ποιοι άνθρωποι κατοικούν σε αυτές;
- ◆ Σε ποια μέρη υπάρχουν αχυρένια σπίτια;
- ◆ Ποιοι άνθρωποι κατοικούν σε αυτά;
- ◆ Γνωρίζετε πως λέγεται αυτή η κατοικία;
- ◆ Ποιοι κατοικούν στη μογγολική γιουρτ;
- ◆ Αυτήν εδώ η κατοικία, ξέρετε πως λέγεται;
- ◆ Ποιοι κατοικούν στην αυστραλέζικη αγροικία, γνωρίζετε;
- ◆ Σε ποια μέρη υπάρχουν σκηνές;
- ◆ Ποιοι άνθρωποι τις κατοικούν;
- ◆ Όλα τα σπίτια αν και είναι διαφορετικά, σε ποιον τομέα μας εξυπηρετούνε;
- ◆ Ποια σπίτια από αυτές τις εικόνες έχετε συναντήσει περισσότερες φορές;
- ◆ Εσείς σε τι σπίτια μένετε;
- ◆ Ποια από όλες αυτές τις κατοικίες που είδαμε μοιάζει με το σπίτι σας;

---

⁸⁸ Larousse, Μικρή Εγκυκλοπαίδεια, *Οι λαοί*, Άμμος, Αθήνα 1994, σσ. 16-17, 30-31, 36-37, 66-67, 78-81, 94-95, 108-109, 112-113.

ΣΧΟΛΙΑ

Ο στόχος της δραστηριότητας ήταν να κατανοήσουν τα νήπια ότι ανά τον κόσμο υπάρχουν διαφορετικές κατοικίες, ο οποίος και επιτεύχθηκε. Τα νήπια έδειξαν ενδιαφέρον για τις διάφορες κατοικίες που υπάρχουν στις χώρες και αρκετές από αυτές τα ενθουσίασαν, ενώ κάποιες άλλες έδειξαν να τις γνωρίζουν. Γενικά, ρωτούσαν για τον τρόπο ζωής των ανθρώπων σε αυτές και πολλές φορές τον σύγκριναν με τον δικό τους.

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Εικαστικά⁸⁹

ΣΤΟΧΟΣ: Τα νήπια μέσα από τις μίξης χρωμάτων να κατανοήσουν ευκολότερα ότι με τη διασταύρωση δύο χρωμάτων επιδερμίδας έχουμε και το ανάλογο αποτέλεσμα.

ΥΛΙΚΑ: Μπουκάλια με νερό, γκοφρέ (κίτρινο, μαύρο, λευκό και κόκκινο)

ΧΩΡΟΣ: Η δραστηριότητα θα πραγματοποιηθεί στη γωνιά της συζήτησης. Δε θα γίνει καμία τροποποίηση στο χώρο κατά τη διεξαγωγή της δραστηριότητας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ: Μαζεύω αρχικά τα νήπια στη γωνιά της συζήτησης και ανοίγω διάλογο μαζί τους.

- ◆ Τι πιστεύετε, όλοι οι άνθρωποι του κόσμου διαφέρουν μεταξύ τους;
- ◆ Μπορείτε να μου πείτε μερικές διαφορές ανθρώπων εξωτερικές;
- ◆ Όσο αφορά την επιδερμίδα των ανθρώπων μπορούμε να καταλάβουμε τους γονείς τους; Δηλαδή την προέλευσή τους;
- ◆ Θέλετε να κάνουμε ένα πείραμα παίζοντας με τα χρώματα;

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ: Ζητάω από τα παιδιά να μεταφερθούν στη γωνιά των εικαστικών και ανοίγω διάλογο μαζί τους.

- ◆ Βλέπουμε ένα κύριο στον δρόμο που είναι μιγάς, είναι δηλαδή μελαχρινός. Ξέρετε ποια χρώματα χρειάζεται να ενώσουμε για να έχουμε αυτό το αποτέλεσμα;

---

⁸⁹ Ντολιοπούλου Ε., ό.π., σ. 305.

Τοποθετώ στο πάτωμα δύο μπουκάλια με νερό και βάζω στο ένα μαύρο γκοφρέ και στο άλλο λευκό και τα ανακατεύω. Στη συνέχεια κάνω μίξη αυτών των δύο χρωμάτων, έτσι, ώστε, να επιφέρει το επιθυμητό αποτέλεσμα και το τοποθετώ μπροστά και ανάμεσα από τα άλλα δύο μπουκάλια. Το ίδιο συνεχίζω να κάνω και με τα υπόλοιπα χρώματα. Στο τέλος, ζητάω από τα παιδιά να μου ζωγραφίσουν μία οικογένεια οποιουδήποτε χρώματος (φυλής) θέλουν. Μόλις τελειώσουν παρουσιάζουν στην τάξη τις ζωγραφιές τους.

<u>ΦΥΛΕΣ</u>	<u>ΜΙΞΗ ΧΡΩΜΑΤΩΝ</u>	<u>ΦΥΛΕΣ</u>
Κρεολός	Κίτρινο + Μαύρο	<i>Ασιάτες</i>
Ερυθρόδερμος	Κόκκινο + Κόκκινο	<i>Ινδιάνοι</i>
Μιγάς	Μαύρο + Λευκό	<i>Αφρικανοί</i>
Κίτρινος	Κίτρινο + Κίτρινο	<i>Ασιάτες</i>
Λευκός	Λευκό + λευκό	<i>Ευρωπαίοι</i>

ΣΧΟΛΙΑ

Η δραστηριότητα είχε ως στόχο τα νήπια μέσα από τις μίξεις χρωμάτων να κατανοήσουν ευκολότερα ότι με τη διασταύρωση δύο χρωμάτων επιδερμίδας έχουμε και το ανάλογο αποτέλεσμα, ο οποίος επιτεύχθηκε κατά την διεξαγωγή της δραστηριότητας. Τα νήπια κατείχαν κάποιες γνώσεις σχετικά με το χρώμα της επιδερμίδας των ανθρώπων και έδειξαν να κατανοούν τις διαφορές τους, ιδιαίτερα μέσα από τις ζωγραφιές τους που ακολούθησαν στις οποίες κατάφεραν να κάνουν τις σωστές σμίξεις χρωμάτων.

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Φυσική Αγωγή

ΣΤΟΧΟΣ: Να συμμετέχουν τα νήπια σε ομαδικά παιχνίδια να υπακούουν σε κανόνες παιχνιδιού και να ψυχαγωγηθούν.

ΥΛΙΚΑ: Κιμωλία, καρύδια.

ΧΩΡΟΣ: Η δραστηριότητα θα πραγματοποιηθεί στο προαύλιο του νηπιαγωγείου. Δε θα γίνει καμία τροποποίηση στο χώρο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΠΡΟΘΕΡΜΑΝΣΗ: Ζητάω από τα παιδιά να μεταφερθούν στο προαύλιο του σχολείου και τους ζητάω να μου κάνουνε κάποιες ασκήσεις:

- Φανταστείτε ότι ένα τεράστιο χταπόδι προσπαθεί να σας περικυκλώσει με τα πλοκάμια του.
- Φανταστείτε τώρα ότι πιάνετε ένα σχοινί και προσπαθείτε να σκαρφαλώσετε για να ξεφύγετε από το χταπόδι που σας κυνηγάει.
- Ξαφνικά όμως γλιστράτε και πέφτετε σε ένα ποτάμι που έχει ρεύμα και σας τραβάει αντίθετα. Προσπαθήστε να κολυμπήσετε αντίθετα από το ρεύμα που όλο σας γυρίζει πίσω.
- Τώρα βγαίνετε από το ποτάμι και συναντάτε κάτι τεράστιους τοίχους που σας κλείνουν το δρόμο για το σπίτι σας. Προσπαθήστε να τους πηδήξετε.
- Φτάσατε τρέχοντας σπίτι σας, αλλά αντικρίζεται μια τεράστια φωτιά να απειλεί το σπίτι σας. Προσπαθήστε να σβήσετε τη φωτιά. Μπράβο τα καταφέρατε.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ: Ρωτάω τα νήπια αν γνωρίζουν το παιχνίδι που λέγεται "Τα καρύδια"⁹⁰. Στη συνέχεια εξηγώ ότι τα "Τα καρύδια"

⁹⁰ <http://www.pe.sch.gr/paidiki-pinakothiki/xristougenna/allaeth.htm>, Α. Μαστρομιχαλάκη, Χριστούγεννα-Πρωτοχρονιά-Θεοφάνεια.

είναι ένα παραδοσιακό ομαδικό παιχνίδι που παίζουν τα παιδιά στην Ήπειρο, την ημέρα των Χριστουγέννων.

- Θέλετε, να δούμε πως παίζεται το παιχνίδι "Τα καρύδια" και συγχρόνως να το παίξουμε και εμείς;

Ζητάω από τα νήπια να χωριστούν σε δύο ίσες ομάδες. Στη συνέχεια, χαράζω μπροστά σε κάθε ομάδα και σε κάποια απόσταση μία γραμμή ευθεία με μία κιμωλία. Μετά, τοποθετώ πάνω στη γραμμή, σε κάποια απόσταση μεταξύ τους, τόσα καρύδια όσα είναι και τα παιδιά της κάθε ομάδας. Ύστερα, δίνω σε κάθε παιδί και από πέντε καρύδια και εξηγώ τους κανόνες του παιχνιδιού. Το πρώτο παιδί της κάθε ομάδας θα σκύβει και με τα καρύδια του θα σημαδεύει κάθε φορά ένα καρύδι. Μόλις του τελειώσουν τα καρύδια θα πηγαίνει στο τέλος της σειράς του και θα συνεχίζει το επόμενο παιδί. Στόχος των δύο ομάδων είναι να χτυπήσουν όλα τα καρύδια που είναι τοποθετημένα στη γραμμή της κάθε ομάδας. Όποια ομάδα τελειώσει πρώτη, δηλαδή, διώξει όλα τα καρύδια πάνω από την γραμμή, τότε θα είναι και η νικήτρια ομάδα.

ΧΑΛΑΡΩΣΗ: Ζητάω από τα νήπια να φανταστούν ότι είναι μέλι, που αρχίζει αργά-αργά να χύνεται στο πάτωμα. Στη συνέχεια αφήνω τα νήπια να ξαπλώσουν στο πάτωμα για λίγα λεπτά και τα ζητάω να κλείσουν τα μάτια τους, έτσι, ώστε, να ηρεμήσουν.

ΣΧΟΛΙΑ

Ο στόχος της δραστηριότητάς μου ήταν να συμμετέχουν τα νήπια σε ομαδικά παιχνίδια, να υπακούουν σε κανόνες παιχνιδιού και να ψυχαγωγηθούν, ο οποίος και πραγματοποιήθηκε με επιτυχία. Τα νήπια δεν γνώριζαν το παιχνίδι "Τα καρύδια" και αμέσως έδειξαν ενδιαφέρον να το μάθουν. Στη συνέχεια, διέκρινα ότι τους άρεσε πάρα πολύ και το διασκέδασαν αφάνταστα. Έτσι, μόλις τελείωσε το παιχνίδι μου ζήτησαν

να το ξαναπαίξουν και το επαναλάβαμε άλλες δύο φορές. Υπήρχε ο ίδιος ενθουσιασμός και τις επόμενες φορές και στο τέλος τους μοίρασα τα καρύδια για να το παίξουνε και στο σπίτι τους.

3° HMEPA

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Γεωγραφία

ΣΤΟΧΟΣ: Να γνωρίσουν τα νήπια τον Ευρωπαϊκό χάρτη γενικά και που βρίσκονται συγκεκριμένα η Αλβανία και η Ελλάδα.

ΥΛΙΚΑ: Ευρωπαϊκός χάρτης, σημαίες και των δύο χωρών από χαρτόνι, καρφίτσες.

ΧΩΡΟΣ: Η δραστηριότητα θα πραγματοποιηθεί στη γωνιά της συζήτησης. Προτού ξεκινήσει η δραστηριότητα θα κρεμάσω σε προσιτό σημείο για τα παιδιά τον Ευρωπαϊκό χάρτη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ: Έχω κρεμάσει στον τοίχο της γωνιάς της συζήτησης, τον Ευρωπαϊκό χάρτη και αφήνω τα νήπια να τον επεξεργαστούν για λίγο. Στη συνέχεια ανοίγω διάλογο μαζί τους σχετικά με το τι βλέπουνε.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ:

- Ξέρετε τι είναι αυτό που έχω κρεμάσει στον τοίχο;
- Ωραία, τι χάρτης είναι; Γνωρίζετε να μου πείτε;
- Ξέρετε τι περιέχει ο χάρτης αυτός;
- Μπορείτε να μου πείτε ποιες χώρες αναγνωρίζετε στον Ευρωπαϊκό χάρτη;
- Που βρίσκονται;
- Μήπως γνωρίζετε που βρίσκεται η Ελλάδα;
- Μήπως γνωρίζετε που βρίσκεται η Αλβανία;
- Τι βλέπετε;

(Άρα και οι δύο χώρες όπως βλέπουμε, ανήκουν σε αυτόν τον χάρτη, δηλαδή στην Ευρώπη.)

- Ποια χώρα βρίσκεται πιο ψηλά από τις δύο;
- Ποια χώρα βρίσκεται πιο χαμηλά από τις δύο;

- Μπορεί κάποιο παιδί να μου πει αν αυτές οι δύο χώρες συνορεύουν;

(Εξηγώ τον όρο συνορεύω, ότι βρίσκονται δηλαδή δύο κράτη δίπλα-δίπλα. Στη συνέχεια, δείχνω στα νήπια σημαίες και των δύο χωρών και τους ζητάω να μου τις κολλήσουνε πάνω στο χάρτη, όπου δείξαμε ότι βρίσκονται οι δύο χώρες.)

ΣΧΟΛΙΑ

Η δραστηριότητα είχε ως στόχο της να γνωρίσουν τα νήπια τον Ευρωπαϊκό χάρτη γενικά και που βρίσκονται συγκεκριμένα η Αλβανία και η Ελλάδα, ο οποίος και πραγματοποιήθηκε με επιτυχία. Τα νήπια φάνηκε να έχουν έρθει ξανά σε επαφή με Ευρωπαϊκό χάρτη, αλλά παρ' όλα αυτά η ιδέα να βρύνε στον χάρτη διάφορες χώρες που γνωρίζουν και να μου τις δείξουν, αλλά να μου βρύνε την Ελλάδα και την Αλβανία που τους ζήτησα εγώ, τα ενθουσίασε. Στη συνέχεια, παρατήρησα ότι τα παιδιά άρχισαν να κάνουν συγκρίσεις για το μέγεθος, το χρώμα και την τοποθεσία των δύο χωρών (Ελλάδα-Αλβανία), τις οποίες συζητήσαμε και αναλύσαμε κατά την διάρκεια της διεξαγωγής της δραστηριότητας. Θα ήθελα σε αυτό το σημείο να αναφέρω ότι αν πραγματοποιούσα ξανά τη δραστηριότητα αυτή, θα επέλεγα και έναν Ευρωπαϊκό χάρτη για νηπιαγωγείο, που θα έδειχνε τις δύο χώρες Ελλάδα και Αλβανία σε μεγαλύτερο πλαίσιο για να είναι ευκολότερο για τα νήπια να κρεμάσουνε τις σημαίες στις αντίστοιχες χώρες.

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Εικαστικά⁹¹

ΣΤΟΧΟΣ: Να μάθουν την τέχνη του ψηφιδωτού και να κατασκευάσουν σύμφωνα με αυτήν τον Ευρωπαϊκό χάρτη.

ΥΛΙΚΑ: Κόλλες, χαρτόνι με σχεδιασμένο τον Ευρωπαϊκό χάρτη, χρωματισμένα στρόγγυλα μικρά χαρτονάκια (καφέ, κίτρινο και μαύρος μαρκαδόρος).

ΧΩΡΟΣ: Ο χώρος που θα πραγματοποιηθεί η δραστηριότητα είναι η γωνιά των εικαστικών, Δε θα γίνει καμιά τροποποίηση στο χώρο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ: Μαζεύω τα νήπια στη γωνιά της συζήτησης και τα ρωτάω αν θέλουν να φτιάξουν τον δικό τους Ευρωπαϊκό χάρτη, που θα περιέχει τις δύο χώρες την Ελλάδα, την Αλβανία και τα σύνορά τους μέσα από την τέχνη του ψηφιδωτού. Στη συνέχεια, μεταφερόμαστε στη γωνιά των εικαστικών και απλώνω στο τραπέζι ένα χαρτόνι στο οποίο είναι σχεδιασμένες οι δύο χώρες που βρίσκονται στον Ευρωπαϊκό χάρτη.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ: Δίνω στα νήπια τα χρωματισμένα χαρτονάκια, καφέ για την Ελλάδα κίτρινο για την Αλβανία και μαύρο για τα σύνορα των δύο χωρών. Στη συνέχεια τους εξηγώ ότι στην Ελλάδα θα κολλήσουν τα καφέ χαρτονάκια στην Αλβανία τα κίτρινα και στο σημείο όπου συνορεύουν οι δύο χώρες θα κολλήσουν μια μαύρη γραμμή. Μετά, με έναν μαύρο μαρκαδόρο γράφω το όνομα της κάθε χώρας μέσα στο πλαίσιο αυτής για να τις ξεχωρίζουν τα παιδιά και τους εξηγώ ότι εκεί πάνω δεν θα κολλήσουν τίποτα για να φαίνεται η ονομασία. Τέλος, αφήνω τα νήπια να φτιάξουν τον δικό τους Ευρωπαϊκό χάρτη.

---

⁹¹ Βλ. Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, ό.π., σ. 114.

ΣΧΟΛΙΑ

Ο στόχος της δραστηριότητας μου ήταν να μάθουν τα νήπια την τέχνη του ψηφιδωτού και να κατασκευάσουν σύμφωνα με αυτήν τον Ευρωπαϊκό χάρτη, οποίος και εξήχθηκε ομαλά σε όλη την διάρκεια της διδασκαλίας. Τα νήπια κατανόησαν τον τρόπο που έπρεπε να φτιάξουν τον Ευρωπαϊκό χάρτη και μέσα από την συνεργασία που ανέπτυξαν μεταξύ τους επιτυχώς, πραγματοποίησαν ένα επιθυμητό αποτέλεσμα. Καθ' όλη την διάρκεια της δημιουργίας τους φάνηκαν να το διασκεδάζουν και στο τέλος καμάρωναν για το έργο τους.

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Θεατρική Αγωγή⁹²

ΣΤΟΧΟΣ: Να μάθουν τα νήπια να παίρνουν συνεντεύξεις από άλλα νήπια άλλης εθνικότητας και να την συγκρίνουν με το δικό μας τρόπο ζωής.

ΥΛΙΚΑ: Τετράγωνο κουτί για τηλεόραση, μικρόφωνο.

ΧΩΡΟΣ: Η δραστηριότητα θα πραγματοποιηθεί στη γωνιά της συζήτησης. Σε εμφανές μέρος τοποθετώ την "τηλεόραση" της τάξης.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ: Μαζεύω τα παιδιά στη γωνιά της συζήτησης και τα ρωτάω αν θέλουνε να παραστήσουν τους δημοσιογράφους της τηλεόρασης, κάποια παιδιά που θα παίρνουν συνέντευξη από άλλα παιδιά της τάξης τους που έχουν διαφορετική εθνικότητα, έτσι, ώστε, να μάθουμε περισσότερα για τη ζωή τους.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ: Χωρίζω τα παιδιά σε ζευγάρια. Κάθε φορά ένα ζευγάρι πηγαίνει πίσω από την τηλεόραση για να γίνει η συνέντευξη και τα υπόλοιπα παιδιά είναι οι τηλεθεατές. Ένα παιδί το ορίζω ως παρουσιαστή. Προτού ξεκινήσουμε θέτουμε κάποιες βασικές ερωτήσεις που θα κάνουν οι δημοσιογράφοι και τις οποίες αποφασίζουν όλα τα παιδιά μαζί.

- Τι συνηθίζετε να κάνετε στην πατρίδα σου;
- Από πόσα μέλη αποτελείται η οικογένεια σου;
- Πόσα αδέρφια έχεις;
- Ποια είναι τα ονόματά τους;
- Ποιο φαγητό είναι το αγαπημένο σου;
- Ποια είναι η γλώσσα που μιλάτε στην πατρίδα σου;

---

⁹² Ντολιοπούλου Ε., ό.π., σ. 305.

Η δραματοποίηση ξεκινάει. Ο παρουσιαστής ανακοινώνει την πρώτη συνέντευξη. Οι υπόλοιποι απλά την παρακολουθούν. Μόλις τελειώσουν όλες οι συνεντεύξεις τις συγκρίνουμε με τον δικό μας τρόπο ζωής και βρίσκουμε τις διαφορές, αλλά και τις ομοιότητες που έχουν μεταξύ τους.

ΣΧΟΛΙΑ

Η δραστηριότητα είχε ως στόχος της να μάθουν τα νήπια να παίρνουν συνεντεύξεις από άλλα νήπια άλλης εθνικότητας και να την συγκρίνουν με το δικό τους τρόπο ζωής, ο οποίος και επιτεύχθηκε. Τα νήπια έδειξαν να ενθουσιάζονται με την ιδέα να παίρνουν συνεντεύξεις και διασκέδασαν πάρα πολύ σε όλη τη διάρκεια της δραστηριότητας. Σημαντικό είναι το γεγονός ότι οι "θεατές", δηλαδή τα υπόλοιπα νήπια που παρακολουθούσαν την συνέντευξη, πολλές φορές συμπλήρωναν τα νήπια που διαδραμάτιζαν την συνέντευξη.

Στο τέλος της διδασκαλίας μου στο συγκεκριμένο νηπιαγωγείο όλα τα νήπια μαζί αφού με φίλησαν για να με χαιρετήσουν, μου έκαναν δώρο ένα κουτί γεμάτο κολλημένες ζωγραφιές τους για να τα θυμάμαι. Μια πράξη που με συγκίνησε πολύ.

1^η ΗΜΕΡΑ

τρίτο νηπιαγωγείο

ΠΑΙΧΝΙΔΙ ΓΝΩΡΙΜΙΑΣ

Συγκεντρώνω τα νήπια στη γωνιά της συζήτησης και αρχίζω να αφηγούμαι την εξής ιστορία:

“Η μαμά του Νικόλα, έβαλε την γυάλα με το γλυκό επάνω στο ντουλάπι. Ο Νικόλας όμως όταν το κατάλαβε, το πήρε και το έφαγε όλο. Όταν γύρισε η μαμά του από την αγορά, παρατήρησε ότι το γλυκό έλειπε.”

Συνεχίζουμε χτυπώντας ρυθμικά τα χέρια μας όλοι μαζί:

- Ποιος έφαγε το γλυκό της μαμάς;

Λέμε το όνομα του παιδιού που ακολουθεί στη σειρά...

- Η Ματούλα!
- Όχι εγώ (λέει ο Τάσος)
- Τότε ποιος;

Συνεχίζουμε χτυπώντας ρυθμικά παλαμάκια και το κάθε παιδί με την σειρά του λέει το όνομά του. Η διαδικασία αυτή συνεχίζεται μέχρι όλα τα παιδιά να πούνε το όνομά τους.

Στο συγκεκριμένο νηπιαγωγείο πραγματοποίησα τέσσερις δραστηριότητες (4) τις τρεις ημέρες που ήμουν, επειδή υπήρχαν στην τάξη τρία παιδιά με ειδικές ανάγκες που παρέσυραν με την συμπεριφορά τους τα υπόλοιπα παιδιά, γεγονός που καθυστέρησε τη διεξαγωγή των δραστηριοτήτων αυτών. Συγκεκριμένα κάθε δραστηριότητα διαρκούσε μέχρι και δύο ώρες. Παρ’ όλα αυτά, θεωρώ σημαντική την συναναστροφή μου με τα συγκεκριμένα νήπια καθώς απέκτησα εμπειρίες σε μικτές τάξεις και κατανόησα τον τρόπο λειτουργίας τους, με αποτέλεσμα να καταφέρω μέσα από αυτήν την προσπάθεια μου να μεταδώσω σε όλα τα παιδιά την ύλη που είχα προγραμματίσει στις δραστηριότητες αυτές. Τέλος, εντύπωση μου έκανε το γεγονός ότι τα υπόλοιπα παιδιά έδειχναν σεβασμό προς τα παιδιά με τις ειδικές ανάγκες και τα βοηθούσαν σε κάθε βήμα τους. Έτσι, όλα τα παιδιά λειτουργούσαν ως ομάδα μέσα και έξω από την τάξη.

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Γλώσσα-Προφορική Επικοινωνία⁹³

ΣΤΟΧΟΣ: Να κατανοήσουν τις δυσκολίες και να μάθουν τα νήπια να σέβονται γενικά, τα άτομα με ειδικές ανάγκες.

ΥΛΙΚΑ: Κούκλα χωρίς χέρι, επίδεσμοι.

ΧΩΡΟΣ: Η δραστηριότητα θα πραγματοποιηθεί στη γωνιά της συζήτησης. Δε θα γίνει καμία τροποποίηση στο χώρο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ: Τοποθετώ στο πάτωμα της γωνιάς της συζήτησης μία κούκλα που της λείπει το χέρι και αφήνω τα νήπια να την επεξεργαστούν για λίγο.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ:

- Βλέπετε κάτι διαφορετικό σε αυτήν την κούκλα;
- Από ποια μέλη το σώμα μας αποτελείται;
- Από τι πιστεύεται ότι μπορεί να έχασε το χέρι της;
- Σε ποιο σημείο διαφέρει από εσάς;
- Για να δούμε πως κινείται ένας άνθρωπος που δεν έχει χέρι, για πέντε λεπτά (5') θα σας δέσω το ένα σας χέρι. Μόλις σας το δέσω προσπαθήστε να κάνετε κάποιες δουλειές, να δείτε αν θα τα καταφέρεται.
- Πως σας φάνηκε αυτήν η εμπειρία;
- Πως αισθανθήκατε που δεν μπορούσατε να κουνήσετε το ένα σας χέρι;
- Τι δυσκολίες συναντήσατε κατά τη διάρκεια αυτής της ώρας;
- Πόσο γρήγορα μπορούσατε να κάνετε τις δουλειές σας;

---

⁹³ Ντολιοπούλου Ε., ό.π., σ. 309.

- Άρα όταν βλέπουμε ανθρώπους με ειδικές ανάγκες πως πρέπει να συμπεριφερόμαστε;
- Πως μπορούμε να τους βοηθήσουμε;
- Πολλές φορές κάποιοι άνθρωποι που δεν έχουν χέρι, προσθέτουν ένα τεχνητό μέλος, το οποίο είναι ψεύτικο για αισθητικούς περισσότερο λόγους. Εσείς γνωρίζεται κάποιο άτομο με ειδικές ανάγκες;

Μοιράζω κόλλες A4 και ζητάω από τα νήπια να μου ζωγραφίσουν ένα άτομο που έχει κάποια ειδική ανάγκη, όπως το φαντάζονται.

ΣΧΟΛΙΑ

Ο στόχος της δραστηριότητάς μου ήταν, να κατανοήσουν τις δυσκολίες και να μάθουν τα νήπια να σέβονται, γενικά, τα άτομα με ειδικές ανάγκες, ο οποίος και πραγματοποιήθηκε με επιτυχία, αφού τα νήπια είχαν γνώσεις για το σχετικό θέμα εξαιτίας των παιδιών με ειδικές ανάγκες που υπήρχαν στην τάξη τους και στη συζήτηση που ακολούθησε κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας υπήρχε απόλυτος σεβασμός προς αυτά τα άτομα. Επίσης, τα νήπια αναφέρθηκαν και στους συμμαθητές τους με τις ειδικές ανάγκες και έδειξαν να μην τους πειράζει αυτό το γεγονός, αλλά αντιθέτως μου είπαν ότι αγαπάνε τους συμμαθητές τους και ότι τους βοηθάνε πάντα σε ότι χρειαστούν. Η βιωματική εμπειρία που ακολούθησε μέσα από την δραστηριότητα, πιστεύω ότι έδωσε στα νήπια άλλο ένα έναυσμα για να σέβονται, γενικά, αυτά τα άτομα. Πάντως, τονίζω για άλλη μια φορά ότι τα συγκεκριμένα παιδιά είχαν ήδη ξεχωρίσει και κατανοήσει στο μυαλό τους πως πρέπει να συμπεριφέρονται στα άτομα με ειδικές ανάγκες, αλλά και ποια άτομα θεωρούνται άτομα με ειδικές ανάγκες και αυτό το απέδειξαν μέσα από τις ζωγραφιές τους.

2° HMEPA

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Ιστορία

ΣΤΟΧΟΣ: Να γνωρίσουν τα νήπια το έθιμο που έχουν την Κυριακή του Πάσχα στο Βέλγιο και να το κατανοήσουν.

ΥΛΙΚΑ: Κόλλες Α4, μαρκαδόροι.

ΧΩΡΟΣ: Η δραστηριότητα θα πραγματοποιηθεί στη γωνιά της συζήτησης. Δε θα γίνει καμία τροποποίηση στο χώρο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ: Μαζεύω τα νήπια στη γωνιά της συζήτησης και ανοίγω διάλογο μαζί τους σχετικά με τις διακοπές του Πάσχα που πέρασαν.

- Πως περάσατε το Πάσχα;
- Τι κάνατε όλες αυτές τις ημέρες που δεν ερχόσασταν στο νηπιαγωγείο;
- Την Κυριακή του Πάσχα τι κάνατε;
- Γυρίσατε το αρνί στη σούβλα;
- Μέχρι τι ώρα το γυρνούσατε για να γίνει;
- Σπάσατε και αυγά;
- Ποιου παιδιού δεν έσπασε το αυγό;
- Ξέρετε πως λέγονται όλα αυτά που κάνουμε αυτές τις μέρες;
- Όλα αυτά είναι έθιμα της χώρας μας, δηλαδή, είναι κάποιες δραστηριότητες που ξεκίνησαν να κάνουν οι πρόγονοί μας και που κρατάνε στο χρόνο μέχρι και σήμερα. Υπάρχουν, όμως, πολλά έθιμα σε όλον τον κόσμο. Κάποια από αυτά είναι ίδια με τα δικά μας και κάποια από αυτά διαφέρουν ανά χώρα. Εσείς ξέρετε έθιμα άλλων χωρών;
- Θέλετε να μάθουμε ένα διαφορετικό έθιμο που κάνουνε την Κυριακή του Πάσχα στο Βέλγιο;

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ: Τη Κυριακή του Πάσχα στο Βέλγιο κάποιος από την οικογένεια πηγαίνει στην εκκλησία μαζί με τα παιδιά. Όταν τελειώσει η λειτουργία πάνε όλοι μαζί στο σπίτι και τα παιδιά είναι χαρούμενα γιατί ξέρουν ότι αφού πήγαν στην εκκλησία το πρωί, όταν γυρίσουν στο σπίτι τους, τους περιμένει μία έκπληξη. Πιστεύουν ότι υπάρχει μια καμπάνα με φτερά που πετάει και καθώς ανοιγοκλείνει τα φτερά της πετάει πολλά σοκολατένια αυγά μικρά και μεγάλα, τα οποία δεν σπάζουνε, γιατί αυτήν η καμπάνα είναι άγια. Έτσι, μόλις γυρίσουν τα παιδιά σπίτι αρχίζουν το ψάξιμο των σοκολατένιων αυγών. Αυτά τα αυγά, συνήθως, βρίσκονται στον κήπο των σπιτιών ή σε πάρκο που βρίσκεται μπροστά από το σπίτι τους. Μπορεί να είναι κρυμμένα οπουδήποτε, είτε στο χώμα, είτε στα δέντρα κρεμασμένα και γι' αυτό το λόγο τα παιδιά ψάχνουν παντού. Άμα ο καιρός είναι άσχημος τα σοκολατένια αυγά είναι κρυμμένα στο σπίτι. Αφού τα παιδιά βρούνε όλα τα αυγά πηγαίνουνε στους συγγενείς τους (παππούδες, θείες κ.τ.λ.) και ψάχνουνε και εκεί να βρούνε αυγά, γιατί σίγουρα η άγια καμπάνα πέρασε και από εκεί. Τέλος, αφού έχουν μαζέψει όλα τα σοκολατένια αυγά τα δίνουν στους γονείς τους και αυτοί κάθε μέρα τους δίνουν από τρία αυγά και κάποια από αυτά τα λιώνουν μέσα στο γάλα και το κάνουν κακάο για να το πιουν τα παιδιά.

- Πως σας φάνηκε αυτό το έθιμο;
- Σας άρεσε;
- Τι σας έκανε περισσότερη εντύπωση;
- Πως αισθάνονται τα παιδιά εκεί την Κυριακή του Πάσχα;
- Για να πάρουνε τα αυγά που πρέπει να πάνε πρώτα;
- Που βρίσκονται κρυμμένα τα αυγά;
- Ποιος τα αφήνει εκεί;
- Γιατί αυτά τα αυγά, αν και πέφτουνε από ψηλά δεν σπάνε;

- Αφού τα παιδιά μαζέψουν όλα τα αυγά από το σπίτι τους που πηγαίνουν και για ποιο λόγο;
- Τι κάνουν με όλα τα σοκολατένια αυγά στο τέλος;

Μοιράζω κόλλες Α4 και ζητάω από τα νήπια να μου ζωγραφίσουν, αφού πάνε πρώτα στη γωνιά των εικαστικών, ότι τους έκανε περισσότερη εντύπωση από αυτό το έθιμο που γίνεται στο Βέλγιο.

ΣΧΟΛΙΑ

Ο στόχος της δραστηριότητάς μου να γνωρίσουν τα νήπια το έθιμο που έχουν την Κυριακή του Πάσχα στο Βέλγιο και να το κατανοήσουν, επιτεύχθηκε σε όλη την πορεία της διδασκαλίας μου. Τα νήπια όλα έδειξαν να ενθουσιάζονται με το συγκεκριμένο έθιμο το οποίο κατανόησαν απόλυτα, όπως φάνηκε από τις ερωτήσεις που τους έκανα και στη συνέχεια που μου απάντησαν και μέσα από τις ζωγραφιές. Πρέπει να αναφέρω σε αυτό το σημείο ότι τα νήπια με ειδικές ανάγκες αν και ενδιαφέρθηκαν και άκουσαν το έθιμο, δεν κατάφεραν να ζωγραφίσουν μια εικόνα από αυτό. Οι ζωγραφιές των παιδιών αυτών καταλαμβάνονταν από "μουτζούρες".

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Φυσική Αγωγή

ΣΤΟΧΟΣ: Να συμμετέχουν τα νήπια σε ομαδικά παιχνίδια να αναπτύξουν την κινητικότητά τους και να υπακούουν σε κανόνες παιχνιδιού.

ΥΛΙΚΑ: Αυγά σοκολατένια, χαρτοπετσέτες κίτρινες και μπλε.

ΧΩΡΟΣ: Η δραστηριότητα θα πραγματοποιηθεί στο χώρο της φυσικής αγωγής. Θα έχουν τοποθετηθεί πιο μπροστά σοκολατένια αυγά κρυμμένα σε διάφορα μέρη.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΠΡΟΘΕΡΜΑΝΣΗ: Ζητάω από τα νήπια να ξαπλώσουνε και να κάνουνε διάφορες ασκήσεις ζωντανεύοντας τα πόδια τους.

- Δείξτε μου πως χαιρετάνε τα πόδια.
- Δείξτε μου πως καθαρίζουν τα πόδια σας τα τζάμια.
- Τώρα τα πόδια σας έχουν ναυαγήσει και προσπαθούν να σωθούν. Δείξτε μου πως κάνουν.
- Τώρα τα πόδια σας τσακώνονται με τα απέναντι πόδια, τώρα αγαπιούνται μεταξύ τους. Δείξτε μου πως κάνουν.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ: Μαζεύω τα νήπια γύρω μου και τους αναφέρω ότι η άγια καμπάνα για να μας ευχαριστήσει που μιλήσαμε γι' αυτήν, έκρυψε για εμάς κάποια αυγά (μπλε και κίτρινα) στο χώρο της φυσικής αγωγής. Χωρίζω τα νήπια σε δύο ομάδες και ζητάω να ψάξουν να βρουνε τα αυγά που αντιστοιχούν στην ομάδα τους. Για να μην μπερδευτούν τους βάζω χαρτοπετσέτες μπλε και κίτρινες να κρέμονται από την τσέπη τους. Όποια ομάδα τελειώσει πρώτη, μαζέψει, δηλαδή, όλα τα αυγά που της αντιστοιχούν, είναι και η νικήτρια ομάδα.

ΧΑΛΑΡΩΣΗ: Ζητάω από τα νήπια να φανταστούν ότι είναι τραυματίες ενός ατυχήματος. Σιγά-σιγά το σώμα τους αρχίζει να παραλύει και στο

τέλος πέφτουν στο έδαφος, δεν μπορούν τώρα να κουνηθούν γιατί δεν νιώθουν το σώμα τους καθόλου. Αφήνω τα παιδιά σε αυτή τη στάση για λίγο να χαλαρώσουν.

ΣΧΟΛΙΑ

Ο στόχος της δραστηριότητάς μου ήταν να συμμετέχουν τα νήπια σε ομαδικά παιχνίδια να αναπτύξουν την κινητικότητά τους και να υπακούουν σε κανόνες παιχνιδιού και πραγματοποιήθηκε με επιτυχία. Όλα τα νήπια, ενθουσιάστηκαν με το γεγονός ότι η άγια καμπάνα τα άφησε σοκολατένια αυγά και έσπευσαν αμέσως να τα βρουν σύμφωνα με τους κανόνες του παιχνιδιού. Έτσι, τα νήπια διασκέδασαν με το συγκεκριμένο παιχνίδι και ψυχαγωγήθηκαν, αφού φάνηκε να τους αρέσει πολύ.

3° HMEPA

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Γλώσσα-Γραφή

ΣΤΟΧΟΣ: Να παράγουν τα νήπια προφορικά και γραπτά τη λέξη "Καλησπέρα" σε διάφορες γλώσσες.

ΥΛΙΚΑ: Φωτογραφίες από διάφορα μέρη, λευκό χαρτόνι, μαύρος μαρκαδόρος, κόλλες Α4, μολύβια, γόμες.

ΧΩΡΟΣ: Η δραστηριότητα θα πραγματοποιηθεί στη γωνιά της συζήτησης. Δε θα γίνει καμία τροποποίηση στο χώρο κατά τη διεξαγωγή της δραστηριότητας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ: Συγκεντρώνω τα νήπια στη γωνιά της συζήτησης και ανοίγω διάλογο μαζί τους.

- Οι διακοπές πλησιάζουν, έτσι δεν είναι;
- Τώρα που θα κλείσουν τα σχολεία, θα πάτε πουθενά με τους γονείς σας; Ξέρετε;
- Αν ναι, που; Γνωρίζετε;
- Και όταν φτάσετε στο μέρος που θα πάτε, αν μιλάνε άλλη γλώσσα;
- Θέλετε να μάθουμε τουλάχιστον το "Καλησπέρα" να το λέμε και να το γράφουμε σε διάφορες γλώσσες; Έτσι, αν γνωρίσουμε στις διακοπές κάποιον από άλλη χώρα να ξέρουμε πως λέγετε το "Καλησπέρα" στη γλώσσα του.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ:

- Αν πάτε στο Βέλγιο, πως θα πείτε σε αυτούς που θα συναντήσετε "Καλησπέρα" στη γλώσσα τους;

(Γράφω σε ένα λευκό χαρτόνι τη λέξη και από δίπλα την προφορά της στα Ελληνικά)

Goede Avond	χούντε άβεντ
-------------	--------------

- Αν πάτε ταξίδι στην Αλβανία πως θα πούμε εκεί το "Καλησπέρα";

Mire brepra	μιρεμπρέμα
-------------	------------

- Αν πάτε ταξίδι στην Αγγλία;

Good afternoon	γκουντ άφτερνουν
----------------	------------------

- Αν πάτε ταξίδι στην Γαλλία;

Bonsoir	μπον σουάρ
---------	------------

- Αν πάτε ταξίδι στην Γερμανία;

Gooden Abend	γκούντε άμπεντ
--------------	----------------

Κάθε φορά που αναφέρω μια χώρα τους δείχνω και μία φωτογραφία. Στη συνέχεια, ζητάω από τα νήπια να μου κολλήσουν τις φωτογραφίες που αντιστοιχούν δίπλα σε κάθε λέξη. Μετά, τις προφέρουμε αρκετές φορές όλοι μαζί. Τέλος, τους ζητάω να μου γράψουν την λέξη "Καλησπέρα" σε όποια γλώσσα θέλουν σε κόλλες Α4 που τους μοιράζω. Μόλις τελειώσουν, τα παιδιά λένε ποια γλώσσα επέλεξαν να γράψουν και για πιο λόγο.

ΣΧΟΛΙΑ

Η δραστηριότητα είχε ως στόχο να παράγουν τα νήπια προφορικά και γραπτά τη λέξη "Καλησπέρα" σε διάφορες γλώσσες, ο οποίος επιτεύχθηκε καθ' όλη τη διάρκεια της διδασκαλίας. Τα νήπια προς έκπληξή μου κατάφεραν να μάθουν όλες τις γλώσσες αρκετά καλά και διέκρινα ότι τους άρεσε πάρα πολύ η συγκεκριμένη δραστηριότητα. Αν και κράτησε πολύ ώρα στο τέλος όλα τα νήπια θέλησαν αντί για μία λέξη μιας γλώσσας να αντιγράψουν και άλλες και ήταν πολύ ευχαριστημένα

με την επίδοσή τους. Σε όλη την πορεία της δραστηριότητας τα νήπια έδειξαν μέγιστο ενδιαφέρον και συζητούσαν για κάθε γλώσσα και τη χώρα που αντιπροσωπεύει. Τέλος, τα νήπια με ειδικές ανάγκες συμμετείχαν ενεργά στο θέμα της δραστηριότητάς μου και στο τέλος προσπάθησαν και τα ίδια να αντιγράψουν μια λέξη κάποιας γλώσσας.

ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΕΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Γλώσσα-Γραφή⁹⁴

ΣΤΟΧΟΣ: Να γνωρίσουν τα νήπια τι είναι το διαβατήριο, που χρησιμεύει και να αποκτήσουν ένα δικό τους.

ΥΛΙΚΑ: Διαβατήρια, καρταδόροι, χρώματα, φωτογραφίες των παιδιών.

ΧΩΡΟΣ: Η δραστηριότητα θα πραγματοποιηθεί στη γωνιά της συζήτησης. Δε θα γίνει καμία τροποποίηση στο χώρο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ: Ζητάω από τα νήπια να καθίσουν στη γωνιά της συζήτησης και τους δείχνω ένα διαβατήριο. Στη συνέχεια αρχίζω να μιλάω μαζί τους.

- Ξέρετε τι είναι αυτό που κρατάω στα χέρια μου;
- Και που χρησιμοποιούμε το διαβατήριο, γνωρίζετε;
- Για ποιο λόγο είναι αναγκαίο όταν πηγαίνουμε σε μια άλλη χώρα να το έχουμε πάντα μαζί μας;
- Ξέρετε πως είναι εξωτερικά και εσωτερικά;

(Δίνω το διαβατήριο στα παιδιά και τα αφήνω για λίγο να το επεξεργαστούν.)

- Τι σας έκανε περισσότερη εντύπωση;
- Θέλετε τώρα να κάνετε και εσείς το δικό σας διαβατήριο;

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ: Ζητάω από τα νήπια να έρχονται ένα-ένα και να μου φέρνουν την φωτογραφία τους που τους έχω ζητήσει από χθες. Έχω ήδη ετοιμάσει διαβατήρια για όλα τα παιδιά και κολλάω τη φωτογραφία τους πάνω σε αυτά. Μόλις τελειώσω με τις φωτογραφίες, μοιράζω τα διαβατήρια στα παιδιά και τους ζητάω να γράψουνε στην

---

⁹⁴ Ντολιοπούλου Ε., ό.π., σ. 305.

πρώτη σελίδα το όνομά τους. Στη συνέχεια, τους ζητάω να γράψουνε στην δεύτερη σελίδα τον αγαπημένο τους συγγενή. Στην τρίτη σελίδα το αγαπημένο τους φαγητό και στην τέταρτη σελίδα να μου ζωγραφίσουν το αγαπημένο τους παιχνίδι. Όταν όλα τα νήπια τελειώσουν, παρουσιάζουν τα διαβατήρια στην τάξη τους και τα αξιολογούν καθένα ξεχωριστά.

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Μαθηματικά

ΣΤΟΧΟΣ: Να μάθουν τα νήπια να ταξινομούν τις αντίστοιχες ομάδες στους αντίστοιχους κύκλους (μέρη) που τους ζητούνται.

ΥΛΙΚΑ: Χρωματιστά σκοινιά, ανθρωπάκια από χαρτόνι, καρτέλες με διάφορες ονομασίες για το κάμπινγκ.

ΧΩΡΟΣ: Η δραστηριότητα θα πραγματοποιηθεί στη γωνιά της συζήτησης. Δε θα γίνει καμία τροποποίηση στο χώρο κατά την διεξαγωγή της δραστηριότητας.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ: Συγκεντρώνω τα νήπια στη γωνιά της συζήτησης και τους λέω την εξής ιστορία.

- Γίνεται ένα μεγάλο κάμπινγκ, όπου μαζεύονται οικογένειες από όλο τον κόσμο με τα παιδιά, τους για να περάσουνε μερικές μέρες κοντά στη θάλασσα. Σε αυτό το κάμπινγκ μπορείς να κάνεις πολλά πράγματα. Να ψαρέψεις, να κολυμπήσεις, να παίζεις βόλεϊ, να κάνεις ηλιοθεραπεία, να παίζεις τένις και άλλα πολλά. Ας δούμε, όμως, από κοντά πως περνάνε αυτές οι οικογένειες την ημέρα τους στο κάμπινγκ. Θέλετε;

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ: Με χρωματιστά σκοινιά φτιάχνω μεγάλους κύκλους. Στη συνέχεια τοποθετώ σε κάθε κύκλο και από μία καρτέλα ως επικεφαλίδα, για να δώσω όνομα στο χώρο αυτό (λίμνη, θάλασσα, γήπεδο τένις, γήπεδο βόλεϊ, άμμος) και τις διαβάζω μαζί με τα παιδιά. Ύστερα, τοποθετώ στο κέντρο μια οικογένεια λευκών, μία οικογένεια κινέζων και μία οικογένεια μαύρων από χαρτόνι και ζητάω από τα νήπια να μου κάνουν κάποιες ταξινομήσεις.

- Η οικογένεια των λευκών ανθρώπων θέλει να πάει για ψάρεμα. Βάλτε την οικογένεια στον αντίστοιχο κύκλο.

- Τώρα, η οικογένεια των μαύρων αποφάσισε να πάει στο γήπεδο του τένις. Τοποθετήστε εκεί την οικογένεια.
- Η οικογένεια των κινέζων θέλει να πάει για ηλιοθεραπεία. Τοποθετήστε τους στον αντίστοιχο κύκλο.
- Όλα μαζί τα παιδιά αποφάσισαν να παίξουνε βόλεϊ. Τοποθετήστε τα παιδιά στο γήπεδο του βόλεϊ.

Η δραστηριότητα συνεχίζεται κατ' αυτόν τον τρόπο, μέχρι τα νήπια να εξοικειωθούν με τις ταξινομήσεις.

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Κουκλοθέατρο

ΣΤΟΧΟΣ: Να κατανοήσουν τα νήπια μέσα από την κουκλοθεατρική παράσταση, ότι δεν πρέπει να κάνουν διακρίσεις μεταξύ των ανθρώπων και να τους αποδέχονται όλους έτσι όπως είναι.

ΥΛΙΚΑ: Κούκλες, κουκλοθέατρο.

ΧΩΡΟΣ: Η δραστηριότητα θα πραγματοποιηθεί στη γωνιά της συζήτησης. Θα έχω τοποθετήσει πιο μπροστά το κουκλοθέατρο σε προσιτό σημείο για όλα τα παιδιά.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ: Συγκεντρώνω στη γωνιά της συζήτησης τα νήπια και τους ανακοινώνω ότι θα δώσω μία κουκλοθεατρική παράσταση.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ: (Δίνω την κουκλοθεατρική παράσταση).

- Πως σας φάνηκε το παραμύθι;
- Σας άρεσε;
- Ποιος ήταν ο πρωταγωνιστής;
- Τι έκανε η περιστέρα;
- Που κατοικούσε;
- Πόσα περιστεράκια κλωσούσε;
- Όταν τα περιστεράκια της βγήκαν από τα αυγά τους τι έγινε;
- Τότε τι έκανε η περιστέρα;
- Τι χρώματα είχαν τα παιδιά της;
- Όταν το ταλκ έφυγε από τα περιστεράκια, τι έκανε η περιστέρα;
- Η άσπρη βαφή των παπουτσιών κράτησε;
- Τι κατάλαβε στο τέλος η περιστέρα;
- Θέλετε να ξαναπαίξουμε το παραμύθι; Αυτήν την φορά όμως θα το παίξετε εσείς.

Τα νήπια μοιράζουν τους ρόλους μεταξύ τους και αρχίζουν την παράσταση.

Η περιστέρα και τα περιστεράκια της⁹⁵

Μια φορά και έναν καιρό, σε μια μεγάλη κερασιά μια περιστέρα κλωσούσε τα αυγά στη φωλιά της.

- Άντε επιτέλους, γιατί αργείτε τόσο πολύ παιδάκια μου; Έχω κουραστεί να σας κλωσάω. (περιστέρα)

Εκείνη τη στιγμή...

- Τοκ, τοκ φτάνω.

Λέει το πρώτο περιστεράκι σπάζοντας το πρώτο αυγό.

- Τοκ, τοκ έρχομαι.

Λέει φωνάζοντας το δεύτερο περιστεράκι και σπάζει και αυτό το αυγό.

- Τοκ, τοκ έρχομαι και εγώ.

Ξεφωνίζει και το τελευταίο.

- Αχχχχχχχχ τα παιδάκια μου!!!!!! (περιστέρα)

Η χαρά της μαμάς περιστέρας ήταν μεγάλη. Οι μέρες περνούσαν, όταν ξαφνικά ακούστηκε μια κραυγή. Ήταν η μαμά περιστέρα που σκύβοντας να δει τα μικρά της γούρλωσε τα μάτια της στο θέαμα που αντίκρισε.

- Ωωωωω... Το πρώτο μου περιστεράκι είναι ολόμαυρο, το δεύτερο είναι κίτρινο και το τρίτο είναι κόκκινο. Αλλά τα περιστεράκια μου έπρεπε να είναι λευκά.

Είπε κλαψουρίζοντας. Η μαμά περιστέρα τότε κοίταξε τα μικρά της από πολύ κοντά αλλά και πάλι το ένα ήταν μαύρο, το άλλο κίτρινο και το άλλο κόκκινο. Πάνω στην απόγνωσή της αποφάσισε την ώρα που κοιμόντουσαν στην φωλιά να...

- Θα τα ρίξω ταλκ για να ασπρίσουν!!! (περιστέρα)

---

⁹⁵ Hameau M.-A., *Je lis, tu lis...*, Librairie Hachette, boulevard Saint-Germain, Paris, D' apres Lariguet, *Nous les petits Bouche*, ss. 34-36. Το συγκεκριμένο κείμενο το έκανα παραλλαγή έτσι, ώστε, να προσαρμοστεί στις ανάγκες της δραστηριότητάς μου.

- Απτσού... απτσού... Έκαναν αυτά ανοίγοντας τα μάτια τους.

Αλλά το ταλκ δεν κράτησε πάνω στα φτερά τους και έτσι, την επόμενη ημέρα τα μικρά της ήταν πάλι μαύρο, κίτρινο και κόκκινο όπως και πριν.

- Πρέπει να κάνω κάτι πιο έξυπνο. Το βρήκα!!!! Θα πάρω άσπρη βαφή παπουτσιών και θα τα βάψω.

Σκέφτηκε η περιστέρα, αλλά και πάλι χτυπώντας τα φτερά τους μεταξύ τους η μπογιά έφυγε και τα τρία μικρά έγιναν για ακόμη μία φορά μαύρο, κίτρινο και κόκκινο. Τότε η μαμά περιστέρα σκέφτηκε και είπε:

- Λοιπόν... επειδή τα παιδιά μου είναι μαύρο, κίτρινο και κόκκινο έτσι πρέπει να παραμείνουν. Και αφού εγώ είμαι και το σύμβολο της ειρήνης, δεν πρέπει να κάνω διακρίσεις. Είμαι ευχαριστημένη να έχω τρία καλά και υγιή παιδιά και ας έχουν χρώμα μαύρο, κίτρινο και κόκκινο.

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Γλώσσα-Προφορική Επικοινωνία

ΣΤΟΧΟΣ: Μέσα από τις κούκλες να κατανοήσουν τις διαφορές αλλά και τις ομοιότητες ανθρώπων άλλων εθνικοτήτων.

ΥΛΙΚΑ: Τρεις κούκλες (κίτρινη, λευκή , μαύρη).

ΧΩΡΟΣ: Η δραστηριότητα θα πραγματοποιηθεί στη γωνιά της συζήτησης. Δε θα γίνει καμία τροποποίηση στο χώρο.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ: Ζητάω από τα νήπια να καθίσουν σε σχήμα κύκλου στη γωνιά της συζήτησης. Στη μέση του κύκλου τοποθετώ τρεις κούκλες (λευκή, κίτρινη και μαύρη). Αφήνω τα παιδιά να τις επεξεργαστούν για λίγο και στη συνέχεια ανοίγω διάλογο μαζί τους.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ:

- Τι βλέπετε σε αυτές τις κούκλες;
- Έχουν ομοιότητες μεταξύ τους;
- Ποιες είναι αυτές;
- Βλέπετε διαφορές σε αυτές τις κούκλες;
- Ποιες είναι αυτές;
- Έχετε συναντήσει ανθρώπους που έχουν κάποια διαφορά με εσάς;
- Ξέρετε από ποιες χώρες είναι αυτοί οι άνθρωποι;
- Γνωρίζετε αν μιλάνε όλοι την ίδια γλώσσα;
- Αν όχι, ξέρετε ποια γλώσσα μιλάνε;
- Αν και όλοι οι άνθρωποι έχουν διαφορές εξωτερικές μεταξύ τους, πως πιστεύετε ότι είναι η καθημερινή τους ζωή;
- Μοιάζει με τη δική σας;
- Αν βρεθούν στην παρέα σας, πως θα συμπεριφερθείτε;

(Όλοι οι άνθρωποι, άσχετα με τις διαφορές που έχουμε, έχουν δικαιώματα. Αυτό σημαίνει ότι δεν πρέπει να τους θεωρούμε κατώτερους, αλλά να τους κάνουμε παρέα, να τους σεβόμαστε και να τους συμπεριφερόμαστε όπως ακριβώς συμπεριφερόμαστε στους φίλους μας, γιατί έχουν αισθήματα όπως και εμείς και δεν είναι όμορφο να τους στεναχωρούμε. Εξάλλου έχουμε και πάρα πολλά κοινά μεταξύ μας.)

ΓΝΩΣΤΙΚΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ: Θεατρική Αγωγή

ΣΤΟΧΟΣ: Να διασκεδάσουν, να συνεργαστούν, να εκφραστούν ελεύθερα αλλά και να μάθουν πως γίνεται ένας γάμος στη χώρα της Αλβανίας και ποιες οι διαφορές από το γάμο στην Ελλάδα.

ΥΛΙΚΑ: δύο τραπεζάκια, καρέκλες, παπιγιόν, νυφικό από τούλια, κοσμήματα και δύο βέρες.

ΧΩΡΟΣ: Η δραστηριότητα θα πραγματοποιηθεί στη γωνιά της συζήτησης. Δε θα γίνει καμία τροποποίηση στην αρχή της δραστηριότητας. Στη συνέχεια θα χρησιμοποιήσω τις καρέκλες και τα δύο τραπεζάκια, που θα τα ενώσω, ως το χώρο που θα γίνει ο Αλβανικός γάμος για τη δραματοποίηση.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

ΑΦΟΡΜΗΣΗ: Συγκεντρώνω τα νήπια στη γωνιά της συζήτησης και τα ανακοινώνω ότι πριν λίγες εβδομάδες είχα παρευρεθεί σε έναν γάμο. Στη συνέχεια τους δείχνω φωτογραφίες από το γάμο και τις σχολιάζουμε όλοι μαζί. Μετά, ξεκινά μια συζήτηση για το σχετικό θέμα.

- Εσείς έχετε πάει σε γάμους;
- Τι σας έκανε περισσότερη εντύπωση;
- Είχαν μεταξύ τους διαφορές οι γάμοι που πήγατε;
- Εσείς τι πιστεύετε, υπάρχουν διαφορές μεταξύ των γάμων; Η' όλοι γίνονται το ίδιο;
- Οι γάμοι που γίνονται σε άλλες χώρες πως είναι; Ξέρετε;
- Στην Αλβανία για παράδειγμα, ξέρετε πως γίνεται ένας γάμος;
- Θέλετε να μάθετε; Έχει ενδιαφέρον.

Λοιπόν, στη χώρα της Αλβανίας η κοπέλα παντρεύεται μόνο με προξενιό, δηλαδή μόνο μέσο γνωριμίας από την οικογένειά της. Ο

πατέρας του γαμπρού πηγαίνει σπίτι της κοπέλας και της ζητάει το χέρι (εκεί παρευρίσκεται και το ζευγάρι). Αφού, συμφωνήσουν οι οικογένειες μεταξύ τους το ζευγάρι για λίγο καιρό γνωρίζεται και στη συνέχεια ορίζουν ημερομηνία αρραβώνα. Την ημέρα του αρραβώνα, ο γαμπρός κάνει δώρο στη νύφη ένα βαλιτσάκι με διάφορα δώρα (χρυσασφικά κ.τ.λ.) και ένα δαχτυλίδι. Σε αυτήν την διαδικασία παρευρίσκονται όλες οι οικογένειες. Αφού, ανταλλάξουν δαχτυλίδια, κερνάνε όλους τους συγγενείς. Μετά από μία εβδομάδα η νύφη επισκέπτεται τα πεθερικά της, δίνει και αυτήν κάποια δώρα και μένει εκεί δύο μέρες. Έτσι ορίζεται ο γάμος. Την ημέρα του γάμου όσοι έχουν αυλή, φτιάχνουν μια πολύ-πολύ μεγάλη σκηνή και τοποθετούν μέσα τραπεζάκια και ξύλινα σκαμνάκια. Δίπλα από τη σκηνή υπάρχει και η κουζίνα. Ο γαμπρός κάθεται πρώτος και περιμένει με μία κενή θέση δίπλα του την νύφη που την στολίζουν. Μόλις κατέβει η νύφη και καθίσει δίπλα από τον γαμπρό, γίνεται μεγάλο γλέντι μέχρι το πρωί. Την επόμενη μέρα καίνε τη σκηνή.

- Πως σας φάνηκε;
- Δε γινόταν τότε η εκτέλεση του γάμου, γιατί ο Χότζας, είχε κάψει τις εκκλησίες.

ΠΟΡΕΙΑ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ:

- Θέλετε να κάνουμε τώρα εμείς, πως γινόταν ο γάμος; Να το παίξουμε;

Αφήνω τα παιδιά να διαλέξουνε τους ρόλους που θέλουνε. Κάποιος θα είναι ο γαμπρός, κάποια η νύφη και οι υπόλοιποι οι συγγενείς, που στολίζουν τη νύφη και προετοιμάζουν το χώρο του γάμου. Στη συνέχεια, βγάζω κάποια ρούχα, για το γαμπρό παπιγιόν, για τη νύφη νυφικό από τούλια, για τους συγγενείς διάφορα κοσμήματα και δύο βέρες. Μετά, αφήνω τα νήπια ελεύθερα να σχεδιάσουν το γάμο, όπως τον άκουσαν, όπως γινόταν στην Αλβανία. Στη συνέχεια, αν θέλουν τα παιδιά μπορούμε να επαναλάβουμε το γάμο, διαλέγοντας τα νήπια

διαφορετικούς ρόλους. Τέλος, συγκεντρώνω τα παιδιά και συζητάω μαζί τους, τις εντυπώσεις τους από τον Αλβανικό γάμο που δραματοποίησαν και ρωτάω να μου βρύνε διαφορές με το δικό μας γάμο.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Arthur James and Phillips Robert, *issues in history teaching*.
2. O' Hara Lucy and O' Hara Mark, *Teaching History 3-11 The Essential Guide*, Reaching The Standard Series.
3. Hameau Marie-Anne, *Je lis tu lis*, Librairie Hachette 79, boulevard Saint-Germain, Paris.
4. *Frequence Jeunes*, Hachette.
5. Baker Colin, *Εισαγωγή στη Διγλωσσία και τη Δίγλωσση Εκπαίδευση*, Εισαγωγή-Επιμέλεια και Γλωσσάριο Δαμανάκης Μιχάλης, Gutenberg, Αθήνα 2001.
6. Modgil Sohan, Verma Gajendra, Mallick Kanka, Modgil Celia, *Πολυπολιτισμική Εκπαίδευση Προβληματισμοί-Προοπτικές*, επιμέλεια Ζώνιου-Σιδέρη Αθηνά, Χαράμης Παύλος, β' έκδοση, ελληνικά γράμματα, Αθήνα 1997.
7. Σακκής Α. Δημήτρης, *Νεοσύστατο Ελληνικό Κράτος 1833-1848*, τόμος Α', Τυπωθύτω-Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα 2001.
8. Ζωγράφου Αντρέας, *Διαπολιτισμική Αγωγή στην Ευρώπη και την Ελλάδα*, Τυπωθύτω-Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα 2003.
9. Δαμανάκης Μιχάλης, *Μετανάστευση και Εκπαίδευση*, Gutenberg- Παιδαγωγική Σειρά, Αθήνα 1987.
10. Δαμανάκης Μιχάλης, *Η εκπαίδευση των Παλινοστούντων και αλλοδαπών μαθητών στην Ελλάδα*, Gutenberg, Αθήνα 1997.
11. Διαμαντόπουλος Δ.Π., *Λεξικό βασικών εννοιών του υλικού-τεχνικού, πνευματικού και ηθικού πολιτισμού*, Τριακοστή Πρώτη Έκδοση, Εκδόσεις Πατάκη, 1995.
12. Πυργιωτάκης Ε. Ιωάννης, *Εκπαίδευση και Κοινωνία στη Ελλάδα*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2001.

13. Πυργιωτάκης Ε. Ιωάννης, *Κοινωνικοποίηση και Εκπαιδευτικές Ανισότητες*, Εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 1989.
14. Κιτσαράς Δ. Γεώργιος, *Εισαγωγή στην Προσχολική Παιδαγωγική*, Β' έκδοση, Παπαζήση, Αθήνα 1991.
15. Τσιάκαλος Γιώργος, *Οδηγός Αντιρατσιστικής Εκπαίδευσης*, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000.
16. Κανακίδου Ελένη-Παπαγιάννη Βούλα, *Διαπολιτισμική Αγωγή*, Νέα βελτιωμένη έκδοση, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1998.
17. Βιδάλη Άννα, *Κοινωνικός Αποκλεισμός και Νηπιαγωγείο*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Βόλος 2001.
18. Ντολιοπούλου Έλση, *Σύγχρονα Προγράμματα για Παιδιά Προσχολικής Ηλικίας*, Τυπωθύτω-Γιώργος Δαρδανός, Αθήνα 2000.
19. Χατζηγεωργίου Γιάννης, *Ήχος Φως Νερό και Αέρας*, εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 2001.
20. Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων, Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, *βιβλίο δραστηριοτήτων για το νηπιαγωγείο βιβλίο νηπιαγωγού*, Οργανισμός εκδόσεως διδακτικών βιβλίων, Αθήνα.
21. Κιτσαράς Δημ. Γεώργιος, *Προσχολική Παιδαγωγική*, Αθήνα 1997.
22. Άλκιστις, *το βιβλίο της δραματοποίησης*, γ' έκδοση, Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1998.
23. Άλκιστις, *Το αυτοσχέδιο θέατρο στο σχολείο*, Ελληνικά Γράμματα, β' έκδοση, Αθήνα 1989.
24. Lagouse, *Οι λαοί*, Άμμος, Αθήνα 1995.
25. Καργάκος Ι. Σαράντος, *Εκθέσεις Ιδεών*, Β' Τόμος, Δοκίμια.
26. Σαλαγιάννη Π. Β., *Προσεγγίσεις Θεμάτων Σύγχρονου προβληματισμού*, Β' Μέρος.
27. Άρθρο της Μπουμπούκα Αγγελικής, *Όλες οι φυλές στα θρανία*, Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία, 12-09-2004.

28. Ακαδημία

Θεολογικών

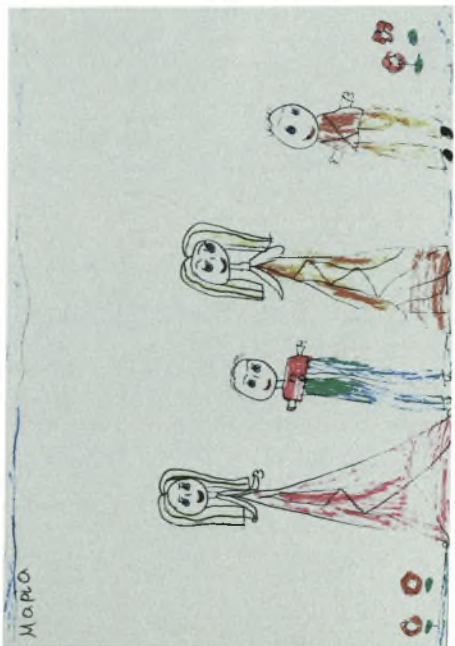
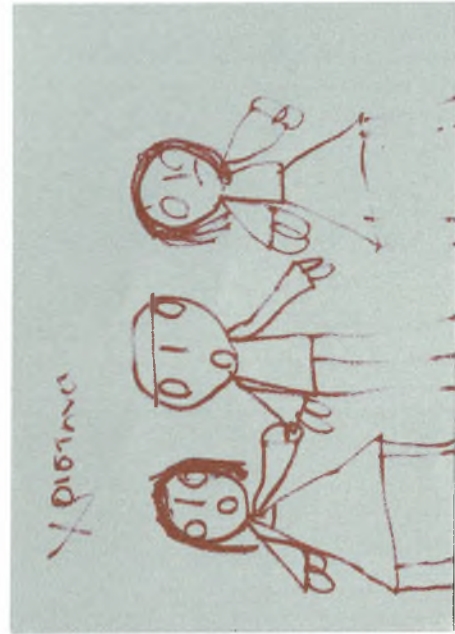
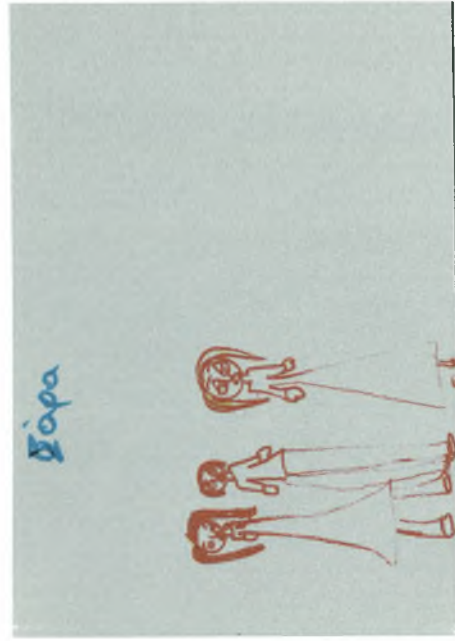
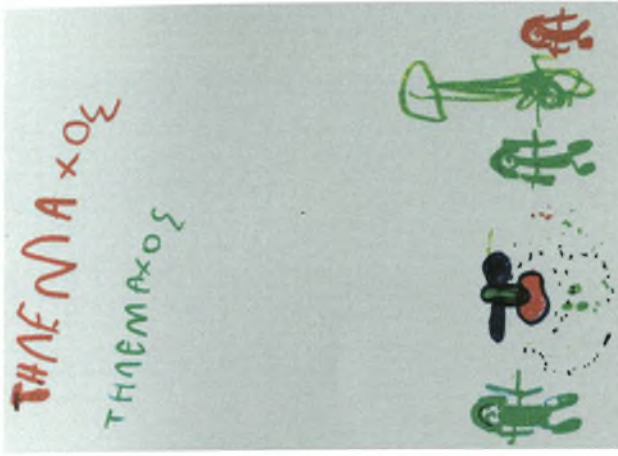
Σπουδών,

http://www.imd.gr/html/gr/section02/akadimia/03_04/roimantiki.htm

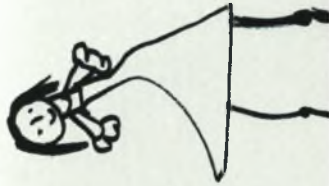
29. Μαστρομιχάλη Αγγελική, *Χιστούγεννα-Πρωτοχρονιά-Θεοφάνεια*,

<http://www.pe.sch.gr/paidiki-pinakothiki/xristougenna/allaeth.htm>

ΣΧΕΔΙΑ ΠΑΙΔΙΩΝ

MIREBREMA
BONSOIR
GOEDEAVONN

MIREBREMA
ΒΑΣΙΛΙΚΗ

ΦΦΦ

GOEΔEAVONN
MIREMPENIA
BONSOIR
GOOΔE NABENNA
MIREBREMA
ΓΙΑΝΗΣ

GOEΔEAVONN

MIREBREMA

NIKOS

ΒΑΝΑΝΤΗΣ

Βασίλειος

ΝΙΚΟΛΑΚ

ΓΙΑΝΝΗΣ

ΕΣΤΟ

ΕΛΕΝΗ

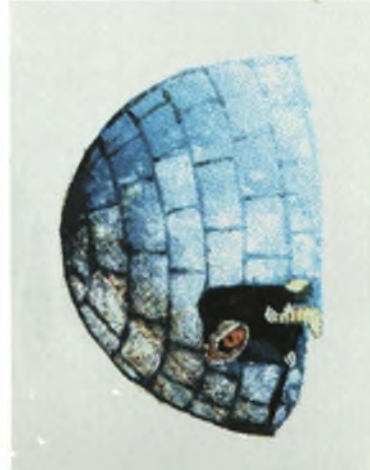
μονοκατοικία

αστραλέζικη αγροικία

ουρανοξύστης

ιγκλού

καλύβα

μογγολική γιουρτ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟ ΥΛΙΚΟ

Miremerigse
Goede dag
καλημέρα
Guten tag
Bonjour
Goodmorning

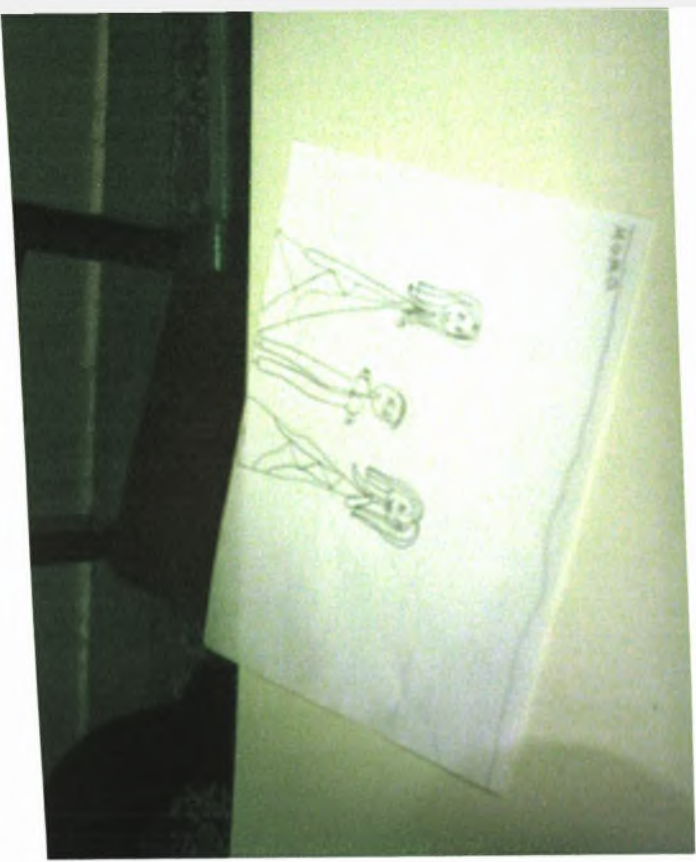
καλημέρα

καλημέρα

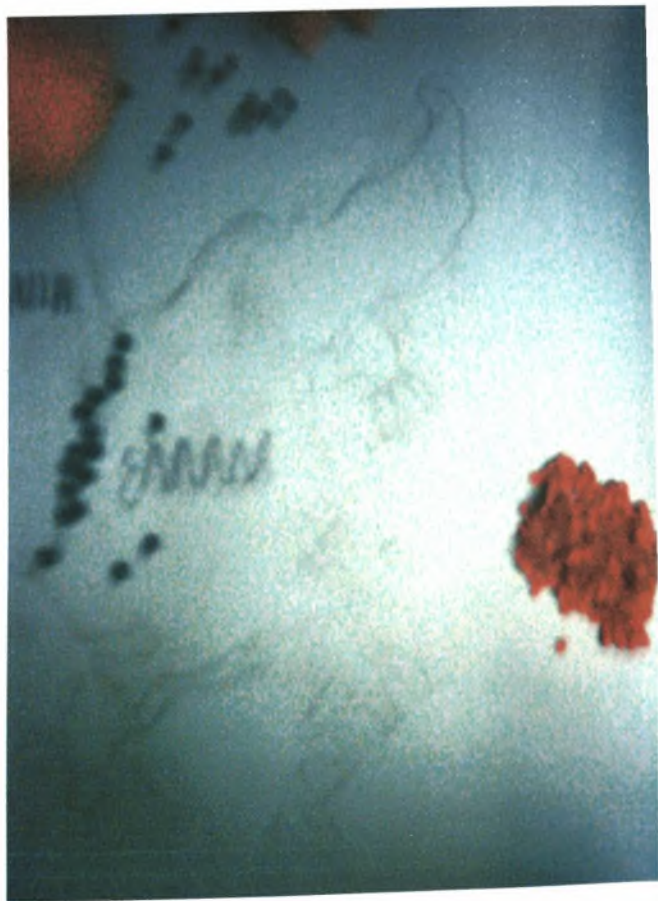
καλημέρα

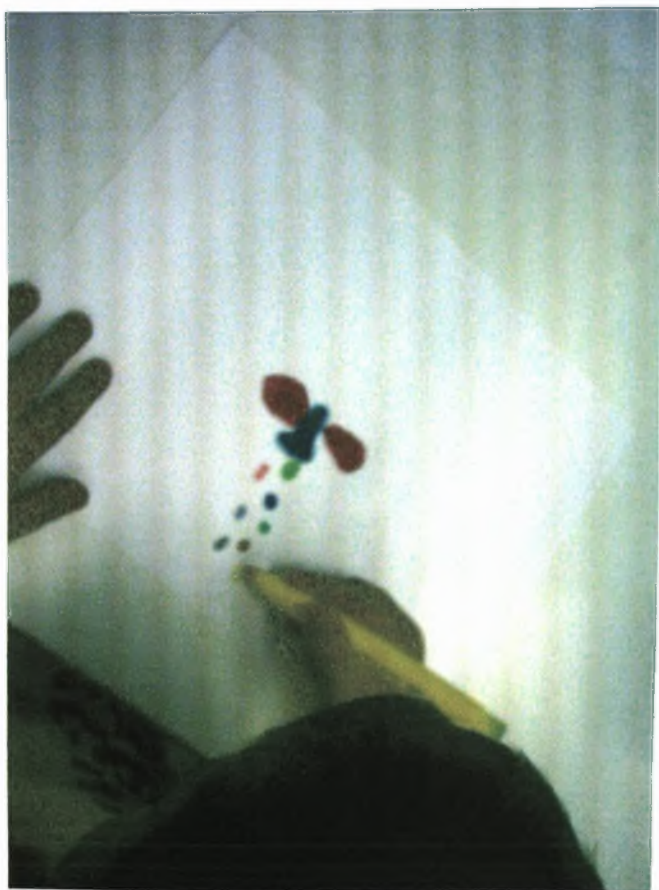

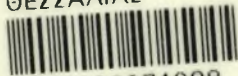

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Τηλ.: 24210 06300 - 1

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000074088